

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS I.
Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

Ben del. et incisit.

Vna
HERODOTI

MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM

DENUO RECENSUIT

LECTIONIS VARIETATE

CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA

ADNOTATIONIBUS

WESSELINGII ET VALCKENARII

ALIORUMQUE ET SUIS

ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.

ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS

APUD TREUTTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.

MDCCCXVI.

BIBLIOTHEQUE S. J.

Les Fontaines

60 - CHANTILLY

IOH. SCHWEIGHAEUSER
MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenariiue Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Msstis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BOISSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I. a 3

deinde *Lectiones e sexto quodam Regio Codice* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranaeo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem Creuzeri apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitus praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosive hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento nativus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihi fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit: *) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.**)* Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeceuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum,

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

P O R R O, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicas verborum formas libri veteres exhiberent, eae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praeceuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formâ Ionibus propriâ usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur,*) tamen, ut aliis multis modis,**) sic et hoc ipso in genere *variatio-nem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba,†) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

Ab *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quo censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et impensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) *Ἡρόδοτος, τῆς Ἰαίδος διαλέκτου ἄριστος κανὼν.* *Dionys. Halic. Epist. ad Pompei. Opp. T. VI. ed. Reisk. p. 775.*

**) Vide eundem *Dionys. de Compos. Verbor. cap. 19. T. V. p. 133 seq.*

†) *Hermog. de Formis Orationis lib. II. pag. 513. coll. p. 406.*

††) *Dissert. Herodotea, p. 147 seq. Schaeferum, virum de Scriptore nostro praeclare meritum, postquam in edendis Musis coepisset, expulsus ubique formis verborum communibus, ionicis substituere formas, mox meliora edoctum abiecisce novimus istud consilium.*

In tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine causa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, qua prodit haec editio, nimium spatii absumtura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei nexuque rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi universon simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemve, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse WESSELINGIUS his verbis professus est: *) *Vallae Latina*, inquit, *praeuentium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi ἐν τῷ κειμένῳ aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latina postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem *Laurentius* ille *Valla* elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent alienae; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otij nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in Wesselingiana Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit Wesselingius, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix.

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quod daret aliquid et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valchenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuit. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adseruissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremque; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearemque. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

idem Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditus suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*, quae praeter idoneam causam plerasque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem causâ denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, Bremensis, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in Argentoratensi Academia et in Seminario theologico Protestantium apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit.

GLOSSARIUM vetus *Vocum Herodotearum*, ad quod in *Wesselingii* Adnotationibus et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide **GEORG. FRID.** *corum (die Historische Kunst*
CÆUZERI Praefationem *der Griechen)* Lips. 1803.
bro de Historica arte Grae- praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gratior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiungere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut Lexicon istud in lucem emittere liceat, transferrè in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet *Wesselingianae* editioni adiectus *Index Vocum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiiici poterit *Index veterum Scriptorum*.

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem. *) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in re fuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius *Partis primi* huius Tomi, qua *Varietas Lectionis* continetur, exposita fore existimavi.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

Patriam praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περίηγησις τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, βραχέα παραποιήσας, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περίηγησις Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανύσσας. d) In libro II. de Orat.
 b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
 Nub. vs. 331. c) Apud Gel- Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
 lium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit, g) nihil huiuscemodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνδραγαθία fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenaeum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Περίοδος, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. h. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Historicor. Graecor. Antiquiss. p. 21 seq.] g) Ad Musae II. 77. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515. i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. At, quod in narratione de Lydorum colonia in Italiam deducta discedit a Xantho Herodotus, non inde efficitur, nihil e Xantho profecisse Nostrum: neque dubitandum mihi videtur, τὰς ἀφορμὰς, quas Herodoto dedisse Xanthum Ephorus ait, non modo ansam et occasionem, (haec foret, ἡ ἀφορμή) sed materiam scribendi argumentumque intelligi debere: in quo. quum alios doctos

viros tum Larcherum T. I. p. 381. et Creuzerum lib. cit. p. 142 seq. consentientes habeo. S.] l) Vid. Dionysii Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hellanico vero, post Sturzium, qui illius Fragmenta collecta edidit, monuit Creuzerus in libro de Historica arte Graecorum p. 96 seq. fuisse illum quidem natu paulo maiorem Herodoto, caeterum post hunc scripta sua edidisse. Charonis Lampsaceni, Hecataei, et Xanthi Fragmenta collecta, commentariisque illustrata, edidit idem Creuzerus in libro paulo superius (notā f.) laudato, qui Heidelb. 1806. prodiiit. S.]

territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatus dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπειράπειτο, ἀλλ' ἐπετίθει αὐτῶν κριτικόν τι ἔχοντα.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsitan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginensibus habiti sermones r) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, DesVignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infititur. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylone durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βῆλου ἱρὸν χαλκόπυλον, x) καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἰόν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum asportasset, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonici ubertate, ἐκ z) δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθες γίνεται, ἐξεπιστάμενος ὁ μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπυγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; bene gnarus, iis, qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

HERODOTUS, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factiosus fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλεῖστας γὰρ οἴσθην Herodotus ἐκ τῆς Κασίας εὐθὺς τῆς Ἑλλάδος, ἱστορεῖτο, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem LXXXI. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἐν τῇ κατὰ τὸν ὄρον, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ἰσχυρῶς ἢ φούρις τοῦ νεοῦ σου πρὸς τὰ μνημόματα, optime de puero XV. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

* a) In Herodoto cap. 1. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucyd. p. 9.

*Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conii-
cienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe con-
moratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Co-
rinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande exspectasse praemium ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: fru-
stratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corin-
thiorum et Adimanti rebus laudandis mire parcus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi
senioris. Certius habetur, Athenis suos cum li-
bros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum
die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.*

Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Θούριος ea propter

d) Appar. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eodemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae projectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θηβαίων ἐκβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescētibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτισι ὑστέρῳ ἔλγντο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXVII. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censem, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege Persarum Dariō Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 233. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Duker. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. LXXXVIII. non multo ante Artaxerxis obitum ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis contumelatum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita, aiant. Si Marcellino fides constat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κιμώνια μνήματα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Ταφες tamen Marcellino, quo de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

I I.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos iucundissimae ix. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐξήγησιν de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis revicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius obliti non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος.
t) Vita Thucyd. p. 3. [p. ix. ed. Bip.] u) Appar. ad Annal. Thucyd. Sect. xi. [immo Sect. xx. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. i.

mirationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, y) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρώτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ὀπίσθι λόγους, τοὺς ὀπίσσω λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi pugae et Siculae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Ael.

y) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75. [Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum librissingulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: qua ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λογοποιός Nostro dicitur, II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 137. ait, Ἐκκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ubi πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλῳ λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem; veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ expositurum, ea cap. 103. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖσόν, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 2) περὶ τοῦ κατεψεύσθαι τὴν Ἡροδότου Ἱστορίαν. *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrachere: quod eo non dicitur, ut de Harpocratiōne adseveretur. Fieri potuit, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit. crebro obtestatus, se a) ἀκοῇ λέγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur tamen. atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Ἐγὼ b) δὲ ὁθεῖλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι μὲν οὐ πᾶσι ὁθεῖλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἔχεται εἰς πάντα τὸν λόγον. Quod eius monitum si criminatores habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi utique modum fecissent, debuissent profecto. Acrior tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarchus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifice colorata, saepissime fallax, et arecssita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

2) Suidas in Ἀρπυροκρίτων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinozii in vindictis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλὰ τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψεύσμενον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallet tamen locupletiores, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae serior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπίκτειναι μὲν Ἐπιάλτεια δι' ἄλλην αἰτίαν, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθεν λόγοις σημανέω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive, in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi oblivio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκαῖσι λόγοις, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stetisse. Iustior veriorque Raphelii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infaus-
to eius eventu, multo tamen parcius quam promiserat: quod quī contigerit, et an aliquid de priorē sententia demutaverit, non temere dixerō. Possum adfirmare, veterum neminem λόγους Herodoti Λιβυκούς ad testimonium excitasse, contra ex libro quarto res Afras depromsisse plures: immo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpellare: de nece Cimonis, patris Miltiadae, τὸν μὲν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημειῶ: i) dixit autem eiusdem Musae cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de Rerum Assyriarum libris idem adseri dicique posset. Sic de illis: k) Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοις

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II. 20. i) lib. VI. 39.

*) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις declaraturum, eam non in sequentium librorum aliquo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.]
k) lib. I. 184.

μνήμην ποιήσομαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: 1) καὶ τὴν Νῖνον εἶλον· ὡς δὲ, ἐν ἑτέροις λόγοις· δηλώσω· καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ποιήσαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit: posterius* Io. Alb. Fabricius, *quoniam nusquam illorum recurrit memoria, elegit; neque displicuerat* Ger. Io. Vossio, m) *opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γαμφώνυχα ἄποτα εἶναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptione, τῇ διηγέσθαι περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae eduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonicis et Assyriis rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

1) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 5. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διγνώσει περὶ τὴν πολιτείαν τῆς Νίνου adpositum concedat nullum. Δέγοι proinde Ἀσσύριοι, nisi memoria Philosophum deceperit, absolutè editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostris, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, κατὰ additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα συνεγράψατο, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Bentleio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάτρις et Σωτηρίς. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fa-* teor *ultro, talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicaret. Conpendiario scriptiois modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOΔ. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani laciniae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) inprudente decreto. super interitu Assyriacarum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque* WESSE-
LINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque *Larcherus* etiam in introitu Gallicae versionis pertractavit. De universo vero harum Historiarum instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia Arte Graecorum* inscribitur. *)

u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. 1. *Colomesius* Oper. p. 325. *Berkelius* in *Steph. Byz.* voc. Ἀρδανία. v) *Chronolog.* lib. IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas *Commentationes*, auctore *Meierotto*, *Sur Hérodote et le but de son Histoire*, *Actis Acad. Reg. Berolin.* ann. 1792. et 1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

HERODOTI HISTORiar.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησσοῦ ἱστορίας ἀπόδεξις
ἥδε· ὥς μὴτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἐξίτηλα γένηται, μὴτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμά-
στα, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα,
5 ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

CLIO.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de caussa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione
deleantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Graecis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυ-
θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χώρον τὸν καὶ
νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλήσι μακρῇσι ἐπιβέσθαι. 5
ἀπαγινέοντας δὲ Φορτία Αἰγύπτιά τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος.
τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἀπασὶ τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν Φόρτον. 10
πέμπτη δὲ ἢ ἑκτῇ ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ ταῦτ' οὗτο

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, inimicitiarum primi auctores *Phoenices* fuere. Hos enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum vocatur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regionem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare, continuo navigationibus longinquis dedisse operam, et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Argos enim illis temporibus inter alia eius regionis oppida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent, quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere rebus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eodem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

15 καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στά-
 σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ἀνέεσθαι τῶν Φορτίων,
 τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα καὶ τοὺς Φοίνικας διακε-
 λευσαμένους ἐρμήσσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας
 τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρ-
 20 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ εἰς τὴν νέα, οἴχεσθαι ἀπο-
 πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν εἰς Αἴγυπτον 2
 ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες καὶ
 τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
 Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγήσασθαι)
 5 φασὶ τῆς Φοινίκης εἰς Τύρον προσσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ
 βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἶψαν δ' ἂν οὗτοι
 Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
 Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης
 γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ εἰς Αἶαν τε

chi. Quae dum ad puppim navis stantes mercarentur
 merces quae illarum maxime animos advertissent,
 Phoenices interim mutuo scse cohortatos impetum in
 illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
 rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
 bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
 ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
 in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
 Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
 Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
 non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses)
 Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
 rapuisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
 his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
 iuriae fuisse auctores: etenim longa navi Aeam, Col-

- τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρηξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὥς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν 15
 σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.
- 3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους δίδοναι. οὕτω
 δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἑλλησι δόξαι, 5
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχομέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν ὥς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Ius*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
daturus. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 puiisset *Helenam*, visum esse Graccis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere; illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων, βου-
λοίατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὧν 4
τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι.
προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
5 ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεισέων σπου-
δὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίην ὥρην
ἔχειν ἀρπασθεισέων, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ αὖ ἤρπάζοντο. σφέας μὲν
10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομέ-
νέων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στέλον μέγαν συνα-
γεῖραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum exprobrasse Medcae, ut *qui, quum ipsi nec poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddidissent, vellent ab aliis poenas sibi dari.* (4.) Hucusque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab illo vero tempore Graecos utique graviorum iniuriarum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi ipsae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur. Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae, raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Graecos autem mulieris Laconicae caussa ingentem contraxisse classem, et mox *in Asiam profectos Priami*

μου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ
Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκειῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγνεται κεχωρίσθαι.

- 5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐῦσαν τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὥς ἐν τῷ Ἀργεῖ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηός· ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εὐῦσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς ἂν
μὴ κατάδηλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilīi excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De Io vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

3, 79.

ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως πως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἶδα
αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλλη-
νας, τοῦτον σημήνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ
λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων
15 ἐπέξιόν. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ
αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα,
πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπίνην αἰὲν ἐπιστάμενος
εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταῦτῳ μένουσαν, ἐπιμήσομαι
ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
τεω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἀλυσ ποταμοῦ· ὃς
ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγό-
νων, ἐξίει πρὸς βορῇν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνον καλούμενον
5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, 'non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inlaturarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae sunt: et quae nostra memoria magnae fuere, caedem prius exiguae fuerant. Itaque, bene gnarus humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque fatiam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris, quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς Φόρου ἀπα-
 γωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο
 μὲν Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ·
 Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς
 Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον,
 Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πο-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονίη αὐ-
 τῷ περιῆλθε, εὐῖσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
 et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
 conciliavit Lacedaemonios. Ante Croesi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerio-
 rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
 suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
 Croesi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tali
 modo pervenerat. CANDAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeο oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaei pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaules vero, Myrsi filius, postremus.

4. 7.

ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος·
 10 ἀπ' οὗτοῦ ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 Μήων καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτρα-
 Φθέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεοπροπίου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος. ἄρξαντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτεα πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν,
 μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὦν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἑαυτοῦ γυναικός· ἐρασθεὶς δὲ, ἐνό-
 μιζέ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὴν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιέστερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαινέων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atysis filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidae, Iardani ancillâ et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud *Gygen* Da-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formae laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, (χρῆν γὰρ Κανδαύλη
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαύδε· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους 10
 „τῆς γυναικός· (ᾧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίει ὅπως ἐκείνην θεήσεται
 „γυμνήν.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυο- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τίνα τὰ ἐαυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πείβομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην·
 9 „καὶ σεο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αἰ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma ux-
 oris meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis: fac
 igitur ut nudam illam spectes. At ille, vehe-*
menter exclamans, Domine, inquit, quemnam ser-
monem haudquaquam sanum profers, iubens me
heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcer-
rimam; teque oro, ne postules illicita. (9.) His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

τέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· ὦ Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τι τοι
 „ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω, ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γάρ σε ἐς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκά-
 „στον ἐκδύνουσα θήσει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
 „ξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε εἴπεται ἰόντα διὰ θυρέων.“ Ὅ 10
 μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἡδύνατο διαφυγέειν, ἦν ἐτοῖμος. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide*,
 inquit, *Gyge*; neque aut me time, quasi te tenta-
 turus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne
 quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim
 eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura
 sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post
 apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, col-
 locabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et
 uxor mea in cubiculum: posita est autem prope
 introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post
 aliam exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo
 cum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in le-
 ctum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum
 est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.
 (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, pa-
 ratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
 τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
 ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
 ἐβηεῖτο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
 γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδὺς ἐχώρει ἔξω. καὶ ἡ γυ-
 νὴ ἐπορεύετο μιν ἐξίοντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
 ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μα-
 θέειν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
 γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις
 βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνῃν
 11 μεγάλην φέροι. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
 ἡσυχίην εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκε-
 τέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἑόντας ἐωυτῇ, ἐτοίμους
 ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
 τὴν τῶν προχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐώ- 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
 pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
 stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
 aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se
 subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
 ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclā-
 mavit, pudore retenta, et se animadvertisse dissi-
 mulavit, in animo habens ultionem capere de Can-
 daule. Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quo-
 que barbaros, etiam viro magnum in probum ver-
 titur nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem
 nihil aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero
 illuxit, praesto esse iussis famulis quos maxime fidos
 sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil
 eam nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

Φεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασίλεια καλέοι, Φοι-
τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπίκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε· „Νῦν
„ τοι δυὸν ὁδοῦν παρουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
„ τέρην βούλειαι τραπέσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
10 „ κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆήν ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ
„ αὐτὸν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ· ὡς ἂν μὴ,
„ πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ
„ σε δεῖ. ἀλλ' ἥτοι κενόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
„ ἀπόλλυσθαι, ἡ σὲ, τὸν ἐμὲ γυμνὴν θησάμενον, καὶ
15 „ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τίως μὲν
ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν
ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ὦν δὴ
ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην, ἡ
τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι, ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
20 σθαι. αἵρεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi
aperturarum optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candaulo, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicu-
tus et illicita fecisti.* Ad haec verba Gyges primum
stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

„Επεὶ με ἀναγκάζεις δεσπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῶ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνὴν ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ
 ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλεω,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλεω, ὑπείσδύς τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληῖαν Γύγης
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco, inquit, adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituerent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* Parius, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

Βασιλήην, καὶ ἐκρατύνθη, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστη-
ρίου. ὥς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεα
πάθος, καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς τὸ αὐτὸ οἱ τε
5 τοῦ Γύγως στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ
χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τὸνδε βασι-
λεύειν ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδας τὴν
ἀρχήν. ἀνεῖλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω
Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὥς Ἡρακλείδῃσι
10 τίσις ἔξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγως. τοῦτου ταῦ
ἔπειτα Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα
ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
Ἡρακλείδας ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέ-
πεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα
μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι·

etque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato. Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis, essentque in armis, convenit inter Gygae factionem et reliquos Lydos, ut, si respondisset oraculum hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum. Accepto igitur oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
Herod. T. I. P. I. B

παρέξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀφ' ἑμὸν ἐξ χρύσειοι ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβαίων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίεω, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆϊον θρόνον, ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἔοντα ἄξιο-
 δέητον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἐνθά περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 δέντος ἐπωνυμίῃν. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιήν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midas* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

ἐπεὶ τε ἤρξε, ἕς τε Μίλητον καὶ ἕς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 Φῶνος τὸ ἄστυ εἶλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσε-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τοσαῦτα ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγews μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἶλε,
 ἕς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίων, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων
 5 ἐξάναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδεις πλὴν
 τῆς ἀκροπόλιος εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὰς δέοντα πενήκοντα 16
 ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτεα δώδεκα· Σαδυάττει δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαξάρῃ τε τῷ Δηϊόκew ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μήδοισι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε·

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam
 intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce ex-
 ceptā cepit: caeterum, quum per octo et triginta,
 quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eo-
 dem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc
 faciemus. (15.) *Ardyis* vero, Gygae filii, qui post
 illum regnavit, mentionem iniiciam. Hic Prienienses
 expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum
 Sardium obtinente, Cimmerici suis sedibus a Scythiis
 nomadibus pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque prae-
 ter arcem ceperunt.

(16.) Ardys postquam undequinquaginta annos
 regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui
 annos regnavit duodecim. Sadyattae successit *ALYAT-*
TES; qui cum Cyaxare, Deiocae nepote, et cum

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, ἐς
 Κλαζομένας τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλας. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἑὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπληγτό-
 17 τατα τάδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λιώκεε τὴν Μίλητον τρώπῳ τοιῷδ᾽· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατὴν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικῆίου τε καὶ ἀνδρηίου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μι-
 λησίην ἀπίκοιτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἕα
 δὲ κατὰ χώρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facta Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

9, 54.

ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον,
 ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδ' εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχει τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων. Ταῦτα ποιεῶν, ἐπολέμει 18
 ἕτεα ἑνδεκά· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενῆϊώ χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιανδρῶν πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἐξ ἕτεα τῶν ἑνδεκά Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἐτι Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τηλικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συνάψας·) τὰ δὲ πέντε τῶν ἑτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 10 ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττει ἐπολέμει, ὃς παραδε-
 ξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι διδῆλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adtinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 sii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperere, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incursabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, & patre

πατρός τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
 Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
 λάφρυνον, ὅτι μὴ Χῖοι μῦνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀν-
 ταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλή-
 σιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιήνει 15
 19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληίου ἐμπιπταμένου ὑπὸ
 τῆς στρατιῆς, συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆγμα·
 ὡς ἄφθη τάχιστα τὸ ληῖον ἀνέμῳ βιώμενον, ἄψατο
 νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπίκλησιν Ἀσσησίης. ἀφθεῖς δὲ ὁ νηὸς,
 κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγέ- 5
 νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις,
 ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
 νόσου, πέμπει ἐς Δελφούς Θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
 βουλευσάντες τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν
 Θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νόσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
 persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
 runt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem,
 opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
 lesii antea Chiis, in bello cum Erythraeis, sociam
 praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
 succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
 mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
 to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
 flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
 res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
 ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
 Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
 sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

9, 34.

κομένοισι εἰς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χηρῆσαι, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
 τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χῶρης τῆς
 Μιλησίου ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις·
 Περιάνδρον τὸν Κυψέλου, ὄντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήγου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάτῃ γενόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατεπειν, ὅπως ἂν τι προειδὼς πρὸς τὸ παρὸν
 βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάττης δὲ, ὥς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλλῃ, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα εἰς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος εἰς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπετυσμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervae templum restituissent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc adiiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audisset oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio fecisse certiores; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant. (21.) Alyattes vero, nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Miletum dum se corert legatus, Thrasybulus de tota ro

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσῃν, μηχανᾶται τοιάδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄσπεϊ σῖτος καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνῃ, τότε πίνειν
 22 τε πάντας καὶ κῆρυ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα δὲ ἐποίησεν τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἰνέκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κῆρυξ ὁ Σαρδιηνός, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἑόντας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκείνα ὁ κῆρυξ, καὶ εἰπας πρὸς Θρασύ- 5 βουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδις, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγὴ. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδηίην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρεῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid molli-
 retur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti
 in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne
 in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut,
 ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comes-
 sationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fecit
 praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sar-
 dianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum
 in foro profusum et homines vidisset oblecta-
 tionibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod
 et factum: nam postquam ista vidit caduceator, ex-
 positisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit,
 nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax com-
 posita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehe-
 mentem frumenti penuriam Mileti esse, populum-
 que ad extremum maiorum esse redactum, audivit

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἢ τε διαλλαγὴ σφι ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοῦς τῇ Ἀθηναίῃ ἀικοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
15 σησῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ᾧδε ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὴ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γέουσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον
5 παρὰστῆναι Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον) ἐπὶ δελφίνος ἐξε-
νειχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ὄντα κιθαρωδὸν τῶν τότε ὄν-
των οὐδενὸς δεύτερον· καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convalescit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiore fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet *Ario-*
nem Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ἴομεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περειάνδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, φελῆσαι ὀπίσω ἐς Κό-
 ρινθον ἀπικέσθαι. ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθῶσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγῳ
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προϊέντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκὼν δὴ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοισι· ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ, ἢ
 ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proiicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 scretur, aut ut illico in mare se proiiceret. Has in

15 οὕτω δοκέοι, περιϊδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰῆσαι· αἰέσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑαυτὸν
κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
λοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὀρθιον· τελευτῶν-
τος δὲ τοῦ νόμου, ρίψαι μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
ἐς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
25 νῆikai ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς
Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι
πᾶν τὸ γεγονός. Περιάνδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστῆς Ἀρίονα
μὲν ἐν Φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν·

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
natu in mare se coniecisse. Tum illos, continuato
cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
eodem habitu perrexisset, ibique quid accidisset enar-
rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμέων ὥς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ἱστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεῖ- 30
 νων ὥς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπῆδησε καὶ τοὺς, ἐκπλαγέοντας, οὐκ ἔχειν
 ἐτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Αἰσβιοὶ λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάβημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπεὶ ἄν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίου πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτεα ἑπτὰ
 καὶ πενήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκῆς ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 terum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortuna-
 tum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eo-
 dem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bel-
 lo, deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convalescerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητήριδιον σιδήρεον κολλητὸν,
 θῆξ ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων·
 Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μῦθος δὴ πάντων ἀν-
 10 θρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
 λήην Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε
 καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεθήκατο Ἐφε-
 σίοις. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκούμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
 5 ἀνέβησαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξαίψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
 σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μετὰ τῆς τε παλαιῆς
 πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
 10 διοι. πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος·
 μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
 10 λοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας
 παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum Croesus, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta: qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus; deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et Aetoliae populos, aliis alias causas inferens, graviora causatus adversus hos in quibus graviore reperire causas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρειν. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες
κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενέεε,
νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρεῖν τοῖσι νησιώτησι. ἔοντων
δὲ οἱ πάντων ἐτοιμῶν ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα
λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιτ- 5
τακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροίσου εἴ τι εἴη νεώ-
τερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τὰδε, καταπαῦσαι
τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνω-
„νέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σέ ἔχοντες ἐν νῶ
„στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνῳ 10
ἀληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον
„νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“
Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως
„μοι φαίναται εὐξασθαι νησιώτας ἵππευμένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaeum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te mólientes*. Croesus autem, ratum vera eum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud*

15 „ ἐν ἡπείρῳ, οἰκόντα ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „ εὐχεσθαι ἄλλῳ, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλ-
 „ λοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀειράμενοι
 „ Ἰλιδούς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκη-
 „ μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; “

20 Κάριτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 Φυέως γὰρ δόξαι λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι ταῖς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
 ξεινίην συνεθήκατο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινομένου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ οἰκημένων· πλήν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἐαυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἶδε,
 5 Λυδοὶ, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαρνανδυνοὶ, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. ἀειράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀρώμενοι.
 Nonnulli codd. ἀρᾶσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitute contineres, ulciscantur? Cuius conclusionem
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destituisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.*

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos *Croesus* tenebat; sunt autem populi
 hi, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

Φλαγόνες, Θρήϊκες, οἱ Θυνά τε καὶ Βιβυνοὶ, Κᾶρες,
 29 Ἴωνες, Δωριέες, Αἰολέες, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, αἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον ἔόντες, ὥς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησε ἔτεα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι 10
 κατείχοντο, δέκα ἔτεα χρήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφι
 30 Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς Θεωρίης ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni,
 Cares, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:) (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam *Croesus* redegisset, eaque accessione regnum Lydorum auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam *Solon*, Atheniensis: qui postquam Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi profectus, causam interserens velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese obstrinxerant, per decem annos eis legibus, quascum-
 que ipsis *Solon* tulisset, esse usuros. (30.) Hanc ipsam igitur ob causam, tum vero etiam spectandi

δημήσας ὁ Σόλων εἰνεκεν, εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ εἰς Σάρδις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 μενος δὲ, ἐξενίζετο ἐν τοῖσι βασιλείοισι ὑπὸ τοῦ Κροί-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος
 Κροῖσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπαδείκνυσαν πάντα ὄντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβια. | θηησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 μενον ὡς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τάδε·
 10 „Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῆ-
 „κται πολλός, καὶ σοφίης εἰνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ὡς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἰνεκεν ἐπελήλυ-
 „θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπείρεσθαί μοι ἐπήλθε, εἴ τινα ἤδη
 „πάντων εἶδες ὀλβιώτατον;“ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπειρώτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsenta-
Herod. T. I. P. I. C

δὲν ὑποδαπύσας, (ἀλλὰ τῷ ἔοντι χρησάμενος,) λέγει·
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον.“ Ἀποδαυμάσας δὲ
 Κροῖσος τὸ λεχθέν, εἶρετο ἐπιστρεφάως· „Κοίῃ δὴ κρή-
 νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Τέλλω,
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης, παῖδες ἦσαν καλοί 20
 „τε καὶ γαῖοι, καὶ σφί εἶδε ἅπασιν τέκνα ἐκγενόμενα,
 „καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἤκοντι,
 „ὥς τὰ παρ’ ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπε-
 „γένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „ἄστρυγέτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μιν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσῇ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεσε, καὶ ἐτί-
 „μησαν μεγάλως.“

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρεΐψατο ὁ Σόλων

tionem, sed ut res erat respondens, *Ego vero*. inquit, *beatissimum vidi Tellum Atheniensem*. Quod dictum miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ratione Tellum beatissimum iudicas?* Cui ille: *Tellus*, inquit, *florente civitate, filios habuerat bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat liberos, eosque omnes superstites: idemque, quum re familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vitae finem habuit splendidissimum; nam in praelio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestissima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.*

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τὸν Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὄλβια, ἐπειρώτα
 τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γαῶν οἶσσεσθαι. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβέν τε καὶ Βίτωνα. τού-
 5 „ τοισι γὰρ, ἐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ ὑπὴν, καὶ πρὸς τούτῳ, ῥώμη σώματος τοιήδε· ἀεβλο-
 „ φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ ὅδε ὁ λόγος. εὐούσης ὀρθῆς τῇ Ἑρῇ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι εἰς
 10 „ τὸ ἱρόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ ἐν ὥρῃ ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνῖαι, ὑποδύντες
 „ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἵλκον τὴν ἁμάξαν, ἐπὶ τῆς
 „ ἁμάξης δὲ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίου δὲ πέντε
 „ καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο εἰς τὸ ἱρόν.
 15 „ ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „ γύριος, τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. διέδεξε

interrogare hic institit, quemnam secundum ab illo
 vidisset beatissimum? existimans utique secundas
 certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin*, inquit,
 et *Bitonem*. His enim, genere *Argivis*, et victus
 suppetebat probabilis, et robur corporis erat ta-
 le, ut et uterque pariter certaminum praemia abs-
 tulerit, et de eisdem haec etiam narretur histo-
 ria. Quum festus dies ageretur *Iunonis*, oportet-
 retque omnino matrem horum bigis in templum
 vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves;
 tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes,
 plastrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque
 per quadraginta quinque stadia tracto ad templum
 pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coe-
 tus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-

„τε ἐν τούτοισι ὁ Θεὸς, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνᾶ-
 „ναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. ἥ Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νενηιέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷον τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς εὐῶσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, σᾶτα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλλματος, εὐχετο, Κλέοβί τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχῆθῃσαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νενηῖαι, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ
 „σφρων εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι.

XXXI. 19. ῥώμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

*tae exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem praedicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisae et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 ifice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitae exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem deum imagines, ut qui homines fuissent
 praestantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

- Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς, εἶπε· „ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν,
 „ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 Ὅ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „ἐὼν Φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπηῶν
 „πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἐστὶ ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θεῖν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „θρώπῳ προτίθημι. οὔτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐβελήσῃ τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβολίμοι

XXXII. 11 seq. διηκοσ. καὶ πεντακ. etc. rursusque l. 19 seq.
 πεντηκ. καὶ διηκ. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.
 Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes?* Cui ille: *Me, ὁ Croese*, inquit, *gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, men-*

„ γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „ τούτων, χίλιαι πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα εὐσεύων πεν-
 „ τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλιέων καὶ δις μυ-
 „ ριέων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „ οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ἂν, ὦ Κροῖσε,
 „ πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „ τέειν μὲν μέγα φαίνεται, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „ λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρεό με, οὐκ ἔγωγε
 „ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „ θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπι-
 „ σποίτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „ πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾶπλουτοι ἀνθρώπων, ἀνὸλβιοὶ εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitâ bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitâ bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

- 30 „ πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ
 „ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „ χέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀναλβίου
 „ πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην με-
 „ γάλην προσπεσοῦσαν ἐνείκαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοισίδε
 35 „ προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην σὺν ὁμοίως δυ-
 „ νατὸς ἐκείνῳ ἐνείκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχίη οἱ ἀπερύκει·
 „ ἄπληρος δὲ ἐστί, ἄνουςος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐε-
 „ δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ,
 „ οὗτος ἐκείνους τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἄξιός
 40 „ ἐστί. πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „ κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „ συλλαβεῖν ἄνθρωπον ἔοντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρα

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδεμὴ καταρκέει πάντα ἑαυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχη, ἀρίστη αὕτη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν. 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδύει.
 „ἐστι. ὃς δ' ἂν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελέη, καὶ ἔπει-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „οὐνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χρηὶ παντὸς χρημάτων τὴν τελευτὴν καὶ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὕ-
 κως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδένος,
 ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθῆα εἶναι, ὃς τὰ πα-
 ρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρημάτων
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροίσῳ. Et dein
 l. 3. ἀμαθῆς ed. Wess. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; inscitum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere.

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεσις 34
 μεγάλη Κροῖσον· ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑαυτὸν εἶναι
 ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι
 ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθείην ἔφαινε τῶν μελλόν-
 5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
 σω δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
 κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλίκων μακρῷ τὰ πάντα πρῶ-
 τος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
 μαίνει τῷ Κροίσω ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
 10 δηρῇ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἑαυτῷ λό-
 γον ἔδωκε, καταρρώδηςας τὸν ὄνειρον, ἀγεται μὲν τῷ
 παιδί γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
 οὐδαμῇ ἐτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκέντια δὲ
 καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
 15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
 dicta Croesum excepit; hac caussa (ut coniciere
 licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
 ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
 nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
 essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
 corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
 aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
 Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
 tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
 versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
 eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
 rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
 vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
 bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

35 θαλάμους συνέησε, μή τι οἱ κρεμάμενον τῷ παιδί ἐμ-
 πίση. Ἐχόντος δέ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον,
 ἀπικνέσται ἐς τὰς Σάρδεις ἀπὸρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χειρὰς ἔων, Φρυξὲ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ
 βασιλείου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίου ἔδετο κυρῆσαι· 5
 Κροῖσος δὲ μιν ἐκάβηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ καθαρ-
 σις τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ τοῖσι Ἑλλήσι. ἐπεὶ τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τάδε· „Ὠνθρῶπε, τίς τε ἔων, καὶ κά-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεος; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο·
 „ὦ βασιλεῦ, Γορδῖεω μὲν τοῦ Μιδεῶ εἰμι παῖς, οὐνα-
 „μάζομαι δὲ Ἀδρηστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμῶν-

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate obstrictus, cui manus non erant purae, natione Phryx, regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset, orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret, expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veniret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo, et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares supplex te recepisti? et quem virum, quamve foeminam occidisti?* Cui ille respondit: *O rex, Gordiae sum filius, Midae nepos; est autem nomen mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitum; unde eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.*

„ τοῦ αἰκῶν, πάρειμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
15 „ καὶ ἐστερημένος πάντων. “ Κροῖσος δέ μιν ἀμείβετο
τοῖσδε· „ Ἀνδρῶν τε Φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἐὼν, καὶ
„ ἐλήλυθας ἐς Φίλους· ἔνθα ἀμνηχανήσεις χρημάτων
„ οὐδενός, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς
„ κουφότατά Φέρων, κερδανέεις πλείστον. “ Ὁ μὲν δὴ
20 δίαται ἐῖχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμῳ 36
πρὸς τοῦτο γίνεσθαι μέγα· ὁρμώμενος δὲ οὗτος ἐκ
τοῦ οὐρεὸς τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεισκει.
πολλάκι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ’ αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέουσιν
5 μὲν οὐδὲν κακόν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
ἔλεγον τάδε· „ ὦ βασιλεῦ, ὑὸς χρημάτων μέγιστον ἀνέ-
„ φάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
„ τον προθυμώμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδεό-

Tum Croesus: *Ex viris amicis, inquit, oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris. Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.*

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venire ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, ὁ rex, in regione nostra immanni magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

„μεθ' σεν, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας 10

„συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.“

Οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγέ σφι τάδε· „Παιδὸς μὲν πέρι

„τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμ-

„ψαιμι· νεόγαμός τε γὰρ ἐστί, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. 15

„Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-

„πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰούσι, εἶναι ὡς προ-

„θυμοτάτοισι συνεξέλειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.“

37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοισι τῶν Μυ-
σῶν, ἐπιστρέχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ φαρμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε
παῖδα σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίης
τάδε· „ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ 5

cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
ipsi praedicta erant, ita respondit; Filii quidem mei
nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
tem selectam manum et venaticum omne ministe-
rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.

(37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: *At*
antehac, ὁ πάτερ, hoc mihi honestissimum et no-

- „γενναϊότατα ἡμῖν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγῶνας
 „Φοιτέοντας εὐδοκίμεῖν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκληΐσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλὴν μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀδυμήνην. νῦν τε τέτοισί με χρὴ ὄμμασι ἐς τε ἀγορὴν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς Φοιτέοντα Φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολήτησι δόξω εἶναι; κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοίω δὲ ἐκείνη δόξει ἀνδρὶ συνοικεῖν; ἐμὲ ὦν
 „σὺ ἢ μέθες ἰέναι ἐπὶ τὴν Θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιεόμενα.“ Ἀμεί- 38
 βεται Κροῖσος τοῖσδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλὴν, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιῶ ταῦτα· ἀλλὰ
 „μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον εἶσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὦν τὴν ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι

*bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo
 gloriam parare: nunc vero utroque horum exolu-
 sum me tenes, nullā in me cognitā ignaviā aut
 animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me con-
 spici oportet euntem in forum, aut ex foro re-
 deuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis
 videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se con-
 nubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas ve-
 natum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius
 mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respon-
 dens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ὦ fili,
 aut aliud quidquam parum mihi gratum in te co-
 gnoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species
 per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum,
 quippe ferrea periturum cuspede. Cuius visi causa
 et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc*

„τοῦτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ἀποπέμψω, φυλακὴν ἔχων εἰ κως δυναίμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μῦθος τυγ-
 „χάνεις ἰὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον 10

39 „τὴν ἀκοήν, οὐκ εἶναι μοι λογιζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νεότης τοῖσδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοι,
 „ιδόντί γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμέ
 „τοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὕς δὲ κοῖται
 „μὲν εἰσι χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμῇ σιδηρῇ, ἣν σὺ φο-
 „βείαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χρῆν δὴ σε ποιέειν τὰ
 „ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ πρὸς ἄν- 10

40 „δρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέβεις με.“ Ἀμείβεται
 XXXVIII. 11. τὴν ἀκοήν suspecta verba viris doctis.

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me peritulum: at apro quaenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me peritulum dixisset, aut ab alia re similitum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspidе dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

19. 31.

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς, γνώμην ἀπο-
 „Φάνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο,
 „μεταγινώσκω, μετήμῃ τε σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.“

Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
 γα Ἀδρηστον, ἀπικομένῳ δέ οἱ λέγει τάδε· „Ἀδρηστε,
 „ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὀνει-
 „δίξω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδέξάμενος ἔχω, πα-
 5 „ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ὀφείλεις γάρ, ἐμεῦ
 „προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
 „σθαι) Φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρηίζω γενέσθαι,
 „ἐς ἄγρην ὀρμεομένου· μή τινες κατ' ὁδὸν κλῶπες κα-
 10 „κοῦργοι ἐπὶ δηλήσει Φανέωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ,
 „καὶ σέ τοι χρεῶν ἔστι ἰέναι ἔνθα ἀπολαμπρύνεαι τοῖσι
 „ἔργοισι πατρῴϊόν τε γάρ τοι ἔστι, καὶ προσέτι ράμνη

Croesus: *Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.*

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi suppedito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefici grassatores qui illum interiment. Ad haec, tuâ etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrum hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

- 42 „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος, „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦῖα ἐς ἄβλῳν τοιόνδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὀμήλι-
 „κας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα·
 „πολλαχῇ τε ἀνίσχον ἐμαυτόν. νῦν δὲ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὁ Φεῖλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποίειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα.
 „παῖδά τέ σόν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τοιοῦτοισι ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηστυμένοι λογάσι τε νηνήσι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ ὄρος, ἐζήτεον τὸ θη-
 ρίον· εὐρόντες δὲ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλω, ἐσηκόν-
 τιζον. ἐνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθεὶς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, reditūrum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adraστο nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

αἵμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν
 δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὄνειρου τὴν Φήμην.
 ἔπειθ' ἐπεὶ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπὸ κλέμε-
 10 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδός
 μόρον ἐσήμνη οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παιδός συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἰδοινολογέετο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόνου ἐκάβησε. περιημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον,
 5 μαρτυρούμενος τὰ ὑπὸ τοῦ Ξείνου πεπονθῶς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδεξάμενος τὸν Ξεῖνον, Φονέα τοῦ παιδός ἐλάνθανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρήϊον, ὡς Φύλακα συμπέμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμιάτατον. Παρήσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspide ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eumdem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eumdem imprudens interfectorem filii sui aluisset:
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eumdem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I. D

στας δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑαυτὸν Κροίσῳ,
 προτείων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν κελεύων τῷ
 νεκρῷ· λέγων τὴν τε προτέραν ἑαυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς 5
 ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκώς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη
 βιώσιμον. Κροῖστος δὲ τούτων ἀκούσας, τὴν τε Ἄδρη-
 στον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὼν ἐν κακῷ οἰκίῳ τοσούτῳ,
 καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σεῦ
 „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10
 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἰτίας, εἰ
 „μὴ ὅσον αἶκων ἐξεργάσαιο· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς
 „μοι καὶ πάλαι προεσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.“
 Κροῖστος μὲν νυν ἔβαιψε ὡς οἶκός ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα.
 Ἄδρηστος δὲ ὁ Γορδῖεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ Φονεὺς 15
 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ κα-
 θήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi ad-
 fuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus
 protendens, oransque ut se super cadavere mactaret;
 non esse sibi vivendum, dicens, qui, post superio-
 rem calamitatem, expiatoirem etiam suum perdi-
 disset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico
 in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi :
Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quo-
niam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius
mali auctor es, nisi quatenus invitus illud fecisti,
sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc
futurum ante significavit. Croesus igitur filium
 prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero,
 Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui
 fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτῶς
 ἤειδε βαρυσυμφωράτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ
 κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστέρημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγειος τοῦ Κυαζάρου ἡγεμονίᾳ κα- 46
 ταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν
 Περσέων πρῆγματα αὐξανόμενα, πένθος μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαυσε· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροντίδα, εἴ πως δύναίτο,
 6 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντήϊων τῶν τε ἐν
 Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἵεναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κέων, τοὺς δὲ ἐς Δαυδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνισιν· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum; agnoscens se esse homi-
 num quos ipse novisset calamitosissimum; super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ
 filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persarum
 crescentes, luctui Croesi sinem fecerunt, curamque
 iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 invalesceret, coercere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula coepit, tum quæ apud Græcos
 erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
 quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
 oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiaræum
 mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαν-
 τήϊα, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησμέ-
 νους. διέπεμπε δὲ πειρώμενος τῶν μαντηῶν ὅτι Φρο- 15
 νέων ὥς, εἰ Φρονέοντα τὴν ἀληθῆν εὐρεθείη, ἐπείρηταί
 σΦεα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειροῖ ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χοῆσθαι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἄσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραφάμενους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἐαυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae
 Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Ham-
 monem alios misit, qui ab illo responsa peterent.
 Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut,
 si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret
 qui ex illis quaererent, *an expeditionem adversus*
Persas deberet suscipere. (47.) Ad tentanda igitur
 oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo
 die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes
 numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex
 eisque quaererent, *quid esset quod illo die ageret*
rex Lydorum Croesus, Alyattae filius; et quidquid
 a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto man-
 darent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod
 caetera responderint oracula, a nemine memoriae

- 10 Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἢ Πυθίῃ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

- 15 Ὀδμή μ' ἐς Φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
 εἰφομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσσι,
 ἢ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεοπισιάσης τῆς Πυθίης συγγράψα- 48
 μένοι, οἷχοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ὦλ-
 λοι οἱ περιπεμθθέντες παρῆσαν Φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπ' ὥρα τῶν συγ-
 5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ εὐδὲν προσίετό μιν· ὁ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσε-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consulturi, penetrale templi intrassent, et quod ipsis
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
 nore hacc respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

*Venit ad hos sensus nidor testudinis durae,
 quae simul agnina coquitur cum carne lebetes,
 aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.*

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
 teri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertebat eius
 animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quod

- δέξατο, νομίσας μῶνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιαύδε' ἐπινοήσας 10 τὰ ἦν ἀμῆχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψεε αὐτὸς ἐν λέβητι
- 49 χαλκίῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντήϊου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρήσε ποιήσασι περὶ τὸ ἱερὸν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὧν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.
- 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο. κτήνέα τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim emisisset homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quae nemo cognoscere aut hariolari posset: testudinem et agnum in frusta concidit, et unâ coxit ipse aeneo in lebate, aeneo imposito operculo, (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus; quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere; nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔθυσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
καὶ Φιάλας χρυσέας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κί-
5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε
πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχοι
ἐκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
χρυσὸν ἀπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυε· ἐπὶ
10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἑξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιαιᾶ·
αἰρῆμόν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν· καὶ τούτέων,
ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἑκα-
στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
15 σταθμόν διτάλαντα, ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. Vulgo omnes τρία ἡμιτά-
λαντα, id est, unius talenti cum dimidia,

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victimas ter millenas de quoque genere immolavit; praeterea lectulos auro argenteove obductos, et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in ingenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce sperans Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, eidem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflatâ immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi iussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimidio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo binorum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδόμον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τάδε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάβει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιά ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δυώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνηίου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decedit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagavit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atri-
 i angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

- 10 ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφάνιοις. Φασὶ δέ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πύθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων Θησαυρῷ ἑστᾶσι· καὶ περιῤῥαντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσεόν τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσῷ ἐπιγέ-
 γραπτῶν, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων εἶναι ἀνάθη-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροῖσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χαρίσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίαν ἑστί· οὐ μέντοι τῶν γε περιῤῥαν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λα ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις· ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἶδωλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACE DAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

- σεον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰ- 25
 κὸνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς
 τὰ ἀπὸ τῆς δεξιῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας.
- 52 Ταῦτα μὲν ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρῳ,
 πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
 σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
 ῶσαν χρυσῆν, τὸ ξυστὸν τῇσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
 σεον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν καίμενα ἐν Θήβῃσι, 5
 καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.
- 53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
 ἐς τὰ ἱρὰ ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
 ρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα
 στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο Φίλον; Ὡς δὲ ἀπικόμενοι 5
 ἐς τὰ ἀπεπέμψθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέβησαν τὰ ἀναθήμα-
 τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροῖσος,
 „ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et praesertim mulieris simulacrum aureum tricubitale, quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi. Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdemque cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croesus misit. Amphiaraos vero, cuius et virtutem et calamitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex auro; item hastam ex solido auro totam, hastile pariter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebanorum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad deorum templa delaturis Lydis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *Adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

„μαντήϊα εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;“. Οἱ μὲν ταῦτα ἐπει-
 ράτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς ταῦτό αἱ γινῶμαι
 συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλύσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνενειχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιληίην, πέμ-
 ψας αὐτὶς ἐς Πυθῶν, Δελφοὺς δαρείεται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον

et an copiarum auxilium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.)
 Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέαν γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν
 55 αἰὲ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος,
 ἐχρησθηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
 μαντήϊου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τὰδε
 χρησθηριάζομενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μοναρχία.
 ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τὰδε·

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφιδά παρ' Ἑρμῶν
 Φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοις ἐλθούσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μά-

5

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritum duobus stateribus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Lydisque in omne futurum temq̃us primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consessibus locum, denique ius civitatis cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi. (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croesus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum, *an diuitem sibi futurum esset imperium?* Cui Pythia haec respondit:

*Regis apud Medos mulo iam sede potito,
 Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,*

neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!

(56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
 δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
 αὐτοῦ, παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
 5 ἐφρόντιζε ἱστορέων, τοὺς αὖ Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόν-
 τας προσκτήσασαιτο Φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακε-
 δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
 Δωρικῆς γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
 τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
 10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ κα-
 ῖξεχώρησε· τὸ δὲ, πολυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ
 Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκει γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
 Δώρου τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
 Οὐλύμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊῶτιν· ἐκ δὲ τῆς
 15 Ἰστιαϊώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκει ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud
 Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque
 nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri
 imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inqui-
 reret quinam essent Graecorum potentissimi, quos
 socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *La-
 cedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
 re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-
 nico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habe-
 bantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et
 alter quidem numquam solo suo excesserat, alter ve-
 ro valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalio-
 ne rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero,
 Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam
 occupavit, quae Histiaeotis vocatur; tum ex Histaeo-
 tide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἐλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοί, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεῶν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι εἰσὶν Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστώνη πόλιν οἰκούντων, οἱ ὁμοιοὶ κοτε ἦσαν τοῖσι νῦν 5 Δωριεῦσι καλεομένοισι, οἴκεον δὲ τηλικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολίσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε' εἰ τούτοις 10 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, ἐὸν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quanam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unâ habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarâ linguâ usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβολῇ τῇ ἐς Ἑλληνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστανιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν
15 σφεας περιοικεόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακι-
νοί· σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Ουλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μὲν-
τοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ
6 τεο τὴν ἀρχὴν ὀρμεώμενον, αὕξηται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συγχῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοί τε δοκεῖ οὐδὲ

LVIII. 7. ὡς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit Pelasgici ge-
neris, ex quo in Hellenum nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua per-
mutasse. Etenim neque Crestoniatarum lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eâdem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξήσθηναι.

59. Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ἐόντι ιδιώτῃ, καὶ θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. Φύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπιστεῶντες, καὶ κρεῶν τε ἐόντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος, ἀνευ πυρὸς ἔξεσαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχῶν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκράτει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι εἰς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τίς οἱ τυγχάνει ἰὼν παῖς, τοῦτον ἀπείπασθαι. οὐκὼν, ταῦτα παραινέσας Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a **PISISTRATO**, Hippocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat prodigiumque erat conspicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin iam haberet*, secundo loco, *ut repudiaret uxorem; filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

27, 91.

σθαι θέλειν τὰν Ἱπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προ-
 στεῶτος Μεγακλῆος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν
 , τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιαύδε. τρωματίσας ἑωυτόν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασε
 ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὡς ἐκπεφηνγὼς τοὺς ἐχθρούς.
 οἱ μὲν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠβέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν·
 εἰδέτο τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη
 στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praece-
 rat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei
Herod. T. I. P. I. E

ἔδωκε οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἱ δ' αὖ-
 φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὀπίσθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς ταῖς εὐσῆας συνταράξας, οὔτε θέσμινα μεταλλά-
 ξας ἐπὶ τε τοῖσι κατεστυγμένοις ἐνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων
 60 παλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ταῦτό
 φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσι μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκ α-
 κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς, ἐπεκηρυ-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul
 cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium potitus *Pisistratus*, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensione, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

- γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρί-
 σκω, μακρῶν ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν, ἐὼν καὶ δεξιώτερον, καὶ
 εὐθής ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε
 15 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρῶτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
 τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
 20 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα
 οἷόν τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλα-
 νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graecum fuit, utpote dexterius et a stolidi fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graecos feruntur sapientiâ principes. Erat in pago Paeaniensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universâ instruxissent armaturâ, in currumque sustulissent edoctam prius cum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praëmissis

τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαῦτα· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
„μάλιστα, κατάγει ἐς τὴν ἐαυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους Φάτις ἀπίκητο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατὰγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
κοντο τὸν Πεισίστρατον.

61. Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γε 5
νέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, resuperatâ tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo soniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

29. 49.

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δέ, εἴτε ἱστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, Φράζει τῇ ἐαυτῆς
 μητρί· ἡ δὲ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, ἀτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δέ, ὥς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἐαυτῷ, ἀπαλλάσσειτο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρετρίαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίεω δὲ γνώμην νικήσαντος,
 15 ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἤγειρον δε-
 τίνας ἐκ τῶν πολίων, αἱ τινὲς σφι προηδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι
 ὑπερεβάλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δέ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο
 20 ἐς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier : de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit : et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postli-*
minio occupandam censentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant persecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae cacte-
 ris liberalitate eminuere. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
 τής, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἑνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 σω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἴσχουσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευόμενοισι, οἱ τε ἐκ
 τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δήμων 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ
 ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις ὥς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii adve-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis col-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretriā
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticā terrā Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathonē cum urbem versus movere,
 tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt:

29, 77.

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
 σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
 ἄστυ, ἐς τὸ αὐτὸ συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
 15 Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
 πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
 ὁ Ἀκαρναν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσίων χρᾶ ἐν
 ἑξαμέτρῳ τένῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ- 63
 λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φᾶς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν,
 ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
 ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηρικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
 5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀκαρνάν) Rectius Ἀχαρνέες, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
 thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
 ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
 castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
 adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [*sive potius*
 Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
 adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:

Iactum est verriculum nunc, est tibi rete repa-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63.) Sic ille divino adflatu concitatus oecinit:
 Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen
 dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
 urbani per id tempus ad prandium se converterant,
 et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες, τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μήτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσύνειν τε κελεύοντες,
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ. Πειθόμενων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχῶν
 Ἀθήνας, ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα ἐπικουροῖσι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα- 5
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φυγόντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας εἰς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum profugiunt, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse* iuberent, *et ad sua quemque abire*. (64.) Ita, dicto parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus multis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogeabantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

Λυγδάμει) πρὸς γε ἔτι τούτοισι, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ὦδε. ἐπ' ὅσον ἔπο-
 ψις τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφέρει εἰς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευ Ἀθηναίων Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτάκεισαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδω ἐφευγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65
 ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότας, καὶ ὄντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεαίων. ἐπὶ γὰρ
 5 Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχέοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μούρους προσέπταιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
 Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum Alcmaeonida e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat CROESUS. *Lace-
 daemonios* vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Spartaee Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent Lacedaemonii, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατά τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξείνοισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ὧδε ἐς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τιπτέων δοκίμου ἀνδρός, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὰ μέγαρον, εὐθύς ἡ Πυθίη λέ-
γει τάδε·

Ἦκεις, ὦ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πύονα νηὸν,
Ζηνὶ Φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχρυσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκούργε.
Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῶν τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστυῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὥς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκοῦργον ἐπιτρο- 20
πέυσαντα Λεωβάτῳ, ἀδελφιδέῳ μὲν ἑαυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦ-

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrare ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

Ad mea venisti praepinguia templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tumentur Olympi.
Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
salutem:

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.
Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, Ly-
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotae,
Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. ὡς γὰρ ἐπετρέπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔστησε Λυκούργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱερὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλή-
θει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐθνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρείσσονες εἶναι, ἐχρη-
στηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἡ δὲ Πυθίη σφι χρεῶν τάδε·

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarentur, de universa
Arcadum regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadiam? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγαίρω
 δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,
 καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
 κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δέ, πέδας Φερό- 15
 μνοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῶ κιβδήλων
 πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσ-
 σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
 δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
 τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
 πέδαι αὐταί, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
 σῶσαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρε-
 μάμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχέως αἰεὶ

*qui te reiicient. Nec vero invidero prorsus:
 saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus,
 utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi accepere Lacedaemonii, a cae-
 teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
 bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vide-
 licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
 tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
 eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
 quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
 fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
 autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
 aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Alcae
 templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

- κακῶς ἀέθλειον πρὸς τοὺς Τεγεήτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
 Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδεά τε καὶ Ἀρίστω-
 νος βασιλείην ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
 5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρώπῳ τοιῷδε γε-
 νόμενοι. ἐπεὶ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγε-
 τέων, πέμψαντες Θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον,
 τίνα ἂν Θεῶν ἰλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
 γεητέων γενοίαιτο. ἡ δὲ Πυθίη σφί ἐχρησε, τὰ Ὁρέ-
 10 στεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
 ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέατο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστεω,
 ἐπέμπον αὐτίς τὴν ἐς Θεὸν ἐπειρησόμενους τὸν χρόνον ἐν
 τῷ κέοιτο ὁ Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι Θεοπρό-
 ποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·
 15 Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῶ ἐνὶ χώρῳ,
 ἐνθ' ἀνεμοὶ πνεύουσι δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnauerant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
 Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
 periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
 erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
 rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
 sciscitati sunt oraculum, *quemnam deorum placarent*,
ut bello superiores Tegeatis essent futuri.
 His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa*
Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.
 At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
 potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
 ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
 bus haec respondit Pythia :

Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patentia
hic duo flant venti, vi pervehemente citati;

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.
ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει Φυσίζοος αἶα·

τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσση.

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπεῖχον 20
τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων,
ἀνέυρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες ἐκ τῶν
ἰππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτος ἐκάστου· τοὺς
θεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν αὖ ἐξίωσι ἐκ τῶν ἰππέων, 25
Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλυνέειν,
68 ἄλλους ἄλλῃ. Τούτέων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε
ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμυξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας,
ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθηεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ

*forma hostis formae, et noxae superindita noxa.
Hic Agamemnonides terrâ omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.*

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* graece) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, oives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae causâ Spartanorum alius alio dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariâ officinam, specta-

5 ἐν θάσματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθαυμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„ Ἡ κου ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγώ,
„ κάρτα ἂν ἐθαύμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θαύμα
„ ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „ θέλων τῇ αὐλῇ Φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον
„ σορῶν ἑπταπλήχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„ μηδαμᾶ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν, καὶ
„ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἑόντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„ δὲ, συνέχωσα ὀπίσω. “ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 ὁπάπεις· ὁ δὲ, ἐννώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
βαλλεόμενος· τοῦ χαλκεὸς δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέ-
μους εὗρισκε ἑόντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id quod fieri videbat. Cuius admirationem animadver- tens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum quum facere voluissem, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuissem, fuisse umquam maiores quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine: cuius postquam mensuram cepi, rursus terrā loculum obrui. Haec illo quae viderat referente, Lichas narrata animo volvens, coniectabat esse hunc Orestem, quem oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione. Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos*

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 20 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. Συμβαλλόμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν εἰς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτίην, ἐδίωξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος εἰς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25 χαλκέα, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὁστέα συλλέξας, οἷχετο φέρων εἰς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπειρώατο ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέστεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30 μόνιοι· ἥδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

reperiebat: incudem vero et malleum, formam (sive ictum) et formae (sive ictus) repercussionem: pro-cusum vero ferrum, noxam superinditam noxae; quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem Lacedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum crimen homini inferentes, exilio eundem mulctant. Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset, inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit, Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΥΤΑ δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
ἐπεμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν.
οἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
5 „Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε·
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ Θεοῦ τὸν Ἕλληνα
„Φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
„ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
„προσκαλέομαι, Φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμ-
10 „μαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὴ
ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ Θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γεγόμενον,
ἡσθήσαν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντο ὅρ-
κια ξεινίης πέρι καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγονῆσαι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum *Croesus* comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nōs Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec *Croesus* per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisī Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum *Croeso* editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla *Croesi* in illos exstiterant. Sardes enim
Herod. T. I. P. I. F

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις, χρυσὸν ὠνέον-
 το, εἰς ἀγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θόρακι ἴδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ
 70 σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτήν. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἕλλήνων, αἰρέετο Φίλους. καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγεῖλαντι· τοῦτο δὲ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδίων τε ἕξωθεν πλη- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάθει τριηκοσίους ἀμφο-
 ρέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδῶναι Κροί-
 σω. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίνετο εἰς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελαίωτο
 αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐμπλώσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statuam, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob-
 caussam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graecis selegisset amicos, societatem admiserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciante
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt, multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei caussa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur cra-
 ter et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροῖ-
15 σον ἠλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
δὲ ἄνδρας προαμένους ἀναθεῖναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον τά-
χα δὲ αὖ καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς
Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μέν-
υν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ αἰμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποίετο στρατήϊν 71
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταρῆσειν Κῦρον τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροῖτου
στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τίς Λυδῶν, νομιζόμε-
5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
Κροίσῳ τάδε· (οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις·) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum intercepisse. Ipsi vero Samii aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes, quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque captum esse comperissent, craterem in Samo insula vendidisse, privatosque homines suo aere emtum in Iunonis templo consecrasset: fortasse autem hos, qui eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse illum a Samiis vi ablatum. Ac de cratre quidem ita res se habet.

(71.) CROESUS vero, quum ab oraculi sententia aberrasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Persarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero bellum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum aliquis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac, quam tunc dixit, sententiâ vel maxime etiam nomen est adeptus; (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ' ἀνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρὰ σκευάζει, οἱ
 „σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ἴσα ἐθέλουσι, ἀλλ' 10
 „ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχέην· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἶνω διαχρέονται, ἀλλὰ ὕδροποτέουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μὴ ἐστὶ
 „μὴδέν; τοῦτο δὲ, ἦν νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ριέξονται, οὐδὲ ἀπώστοι ἔσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεῖουσι Πέρσῃσι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε
 τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἦν οὔτε ἀβρὸν, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

bis Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
 ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
 dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
 nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoes

παδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι, Μηδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε
 5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός· ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικίαν· μετὰ δὲ, Ματιηνοὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειβομένος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορέην ἀνεμον, ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
 10 ἐξ εὐανύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίης τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι δὲ αὐτῇ οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος οδοῦ, εὐζώνων ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμοῦνται.
 Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν 73
 δε εἰνέκα· καὶ γῆς ἱμέρω, προσκλήσασθαι πρὸς τὴν

illi a Graecis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Syrii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medorum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Limes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat; qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos praeterlapsus versus boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas disiungit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem disterminat Asiam, a mari quod Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem *Croesus* Cappadociae intulit his de caussis: partim quidem potiundae regionis

ἑαυτοῦ μοίρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστήριον
 πίσυνος εἶναι, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κύ-
 ρον. Ἀστυάγεα γάρ, τὸν Κυαξάρει, ἔοντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 στω καταστρεφάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ᾧδε. Σκυθῶν τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα,
 ὑπεξῆλθε εἰς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραόρτει, τοῦ Δηϊόκεω· ὃς 10
 τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἔον-
 τας ἰκάτας· ὥς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθεῖν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Φοιτεόντων τῶν Σκυθῶν ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι φερόν- 15
 τῶν, καὶ ποτε συνήνεκε ἐλεῖν σφεας μηδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adiicere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confusus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cy-
 axaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
 Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, Phraortae filius, Deiocis nepos, qui Scy-
 thas istos, ut supplices advenientes, benigne excepe-
 rat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addicerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent Scythae, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

διέδεξε, ὀργὴν ἄκρος) τρηχέως κάρτα περιέσπε αἰκείῃ
οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παθόντες, ὥς τε ἀνάξια
20 σφέων αὐτῶν πεπονηότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
διδασκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν. Κυα-
ξάρει δαῦναι φέροντες, ὡς ἄγανθι δῆθιν· δάντες δὲ, τὴν
ταχύστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεα
25 ἐς Σάρδις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
καὶ οἱ παρόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαν-
το· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεα ἐκέ-
νται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
της ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαίτεοντι Κυαξάρει) πόλε-
μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγγεγόνει ἐπ' ἔτεα
πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὀργὴν ἄκρος. *Alii ὀργὴν οὐκ ἄκρος, pusillo in-
genio.*

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
iram praeceps, aspere admodum et contumeliose ac-
cepit. Tum illi, indigne secum actum aegerrime feren-
tes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris,
qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frusta con-
cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi deoreve-
rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
(74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari
Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδοις· ἐν δὲ, 5
καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δέ σφι
ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἔκτω ἔτει συμβολῆς γενομέ-
νης, συνήνεκε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστρώσης, τὴν ἡμέ-
ρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἰωσι προηγό- 10
ρουσε ἔσεσθαι, οὗρον προθέμενος ἐνιαυτὸν ταῦτον, ἐν ᾧ
δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι
εἰρήνην ἑαυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτούς, 15
ἔσαν οἷδε, Συέννης τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπείσαντες γενέ-
σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
in noctem converteretur: quam diei mutationem *Tha-
les* Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
praeфинiens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent,
pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
magis utrique componendae paci coeperunt studere.
Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus factum
est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mutuum
iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

20 τεα γὰρ ἐγνώσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυά-
 γεῖ τῷ Κυαξάρειω παιδί. ἀνευ γὰρ ἀναγκαιῆς ἰσχυρῆς
 συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
 ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνεα τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
 τούτοις, ἐπεὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωται ἐς τὴν
 ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος, ὄντα ἑαυτοῦ 75
 μητραπάτορα, καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
 ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
 φόμενος τῷ Κῦρῳ, ἔς τε τὰ χρηστήρια ἐπέμπε, εἰ
 5 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
 μοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑαυτοῦ τὸν χρησμόν εἶναι,
 ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπίκητο ἐπὶ
 τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὥς μὲν ἐγὼ
 λέγω, κατὰ τὰς εἰούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmæ manere. Fœdus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Græci, nisi quod præterea brachia incidunt summâ in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum maternum, Cyrus regno deiectum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi vero ad *Halyn* fluvium pervenit *Croesus*, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τήν· ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
 λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
 βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι κα-
 τεῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται πα-
 ρέοντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
 ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
 ἐκ δεξιῆς ῥεῖν· ποιῆσαι δὲ ὥδε. ἀνωθεν τοῦ στρατοπέδου
 ἀρξάμενος, διώρυχα βαθὴν ὀρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδέα,
 ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νάτου λάβοι,
 ταύτη κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
 ῥέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς 20
 τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τά-
 χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
 καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξη-
 ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσέμει· κῶς γὰρ ὀπίσω

traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thalcs eas
 Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
 pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
 tempore pontes hos exstitisse) Thaletem aiunt, cum
 in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
 exercitus fluebat, a dextra etiam flueret. Effecisse au-
 tem aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
 quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
 natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
 vium locata circumisset a tergo, flumen illac ex pristino
 alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
 sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
 divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
 alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δέ, ἐπεὶ τε διαβάς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεομένην· ἣ δὲ Πτερίς ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῷ μάλιστα κη κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἠνδραποδίσατο· εἶλε δὲ τὰς
 περιουκίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τίους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑαυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάν-
 τας, ἠντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὀρμῆσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέ-
 θοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 15 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειράατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) *Croesus* igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem p̄ve-
 nit, quae *Pteria* nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum *Cyrus*, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduceatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: *Cyrus* vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pteria va-

ἰσχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γυνομένης, καὶ
πισόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαν-
τες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατό-
πεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἐαυτοῦ
στράτευμα· ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν
ἐλάσσων ἢ ὁ Κῦρος· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ
οὐκ ἐπειρᾶτο ἐπιῶν ὁ Κῦρος, ἀπῆλυνε εἰς τὰς Σάρδεις,
ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ 5
ὄρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύον-
τα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περὶ πρὸς Λακεδαι-
μονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ
γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίη· ἐτυράν-
νευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) 10
ἐπαγγέλλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρεῖναι εἰς χρόνον

*lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio com-
misso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum
nox ingrueret, neutram in partem inclinante victo-
ria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque
exercitus pugnaverat.*

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans pau-
citatē : nam militum eius, qui conflixerant, multo
minor, quam *Cyri*, numerus fuerat : hac ratione in-
ductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum
non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo
et Aegyptios evocare ex foedere; quorum cum rege
Amasi, prius quam cum Lacedaemoniis, foedus inie-
rat : et Babylonios arcessere; (nam et cum his socie-
tatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus
Babyloniolorum Labynetis erat :) et Lacedaemoniis de-

38, 92.

ρήτῳ· αἰλίσας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑαυτοῦ συλλέξας
στρατιήν, ἐνένωτο, τὸν χειμῶνα παρεῖς, ἅμα τῷ ἦρι
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
15 νέων, ὡς ἀπῖκετο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
τὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας εἰς πέμπτου μηνῆος συλ-
λέγεσθαι εἰς Σάρδεις. τὸν δὲ παρόντα καὶ μαχισάμενον
στρατὸν Πέρσῃσι, ὅς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπείς,
διασκέδασε· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μὴ κοτε ἄρα ἀγωνισά-
20 μενος οὕτω παραπλησίως Κύρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.

Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ προάσκειον πᾶν ὀφίων 78
ἐνεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἴπποι μετιέντες τὰς
νομας νέμεσθαι, Φοιτέοντες κατήσβιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο
Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
5 ἔπεμπε Θεοπρόπους εἰς τοὺς ἐξηγητέας Τελμησσέων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
pugnauerat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

ἀπικόμενοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαβοῦσι πρὸς Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλθ' ὁ Κροῖσος. Τελμησσέες μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδύκιμον 10 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφω εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπήλυδα. Τελμησσέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἥδη ἡλωκότι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖστον. 15

79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερύγῃ, μαθὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμα ὅτι εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναται τὰ χίστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλισθῆναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare responsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita censuerant, *exercitum peregrinum ingressurum esse terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes enim*, aiebant, *esse terrae filios; equos autem, hostes et advenas*. Et haec quidem responderunt Telmessenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At Cyrus certior factus, Croesum, quum continuo post pugnam in Pteria pugnatam copias suas domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adversus Sardes ducere, priusquam

39, 21.

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίησε
κατὰ τάχος· ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος εἰς
ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἐξῆγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείοτερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐστὶ τοῦ
Σαρδιηνοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ρέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος συρρήγνῃσι εἰς τὸν
5 μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὔρεος ἱροῦ Μη-
τρὸς Δινδυμῆνης ρέων, ἐκδιδοῖ εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

*Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
longe secus atque exspectaverat res cecidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(80.) Campus, in quo concursus est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cum alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in
eum qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e
monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta Phocaeam urbem. Hic ubi Lydos ad*

μάχην τὰσσομένους, καταρρώδηςας τὴν ἵππον, ἐπαίησε, Ἀρπάγου ὑποθεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑωυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας αἰλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια, ἀνδρας ἐπ' αὐτάς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνσταλμένων. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατῆς προιέναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὡς δὲ οἱ πάντες διεττάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδ' εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδμήν

pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praecirent adversus Croesi equitatum; peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent, *Croesum* vero ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de caussa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὄσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο, ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἦ τὸ ἵππικόν, τῷ δὲ τι καὶ 25 ἐπέιχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήεσαν ἐς τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὄσφραντο τάχιστα τῶν καμήλων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον, διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἢ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυδοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινόμενον, 30 ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρσῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατεilhθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος, ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκει πολιορκίῃ. Κροῖσος δὲ δο- 81 κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίαν, ἐπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt camelos conspexeruntque, protinus retro se avertunt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis desilientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo vero, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi: itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, *Croesus* in longius processuram obsidionem ratus, alios ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius dimissi erant, hi ad coeundum *Sardes* quintum mensem

μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι εἰς Σάρδεις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν, ὡς πολιορ-
 82 κευμένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ἂν τὰς ἄλλας ἐπέμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ εἰς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτώκει ἕρις εὐῶσα πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλουμένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, εὐῶσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμύμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαί-
 μόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρίη νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμνομένῃ, ἐνθαῦτα συνέβησαν εἰς λόγους 10
 συνελθόντες, ὡς τε τριηκοσίους ἐκατέρων μαχέσασθαι·
 ἑκότεροι δ' ἂν περιγέινωνται, τούτων εἶναι τὸν χώρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον εἰς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celerime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus obsesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam *Spartanis* acciderat, ut contentionem haberent cum *Argivis*, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedaemonii Argivis ademptas tenebant. Etenim Argivorum etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita, cum in continente, tum insula Cytheria, reliquaeque insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi convenerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut *trecenti utrimque pugnarent, et, utri superiores excessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-*

- ἑαυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδ' εἵνεκεν,
 15 ἵνα μὴ παρόντων τῶν στρατοπέδων, ὁρῶντες οἱ ἕτεροι
 ἐσσομένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιεν. Συνθέμενοι ὦν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἐκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἐξακοσίῳ.
 20 τρεῖς Ἀργείων μὲν, Ἀλκίνορ τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες,
 ἔβρον ἐς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑαυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι
 ἀμφοτέρω. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑαυτῶν πλεῖνες περιγεγόνاسι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eâ scilicet caussâ, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictî,
 certamen inierunt: qui quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedae-
 monii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτε-
 ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30
 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο
 πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
 μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
 κειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες,
 ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν 35
 κῆμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυ-
 σοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
 μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέ-
 γουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ 40
 σχυνομένον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχι-
 τέων διεσθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα-
 83 χρήσασθαι ἐωυτόν. Ταιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι

vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum.
 Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
 pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
 daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
 tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent,
 legem condiderunt, sese devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
 Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
 gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam.*
 Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
 dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
 Spartam redirét, illic apud Thyreas mortem sibi con-
 scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
 advenit Sardonius legatus, orans ut *obsesso Croeso*

41, 11.

ἐνεστεώτων πρηγμάτων, ἤκε ὁ Σαρδιηνὸς κήρυξ, θεόμενος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἤδη
 5 παρσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὥς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθεῖς. οὕτω δὲ οὗτοι μὲν, συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυτο.

Σάρδιες δὲ ἠλώσαν ὧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84 ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ τῇ ἑαυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
 5 ρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὥς οὐ προεχώρει, ἐμβαῦτα τῶν ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαίνων, τῷ ὄνομα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
 λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν.

suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, auditō legato, ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam parati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croesumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem Lacedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxilia mittere supersederunt.

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus conscendisset. Mox periculo a militibus facto, postquam conatui non respondit successus, ibi tum, quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen Hyrocades, adscendere conatus est eā parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ ἀλῶ κατέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτη
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὃ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίων, μούνη οὐ περιήνεικε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι. ὃ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατῇ 15
 λόγησε τοῦτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἔστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τμῶλου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ ὦν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ
 κυνέην ἀνῶθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulera-
 t leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eamdemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

βεβήκει, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. προσβάντων δὲ συχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν, καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85 καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπικικῆς, Ἄφω-
νος δέ. ἐν τῇ ᾧν παρελθούσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
5 καὶ ἐς Δελφούς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμενους χρησόμενους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἱὴν ἀνα δάματ' ἀκούειν
παιδὸς φθεγγομένου. τόδε σοι πολὺ λῶϊον ἀμφὶς
10 ἔμμεναι. αὐδῆσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνολίβω.
Ἀλισκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. Alii μετ' αὐτόν, post illum.

sac adscendissent, ita *Sardes captae* sunt, atque urbs omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentionem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus. Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus fecerat Croesus huius pueri caussâ, cum aliis initis rationibus, tum Delphos missis legatis qui super eo oraculum consulerent. Responderat autem ei Pythia haec:

*Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.*
Nunc captâ arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὀρέων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκει, οὐδὲ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέειν· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ὁ ἄφρωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ 15
 δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε Φωνήν, εἶπε δέ· „Ὠνθραπτε,
 „μὴ κτεῖνε Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγατο· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἄρξαντα ἕτα τεσσσερεσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἑωυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συνήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδησι δεδεμένον, καὶ δις ἐπτά
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussum oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnassét quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios;

τίνα ταῦτα καταγίῃν θεῶν ὀτρυνῶν, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρῆν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιέειν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κραίσῳ, ἑστέῳτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ἔοντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς οἱ εἶη σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηδὲνα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον.“
 ὡς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνενεικόμενον τε καὶ
 ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεῦσαι τοὺς
 20 ἐρμηνέας ἐπείρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπείρωτ᾽ αὖν. Κροῖσον δὲ
 τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτεύμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡναγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. *Alii λειποψυχίης, post longum animi
 deliquium.*

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo,
 sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi,
 quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus
 aliquis eum esset liberaturus, ne vivus combureretur.
 Hoc quidem fecisse Cyrus aiunt; Croeso vero super
 pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe
 calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino
 nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse bea-*
tum. Hoc ergo sibi proponens, post longum silen-
 tium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et inge-
 miscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrus,
 aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere,
quis ille esset quem invocaret! illosque accedentes
 quacsivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζητο, εἰπεῖν· „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δὲ σφι
 ἄσσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησά-
 μενος πάντα τὸν ἑωυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε· οἷα δὴ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀπαβεβήκοι τῇ περ ἐκεῖνος
 εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἥδη αἰμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ριέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐνώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑω-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose
 urgentibus dixit demum quod res erat, *quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia evenerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati.* Haec dum *Croesus* referebat, iam incenso rogo
 arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi ex interpretibus cognovit quae *Croesus* dixisset, poenitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη· πρὸς
 τε τούτοισι, δείσαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλές· ἔχον, κελεύειν
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καϊόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροίσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὥρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδώρῃβη, παραστῆναι, καὶ ρύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν Θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμῆς συνδραμέειν
 ἐξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρράγῃναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognitâ Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contracas; coortâque tempestate, et vehementissimo

ὕσαι ὕδατι λαβροτάτω, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν.
 οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τὰδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ Φίλου ἐμοὶ καταστῆναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεός, ἐπαίρας ἐμὲ στρατεῦσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέε-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσιν 20
 „κου Φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισέ
 τε ἐγγὺς ἐωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίῃ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse exstinctum. Tum Cyrum,
 qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum
 esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque
 in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum,
 Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem
 factâ hostis mihi quam amicus esse malueris? Cui
 ille respondit: Haec ego, o Rex, feci tuo prospero,
 meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Grae-
 corum deus, qui me ad bellum impulit suscipien-
 dum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praefer-
 rat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo
 autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita
 fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam
 Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se
 iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

ἀπεθάνουμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτοὺς, καὶ οἱ περὶ ἐκείνων
 εἶντες πάντες. ὁ δὲ, συνοίῃ ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεῖς τε καὶ ιδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστυ κεραίζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σέ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγαῖν ἐν τῷ
 παρόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλειτο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 20 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ
 „διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „Φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κῦρῳ δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορῶν ἐν τοῖσι ποιευμένοισι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam
 omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, si-
 lentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vi-
 dit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi,*
 inquit, ὁ Rex, *quod sentio, an tacere hoc in tem-*
pore debeo? Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet
 dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec*
hominum turba quid tandem tanto studio facere
properat? Tum rex, *Urbem,* inquit, *tuam diripit,*
et opes tuas dissipat. At Croesus respondit: *Neque*
meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim ho-
rum amplius ad me pertinet: sed tua agunt ferunt-
que. (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: ita-
 que remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset,*
quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπεὶ τε με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δι-
 „καιῶ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἐόντες ὑβρισταὶ, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἦν ὦν σὺ τού-
 „τους περιίδης διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „μα. μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδαζα γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „δέκεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποιήσον ὥδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρέομενοι, ὥς σφρα
 „ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Δίῃ. καὶ σύ τε σφι
 „οὐκ ἀπεχθήσεται βίῃ ἀπαιρέομενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκεῖνοι, συγγνόντες ποιέειν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδeto, ὥς οἱ

Tum ille: Quoniam dii, inquit, me tibi servum tra-
 diderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum
 video, id tibi indicem. Persae naturā protervi
 sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus
 fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere,
 hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque
 istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxi-
 me exspectare debebis hunc adversus te insurrectu-
 rum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod
 ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex sa-
 tellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes,
 necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic
 nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res
 auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, fa-
 cient non inviti. (90.) Haec audiens Cyrus supra
 modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

ἔδοκεε εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλά-
 μένος ταῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτε-
 λείν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε· „Κροῖσε, ἀναρτημένου
 5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιεῖν,
 „αἰτέο δόσιν τήν τινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραντίκα.“
 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ δέσποτα, ἑάσας με χαριεῖ μάλιστα
 „τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μά-
 „λιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ
 10 „ἔξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
 εἶρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
 ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑποκρίσιας, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα·
 καὶ ὡς ἐπαρθεῖς τῷ μαντήϊῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτούμενος, ἐπεῖ-

XC. 12. ἐπανηλόγησε. *Corrigunt viri docti ἐπαλλόγησε, repetiit.*

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quacrenti dein *Cyro*, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; altius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus Persas suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ἀνεδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε·
 „Καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντὸς τοῦ ἀν' ἐκάστοτε δέη,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφοὺς, ἐνετέλ-
 λετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω- 20
 τῶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήίοισι ἐπ' ἄρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὡς καταπαύσοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γενέσθαι
 δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοισι νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικρο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοίρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris.* His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon pueret
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratis.* (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata executis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satelles fuisset Heracli-*

- „Φόρος Ἡρακλειδέων, δόλῳ γυναικῆϊ ἐπιστόμενος,
 „ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „οἱ προσήκουσαν. προθυμομένου δὲ Λοξίῳ, ὅπως ἂν κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐταί, ἡνύσατο,
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδίων ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὡς
 „ὑστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις αἰλούς τῆς πεπρωμένης.
 15 „δεύτερα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γεόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμ-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύηται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χρεὴν, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπεί-

*dārum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
 num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
 sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
 ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
 si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
 fāta non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
 tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
 annis distulit Sardium expūgnationem: et hoc sciat
 Croesus, tribus post annis, quam fāta destinarant,
 captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
 cremaretur, opem ei tulit. Iam quòd ad oraculum
 spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
 dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
 fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
 ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
 denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-
 Herod. T. I. P. I. H*

„ρῶσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑαυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγοι ἀρχὴν. οὐ συλλαβῶν δὲ τὸ ῥηθὲν, οὐδ' ἐπ' ἀν-
 „ειρόμενος, ἑαυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ὧ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρησθηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „αὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοειδῶν ἐγεγόνει, 25
 „μητρός αἰμαίνονος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγειος θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἐνέρθε ἐὼν τοῖσι ἅπασιν, δεσποίνῃ τῇ ἑαυτοῦ συνοί-
 „κεε. “ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι 30
 οἱ δὲ ἀνῆνευκαν εἰς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑαυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἐλ-92
 λάδι πολλά, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβησι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμενίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἰ
 5 χρύσειαι, καὶ τῶν κιόνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προνηΐδῃ τῇς
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσέη μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι
 ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἔς τε Δελφοὺς καὶ ἔς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκήϊά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τρώων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς αἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιαῖτης κατεστήκει, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria* autem *Croesi* non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Boeotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-

ἦν Ἀλυάττει μὲν παῖς, Κροίσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καιείης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττης· Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνδρα τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κράφου ἔλκων διέφθειρε· τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

93. Θάματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, παρέξ τοῦ ἐκ τοῦ Τρωῶλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττει τοῦ Κροίσου πατρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κορυφὴ μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* *Alyattis* quidem filius, *Croesi* frater, at non ex eâdem matre: nam *Croesus* ex *Caricâ* uxore natus erat *Alyatti*, *Pantaleon* vero ex *Ioniciâ*. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat *Croesus*, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et haec quidem de donariis hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra *Lydia* nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auriamenta*, quae e *Tmolô* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post *Aegyptiorum* utique et *Babyloniorum* opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris *Croesi*; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὖροι δὲ, πέντε ἔόντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφι γράμματα
 ἐνεκικόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκέων ἔργον ἔον μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι Φερνάς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 τοῦτο ποιέουσai. ἐκδιδάσκει δὲ αὐταὶ ἑαυτάς. ἡ μὲν δὲ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰςὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὖρος ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰ-
 ναον εἶναι· καλέεται δὲ αὕτη Γυγαίη. ταῦτο μὲν δὲ
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ
 Ἕλληνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλια τέκνα καταπορεύουσι.
 πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ
 καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κά-
 πηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παργνίας 6
 τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστεύσας, ἐαυτῶν
 ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι πα-
 ρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνίην ἀποικίσαι· ὧδε περὶ αὐ-
 τῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδείην
 ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10
 δοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρόντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ
 παύεσθαι, ἅκεα δίξασθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχα-
 νᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων,
 καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν αἰλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque
 Graeci, praeterquam quod filias suas vitae tradant
 meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus,
 aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi
 sunt: primique etiam fuerunt mercium institores.
 Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nunc
 et apud ipsos et apud Graecos in usu sunt, ipsorum
 fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus*
 isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis*
 esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse
 referunt. „Regnante *Atye*,¹ Manis filio, gravem an-
 nonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos*
 quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; dein-
 de vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et
 alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos
 esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae caeter-

- 15 λέων πασέων παιγνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν. ταύ-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν
δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέρην τῶν
ἡμερέων παίξειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιοῦτω
20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακόν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας δι-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑαυτὸν τὸν βασιλέα
προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑαυτοῦ
παῖδα, τῷ ὄνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τοὺς ἐτέρους ἐξιέναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis;
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rheno*, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30 βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνδρύσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδός, ὅς σφείας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην 35 ποιευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

- 95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῶν ὁ λόγος τὸν τε ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἑὸν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε· καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίης. Ὡς ὦν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἑόντα λέγειν λόγον, κατὰ 5 ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας

positisque supellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) HINC iam anquirit narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
ἀνω Ἀσίας ἐπ' ἑτέα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶται
ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καὶ κως οὔτοι
10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοις,
ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
νην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
ἔθνεα ἐποίηε τὸ αὐτὸ τοῖσι Μήδοις. Ἔόντων δὲ αὐτοῦ 96
μὲν πάντων ἀνὰ τὴν ἡπείρον, ὧδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοις ἐγένετο σοφός, τῷ
οὔνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
5 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίηε ταιάδε. Κατοικημένων
τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἐὼν καὶ πρῶ-
τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
σύνην ἐπιθέμενος ἤσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, εὐούσης
ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικήν, ἐποίηε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
iam omnes per continentem populi propriis viverent
legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

σταίμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ αἰῶνον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
 ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς πρό-
 πους, δικαστὴν μιν ἑαυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μιν αἰ-
 μενος ἀρχὴν, ἰβὺς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα,
 ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτέων, οὕτω ὥστε
 πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἶη 15
 ἀνὴρ μούνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
 τες ἀδίκουσι γνώμῃσι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
 ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι
 97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ
 γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δι-
 κας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἔθον, γνοὺς ὁ Δηϊόκης ἐς ἐω-
 τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἔνθα περ
 πρότερον προκατίζων ἐδίκασε, οὐτ' ἔφη δικᾶν ἔτι. αὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
 micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
 cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi
 constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
 rectum se aequumque praebuit; eaque re laudem apud
 populares obtinuit haud exiguam; ita quidem ut re-
 liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
 unum esse virum qui ex aequo ius diceret, quum an-
 tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
 quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
 rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
 caussarum suarum iudicium permetterent. (97.) Cres-
 cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
 intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
 tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γάρ οἱ λυσitteλέειν, τῶν ἐαυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
 πέλας δι' ἡμέρας δικάζειν. εὐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
 μίης ἐτι πολλῶ μᾶλλον ἀνά τας κώμας ἢ πρότερον ἦν,
 συνελέχθησαν αἱ Μῆδοι ἐς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐδίδοσαν σφίσι
 10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὡς δ' ἐγὼ δο-
 κέω, μάλιστα ἔλεγον αἱ τοῦ Δηϊόκεω Φίλοι· „Οὐ
 „γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρόντι χρεώμενοι, δυνατοὶ εἶμεν
 „οἰκέειν τὴν χώραν· Φέρε, στήσωμεν ἡμῶν αὐτῶν βα-
 „σιλέα· καὶ οὕτω ἡ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτὰ
 15 „πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίης ἀνάστατοι
 „ἔσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἑαυτοὺς βα-
 σιλεύεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τὸν τινα στή- 98
 σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὰς ὑπὸ πάντος

woluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος· ἐς ὃ τοῦ-
 τον καταινέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἑαυτῶ ἄξια τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῆναι αὐτὸν δορυφόροισι. ποιῶσι δὴ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι. οἰκοδομέουσί τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρης· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεσθαι. πειθομέ-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομῆει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἑτέρον ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνστεῶτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτως 15
 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχεῶσι μούνοισι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κου τι
 καὶ τὸ χωρίον συμμαχέει, κολωνὸς ἐὼν, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, coëgit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem extruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuvabat partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύῃ, κύκλων ἔόντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτά, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λήϊα ἔνεστι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνες εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκεοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡν-
 θισμένοι εἰσὶ Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰσὶ ὁ
 μὲν καταργυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων
 τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν (δὴ) ὁ Δηϊόκης ἐωυτῶ (τε) εἰτείχεε καὶ περὶ 99
 ταῖς ἐωυτοῦ οἰκίαι· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον πέριξ ἐκέλευε τὸ
 τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρώτος ἐστὶ ὁ καταστησάμενος· μήτε εἰσιέναι

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
 quum orbes universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inauratâ.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi exstruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρε- 5
 ὄθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τού-
 τοις ἐτι, γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασιν εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμνυνε
 τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρῶντες οἱ ὀμήλικες (εἶντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ Φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαθίην λειπόμενοι,) λυπεῖσθαι καὶ ἐπιβουλεύειν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκεῖ εἶναι μὴ ὀρᾶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός· καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἰσω παρ' ἐκείνων ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκε. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίησε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέα-
 τό οἱ· εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον (ὅπως) μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes eum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praeiuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro-
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se accessum inflicta

πέμψαιτο, κατ' αἵην ἐκάστου ἀδικήματος ἐδικαίει·
καὶ οἱ κατασκόποι τε καὶ κατήκοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μοῦνον, 101
καὶ τούτου ἦρξε. ἔστι δὲ Μήδων τοσαύδε γένεα, Βου-
σαι, Παρητακηνοὶ, Στρούχατες, Ἀριζαντοὶ, Βούδιοι,
Μάγοι. γένεα μὲν δὴ Μήδων ἔστι τοσαύδε. Δηϊόκειω δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκειω,
Βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχρᾶτο μοῦνων
5 ἄρχειν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῦς
Πέρσας, πρῶτοισί τε τούτοισι ἐπεθήκατο, καὶ πρῶτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνεα, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρὰ, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenâ multabat: eâque caussâ ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: Busae, Paraetaceni, Struchates,
Arizanti, Budii, Magi. Hae sunt tot Medorum gentes.
(102.) Fuit autem Deiocis filius *ΦΡΑΟΡΤΗΣ*, qui,
mortuo Deioce postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare Medis, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio Me-
dorum subiecit. Deinde verò, quum esset horum duo-
rum populorum dominus, validi utriusque, *Asiam*
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postrema

τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῦνον ἔχον, 10
καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι
μὲν συμμαχῶν, ἅτε ἀπιστεῶντων, ἄλλως μὲντοι ἐων-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

- 103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι αἰλικμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεια τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος δι-
τάξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἱππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ-
ῆν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ ταῖσι Λυδοῖσι
ἑστὶ μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρη ἐγένετ' ὅφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe *Assyrio-*
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, caeterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CYAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deiocis* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χορμέναισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλως ποταμοῦ ἀνω Ἀσίην πᾶ-
 10 σαν συστήσας ἑαυτῶ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑαυτῶ
 ἀρχομένους πάντας, ἐστράτευετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμω-
 ρεῖν τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 αἶγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης, Πρωτο-
 θύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοισι δὲ ἐπισπόμενοι
 Φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερῶν εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τὸ δια μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες·

dies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumsedivit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 duce rege *Scytharum Madye*, *Protothya* filio: qui
 in Asiam irruperant, quum Cimmerios ex Europa cie-
 cissent; quos dum fugientes persequabantur, ita in
 Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
 Maeotide palude ad Phasin flumen atque Colchos
 expedito viatori iter triginta dierum: e Colchis vero
 non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, *Saspieres*;
Herod. T. I. P. I.

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέν-
 ται οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύ-
 περθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέρῃν ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφεας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισί τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθῶν παρελθόντων ἀσι-
 νέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱεῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruerunt, sed aliā viā superiore et
 multo longiore, Caucasō monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; *Scythae* vero uni-
 versa *Asia* sunt potiti. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex *Psammitichus*, mune-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximā Scytharum parte sine maleficio
 praetergressā, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est tem-

10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐν-
 Θεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι· καὶ τὸ ἐν
 Κυθήροισι Φοίνικές εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἐόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱρὸν
 τὸ ἐν Ἀσκάλωνι, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὸς θήλειαν νοῦσον· ὥστ' ἅμα λέγουσ' τε
 οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτό σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἑαυ-
 τοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέαται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μὲν 106
 νυν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ Φόρων, ἐπρησσον παρ' ἐκά-
 5 στων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ Φόρου,
 ἥρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. Φόρον ἐπρησσον lego, et dein τὸν ἕκαστ.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarunt, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis inposuerant, insuper
 etiam obequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτως αἰεσαύσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον, (ὥς δὲ εἶλον, ἐν 10 ἐτέροισι λόγοισι δηλάσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχείριους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύβαι ἦρξαν, τελευταῖα.

- 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρει παῖς, τὴν βασιληίην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὖνομα ἔβητο Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον, ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἐαυτοῦ πόλιν, ἐπικα-
τακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερβέμενος δὲ τῶν 5 μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ' αὐτέων. αὐτὰ ἕκαστα μαθὼν. μετὰ δὲ, τὴν Μανδά-

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtruncarunt: atque ita regnum receperunt *Medi*, et rerum, quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti. Tum vero et *Ninum* ceperunt, (quam quo pacto ceperint, in aliis Historiarum libris exponam) et Assyrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam quadraginta annos (simul numeratis his, quibus penes Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*. Huic nata erat filia, cui *Mandanae* inposuerat nomen: quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere, ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia. Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum numero, qui somniorum interpretationi dabant operam, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

54, 71.

την ταύτην, εοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς αἰραίνην, Μήδων μὲν τῶν
 ἑαυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν.
 10 ὁ δὲ Πέρσης διδοῖ, τῷ οὐνομα ἦν Καμβύσης· τὸν εὗρισκε
 οἰκίης μὲν ἔοντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἔνευθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρῶ-
 τῷ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 5 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θύμενος ταῖσι ὀνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σεων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εοῦσαν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὀνειροπόλοι
 10 ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, qui ipsius familiâ dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonâ familiâ ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; camque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἀρπα-
 γον, ἄνδρα οἰκίῳ, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑαυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαύδε· „Ἀρ-
 „παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθῶ, μηδαμᾶ παρα- 15
 „χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμ-
 „νος, ἐξ ὑστέρης σοὶ ἑαυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „δάνῃ ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σεαυτοῦ, ἀποκτείνον·
 „μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλειαι.“ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται· „ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτέ καὶ πα- 20
 „ρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς
 „σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ἀλλ' εἴ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρή δὴ, τὸ
 109 „γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.“ Τούτοισι ἀμει-

huius, loco ipsius, regno esse potiturum. Haec igitur
 cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*,
 vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et
 Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes,
 his compellavit verbis: *Harpage, quod tibi com-*
mitto negotium, id cave ne ullo pacto neglectim
tractes, neve me decipias, aliisque hominibus stu-
dens, tuis ipse artibus dehanc capiaris. Cape quem
Mandana peperit puerum; et domum tuam depor-
tatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
lito. Respondit ille: *Nec aliàs, ó Rex, vidisti in*
hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset;
cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in
te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita
feri; oportet nempe, quod in me est, idoneam
operam praestare. (109.) Hoc dato responso Har-

- ψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ὦν
 5 „τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
 „ἡ ἐντέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ
 „μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθή-
 „σομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς Φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
 10 „πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ Φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
 „συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
 „γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τοῦ-
 „του τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆ-
 „ναι ἢ τυραννίς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
 15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
 „ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἵνεκα ἐμοὶ, θεῖ τοῦτον τε-

pagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut mortui solent, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas?* Et ille: *Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate proventus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hunc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumta-*

„λευτᾷν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινα Ἀστυάγεος.
 110 „αὐτοῦ Φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.“ Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομαῖς τε ἐπιτηδεωτάτας
 νέμοντα, καὶ οὖρεα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἐωυταῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ 5
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνώ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν, Σπακώ. τὴν γὰρ
 κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπάρεαι εἰσι τῶν
 οὐρέων ἐνθα τὰς νομαῖς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κὴ χώρα πρὸς Σασπείρων ὄρεινὴ ἐστὶ κάρτα, καὶ ὑψηλὴ
 τε καὶ ἰσῆσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ
 πᾶσα ἀπέδος. ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πελλῇ κα-

men meae ipsius salutis causā necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut intersector eius sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris. (110.) His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea, et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem autem habebat conservam, cui nomen, graeco-linguā, *Cyno*; Medorum vero idiomate, *Spaco*: *canem* enim *spaca* dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi hominum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Echatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem Saspirei incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero Media plana est omnis. Vocatus igitur bubulcus post-

15 λεόμενος ἀπίκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τὰδε· „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θεῖναι ἐς
 „τὸ ἐρημώτατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθα-
 „ρεῖη. καὶ τὰδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἢ μὴ ἀποκτείνης
 „αὐτὸ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὀλέθρῳ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσεσθαι· ἐποραῖν δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμαί ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλίαν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνή, ἐπίτεξ' εὐῶσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαί-
 5 μονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δὲ ἐν Φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων περὶ ὁ μὲν, τοῦ
 τάκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων· ἡ δὲ γυνή, ὅτι οὐκ ἐωθὼς
 ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε

quam nullâ interpositâ morâ advenit, haec ei dixit
 Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum su-
 mtere, et loco maxime deserto montium deponere,
 ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me
 iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed
 quocumque modo superstitem esse curaveris, pes-
 simo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum
 est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis
 hubulcus, accepto puero, rediit eâdem viâ, et ad
 stabula pervenit. Forte autem fortunâ accidit, ut
 pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem
 parturisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem
 esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius
 causâ, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod
 alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ip-
 sius maritum. Ut vero ex itinere redux adstilit pastor,

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄσπαγος με- 10
 ταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε· „ὦ γύναι, εἰδὼν τε ἐς πό-
 „λιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μή τε ἰδεῖν ὄφελον, μή τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότηας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „παῖς Ἀσπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γείς, ἥϊα ἔσω. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὁρέω παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄσπαγος δὲ
 „ὥς εἶδέ με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἴχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἔνθα θηριω-
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων· φὰς Ἀστυάγεια εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μή σφρα
 „ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat. nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocys puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

56, 57.

„γε ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὀρέων χρυσῷ τε καὶ ἱμασι κε-
 25 „κοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμ-
 „Φανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „θάνομαι τῶν πάντα λόγον Θεράποντος, ὃς ἐμὲ προ-
 „πέμπων ἔξω πόλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
 „Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγος θυγατρὸς, καὶ
 30 „Καμβύσειω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
 „ται ἀποκτεῖναι. νῦν τὸ ὅδε ἐστί. “ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 γε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, αἰς
 εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς ἐὼν, δακρύσασα,
 καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηζε μηδεμιᾷ
 5 τέχῃ ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 αὐτὰ ποιέειν· ἐπιφοιτήσει, καὶ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 πάγου ἐποψομένους· ἀπολεῖσθαι τε κάκιστα, ἢ μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanâ natum, Astyagis filiâ, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidendum iubere. Et ecce hic ille est! (112.) Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, nem inspecturos; seque misere periturum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σθεα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα
λέγει ἡ γυνὴ ταῦτα· „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν
„μὴ ἐκβῆναι, σὺ δὲ ὧδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη 10
„ὀφθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ
„τεθνῆος· τοῦτο μὲν φέρων πρόβες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά-
„γεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἔοντα τρέφωμεν·
„καὶ οὕτω οὔτε σὺ αἰλώσῃαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας,
„οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὁ τε γὰρ τεθνεὺς 15
„βασιλῆϊς ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει
113 „τὴν ψυχὴν.“ Κάστα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ
παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνή, καὶ αὐτίκα ἐποίηε ταῦτα.
τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδι-
δοῖ τῇ ἐωυτοῦ γυναικί· τοῦ δὲ ἐωυτοῦ, ἔοντα νεκρὸν, λα-
βὼν ἔθηκε εἰς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμή 5
σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων εἰς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi,
ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique
necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac.
Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa
sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero
filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita
nec tu convinceris deliquisse adversus heros no-
stros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus
enim regiam consequetur sepulturam; et, qui su-
perstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad
rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et
statim rem est executus. Quem puerum morti tradi-
turus attulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui
mortuus erat, in vas illud; in quo alterum attulerat,
inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

ἐρημότατον τῶν οὐρέων τῆς γῆς. ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
δίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἦτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
τινα προβόσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών· ἐλθὼν δὲ
10 ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύει ἐφ' ἑτοῖμος εἶναι τοῦ
παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἑαυτοῦ
δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδε τε διὰ τούτων, καὶ
ἔθαιψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέβαπτο·
τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλα-
15 βούσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κοῦ-
τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαετής ὁ παῖς, προήγμα ἐς αὐτὸν 114
τοιόνδε γερόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκαλῖαι αὐταί, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
ἡλικίων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἑαυτῶν
5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπίκλησιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
in urbem proficiscitur pastor, subbulborum ali-
quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, *cadaver pueruli ostendere*.
Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum: Quo se-
pulto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
sumsit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
quaedam accidit huiusmodi, quae eum cognitum fe-
cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτέων διέταξε τῶν μὲν, οἰκίας οἰκοδομέειν·
 τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κου τινὰ αὐτέων, ὀφθαλ-
 μὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν
 ἐδίδου γέρας· ὡς ἐκάστῳ ἔργον προστάσων. εἰς δὲ τού-
 των τῶν παιδίων συμπαίζων, ἔων Ἀρτεμβάρους παῖς, 10
 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐπαίησε τὸ προσ-
 ταχθέν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους
 παῖδας διαλαβείν. πειθομένων δὲ τῶν παιδων, ὁ Κῦρος
 τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ,
 ἐπεὶ τε μετεῖθη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἐωυτοῦ πα- 15
 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν,
 πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἥνησε,
 λέγων δὲ οὐ Κῦρον, (οὐ γὰρ καὶ ἦν τοῦτο τὸν ὄνομα,)
 ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ
 δὲ Ἀρτεμβάρους ὀργῇ, ὡς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum
 aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut
 essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculus,
 alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque
 ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum au-
 tem unus horum puerorum, colludens cum reliquis,
 qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri,
 mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus alios pue-
 ros medium illum comprehendere. Qui quum ei mo-
 rem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit pue-
 rum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime
 offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem
 abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro accidis-
 sent, acriter est conquestus; non *a Cyro* dicens, nec
 enim iam tum erat ei hoc nomen, sed *a filio bubulci*

57, 16.

γεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πράγμα-
 τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
 „σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ὥδε περιῦβρίσμε-
 „θα.“ (δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.) Ἀκούσας 115
 δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
 τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε
 βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρῆσαν ἀμφοτέ-
 5 ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· „Σὺ
 „δὴ, ἐὰν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
 „τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ' ἐμοὶ, ἀεικέϊ τοιῇδε
 „περισπεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε· „ὦ δέσποτα,
 „ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
 20 „τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφέων
 „αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γὰρ σφί εἶναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem e
 vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
 passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,*
bubulci filio, in hunc modum (hic humeros filii
 ostendebat) *contumeliā sumus adfecti.* (115.) Haec
 audiens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
 ris Artembaris gratiā ulcisci filium, arcessivit bubul-
 cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, Cyrus
 intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-*
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare! Cui Cyrus respondit: *At equidem, ὁ do-*
mine, cum eo sic egi non iniuriā. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis

- „τοῦτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασσόμενα ἐπετέλεον· οὗτος δὲ ἀνηκούστέε τέ, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ
 „τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦν εἰμι, ὥδέ τοι πάρεμι.“ ¹⁵
 116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδός, τὸν Ἀστυάγεα ἐσῆι
 ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρη εἶναι· ὃ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδός ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοις, ⁵
 ἐπὶ χρόνον ἀφθογγος ἦν. μόγῃς δὲ δὴ κοτε ἀνενοιχθεὶς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρρα, ἵνα τὸν βου-
 κόλον μῶνον λαβὼν βασανίσῃ· „Ἀρτέμβαρρες, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμέμψεσθαι.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρρα πέμ- ¹⁰

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei caussâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus perculsus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Aegre tandem
 se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo
 pastorem solum secum relictum posset percunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrus in interiora*

πει· τὸν δὲ Κῦρον ἤγον ἔσω οἱ θεράποντες, κελεύσαν-
 τος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
 μοῦνος, μουνωθέντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν
 λάβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑωυ-
 15 τοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
 παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
 ἔφη, ἐπιθυμῶντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι·
 ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροισι λαμ-
 βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
 20 δὴ ἔφαινε τὸν ὄντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
 διεξήκει, τῇ ἀληθείᾳ χρωόμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λιτάς
 τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
 γης δὲ, τεῷ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφάναντος, λό-
 γον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποίεετο· Ἀσπάγῳ δὲ καὶ μεγά-
 λως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
 solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
 rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
 tradidisset: et ille ex se progenitum, ait, matrem-
 que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
 non bene illum sibi consulere, inquit, qui velit
 tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
 quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
 nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
 rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
 omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
 nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
 ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
 stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
 eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-

λευε. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης· „Ἄρπαγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσας,
 „τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς; “
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἐνδόν ἑόντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε· „ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ρέλκιβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοί τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιέω δὴ ὧδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φάς σέ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναι μιν ἐς ἐρήμον
 „οὖρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχοι οὗ τελευ-

sit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpagus, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi mecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem;
et, dum apud te culpā vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
 statui agendum. *Pastori huic, ad me vocato, tra-*
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

59, 73.

20 „τήσῃ· ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μενα, ἐτελεύτησεν τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὧ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρῆγματος
 25 „τούτου· καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἱὸν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δὲ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχῃ χόλον διὰ τὸ γεγονὸς, πρῶ-
 τα μὲν κατὰπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πρῆγμα, πάλιν ἀπηγέετο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δὲ, ὡς
 5 οἱ ἐπαλιλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς „περίεστί τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονὸς ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πε-
 „ποιημένῳ, ἔφη λέγων, εἰς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἐλαφρῷ ἐποικεύμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστεώ-

*neret observaretque donec vitam finiisset; multa
 huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Post-
 quam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eu-
 nuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi
 mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec
 res, talique fato functus est puer.*

(118.) Sic igitur *Harpagus* ex vero rem exposuit.
Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob
 id factum animo conceptam habebat, primum ei rur-
 sus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat;
 tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit,
superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere.
Etenim (sic perrexit dicere) *admissum in hunc pue-*
rum facinus. et graviter ipse dolebam, et, quod in
filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ 10
 „τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δέ, (σῶστρα γὰρ τοῦ
 „παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὕτη προσκέε-
 119 „ται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἄρπαγος μὲν, ὡς
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποιησάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνεε, καὶ ὅτι ἐπὶ
 τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἷς μούνος, 5
 ἔτεα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκ-
 πέμπει, ἵεναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος, καὶ ποιέειν
 ὅ τι αὖ ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἑὼν, φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δέ, ὡς οἱ ἀπί-
 κετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ εἴψησε τῶν κρεῶν.

*ferēbam. Nunc ergo feliciter conversā fortunā, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum facturus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 lictum commode ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpago
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; easque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

59, 1.

εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
 ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 15 Ἀστυάγει παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων
 κρεῶν Ἄρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλήν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τᾶλλα
 πάντα ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὥς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἄλις ἔχειν τῆς
 20 βορῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν, εἰ ἡσθέη τι τῇ θοίνῃ. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερων,
 τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας Ἀρπαγον
 δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτέων. πιθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ὅρᾳ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agninis refferatae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, numquid delectatus esset epulo: qui ubi respondit, valde quidem se eo esse delectatum, adtulerunt, quibus id mandatum erat, caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκει ὅτευ θηρίου κρέα βεβρωῖται. ὁ δὲ καὶ γινώσκων ἔφη, καὶ ἀρεστόν εἶναι πᾶν τὸ ἀν βασιλεὺς ἔρδη. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30 βῶν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, αἰτίσας θάψειν τὰ πάντα.

- 120 Ἀρπάζων μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἑκρινᾷ οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ 5 ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ „μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διαιτῶμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες „ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius feras carnes comedisset? Cui ille, et noscere se, respondit; et placere debere quidquid rex fecisset. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus, domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de Cyro de- liberans Astyages, eosdem vocavit magos, qui ei in- somnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt, quaesivit ex iis, quam in partem in- terpretati essent insomnium? Illi vero eodem mo- do responderunt; dicentes, in fatis fuisse ut regna- ret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus decessisset. Excepit Astyages: Atqui vivit puer, et superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-

- 10 „ λόγῳ βασιλέες, ἐτελέωσθε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „ φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „ λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „ φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι· „Εἰ μὲν περίεστί
 „ τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός,
 15 „ θάρσει τε τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „ γὰρ ἔτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „ λογίων ἡμῖν ἔνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 „ Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτῃ πλεῖ-
 20 „ στος γνώμην εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τούτων εἶναι
 „ δεῖν οὐδὲν ἔτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλευσάτέ μοι,
 „ εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 12. εἶχε. Vulgo ἔρχε, regnabat.

gem elegerunt; atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praeessent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quorum vobis haec valere videntur? Responderunt magi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hactenus; et bono esto anima; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, o magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspectantes, consulite mihi, quid fu-

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνως μὲν γὰρ αἰ-
 „λοτριοῦται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιούσα, ἔοντα
 „Πέρσῃν καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες ξένοι·
 „σέο δ' ἐνέστεῳτος βασιλῆος, ἔontos πολιήτῳ, καὶ ἀρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτεόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ Φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι προσφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπ-
 „νίου ἐς Φλαῦρον αὐτοί τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „τοιαῦτα παρακελεύομεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

*turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum
 magi: Nostrā etiam, inquit, plurimi interest,
 ut firmum stat tuum regnum. Nam isto modo alie-
 natur illud, si in hunc puerum transit, qui est
 Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus,
 et nulla in existimatione erimus apud Persas, ut-
 pote extranei. Te vero manente Rege, qui popula-
 ris es noster, et regnamus ex nostra parte, et
 magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino
 et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc,
 si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta
 tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem
 exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut
 idem facias hortamur. Hunc vero puerum e con-
 spectu dimitte in Persas et ad suos parentes.*

61, 59.

„ναρμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
 τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε· „ὦ παῖ,
 „σὲ γὰρ ἐγὼ δι' ὄψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἠδίκεον, τῇ
 „σεωυτοῦ δὲ μοίρῃ περίεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
 5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
 „πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
 „δάτην τε τὸν Βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
 ροστήσαντα δέ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέ-
 ξαντο οἱ γεινόμενοι καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, με-
 γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
 5 τελευτῆσαι· ἱστόρεόν τε ὅτῳ τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ
 σφι ἔλεγε, Φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
 τηκέναι πλεῖστον, κατ' ὁδὸν δὲ πνυθῆσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vocatum his verbis compellat: *O puer, ego propter vanum insomnii visum iniuriā te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi atque faustum sit, abi in Persas; quo qui te comitentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, receptere parentes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus a partu vitam finiisse arbitrarentur: percunctatique sunt, quonām pacto superfuerit. Et ille rem exposuit; dicens, *se ipsum antea nescivisse, sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,*

ἑαυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ βουκόλου γυναικός. ἥϊε τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τοκέες, παραλαβόντες τὸ ὄνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κέχωρῆκε. Κῦρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέειπε ὁ Ἄρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἑαυτοῦ γὰρ, ἔontos ιδιώτῳ,
 οὐκ ἐνέωρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγέα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊε τε. Forsan ἥϊε τε ταύτην ἐπαινέων.

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.
 Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
 monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
 adripientes parentes eius; quo magis divinitus super-
 esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
 Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.
 Inde haec fama in vulgus manavit.*

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subrescen-

ὁρέων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας
 τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
 τὰδε οἱ κατέρχαστο· ἔοντας τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς
 τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
 10 πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρηὴ Κῦρον προστησαμέ-
 νους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. κατειρ-
 γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἔοντας ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ
 Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος
 δηλῶσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
 15 ἅτε τῶν ὁδῶν Φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχνᾷται τοιόν-
 δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
 γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέ-
 θηκε βιβλίον, γραψάς τὰ οἱ ἐδόκεε. ἀπορράψας δὲ
 τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θη-
 20 ρευτῇ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus
 passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam
 antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus
 in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque
 principum Medorum colloquia, miscens, persuaserat
 illis, *necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem
 facere regno Astyagis*. His ita praeparatis, sic de-
 mum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum
 cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis
 itineribus, non posset, tali usus est commento. Lepo-
 rem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut
 nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum,
 in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto
 rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori,
 tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas misit,

Πέρσας· ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν
 λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρὴ μιν διελεῖν, καὶ μη-
 124 δένα οἱ ταῦτα ποιεῦντι παρεῖναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
 ἐπιτελέα ἐγίνετο· καὶ ὁ Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
 ἀνέσχιστε. εὐρῶν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεὸν, λαβὼν
 ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ
 „Καμβύσειω, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
 „ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπείκευ. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σεαυ-
 „τοῦ Φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
 „τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περίεις. τὰ
 „σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε
 „αὐτοῦ πέρι ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἶα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
 „γεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
 „τῷ Βουκόλῳ. σὺ νῦν ἦν βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
 „Ἀστυάγης ἀρχεὶ χώρης, ταύτης ἀπάσης ἀρξῆς. Πέρ-

ore tenus hoc adiiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta hæc: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirâ usus esses fortunâ. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quæ te omnia pridem puto cognovisse, quum quæ tecum acta sunt, tum quæ ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ
 15 „Μήδους· καὶ, ἣν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ
 „στρατηγὸς ἀντὶα σέῃ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλειαι, ἣν τε
 „τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
 „ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο,
 „Ἀστυάγεα καταίρειν πειρήσονται. ὥς ᾧν ἐτοίμου τοῦ
 20 „γε ἐνθάδε ἑόντος, ποίεις ταῦτα, καὶ ποίεις κατὰ
 „τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σο- 125
 Φωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δὲ,
 εὐρίσκεται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίει δὴ τάδε.
 γράψας εἰς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, αἰλὴν τῶν Περσέων
 5 ἐποίησατο· μετὰ δὲ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
 γόμενος, ἔφη Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
 δεικνύναι. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus parata tibi hic quidem esse omnia, fac quae dixi, et fac celeriter!

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo callidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo nimirum etiam usus est. Conscriptis in libello quae voluit, concionem convocavit Persarum: tum aperiens libellum legensque, ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεύω ὑμῖν, παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦ-
 ρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχγὰ
 γένεα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ 10
 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ
 ὧν ἄλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι,
 Μαράφιοι, Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀρι-
 στοί· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτη, ἔνθεν οἱ
 βασιλεῖς αἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15
 εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι
 μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι,
 126 Μάρδοι, Δροπικοί, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρήσαν
 ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν
 γὰρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ
 ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πάντη) τοῦτόν σφι τὸν
 χῶρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ 5

Nunc igitur, perrexist dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem *Persarum* plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspaii. Ex his nobilissimi sunt *Pasargadae*, in quibus est *Achaemenidarum* familia, ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaei, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum *Cyrus*, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἄβηλον, δεύτερά σφι
 προεῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. ἐν δὲ
 τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκό-
 λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς ταῦτόν,
 10 ἔθνε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν
 στρατόν· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σπτίοισι ὡς ἐπιτηδεωτά-
 τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
 κλίνας ἐς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ εἰπὸ δείπνου
 ἦσαν, εἶρετό σφεας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ
 15 εἶχον, ἢ τὰ παρόντα σφι εἴη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
 πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
 ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρευῶσαν,
 πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
 παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „Ἄνδρες Πέρ-
 20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare.
 Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae;
 iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem ades-
 sent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque
 et boum greges patris sui omnes in unum congrega-
 tos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum
 hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis com-
 modissimis: utque postridie convenerunt Persae, re-
 eumbere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein,
 postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his *Cy-
 rus*, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pri-
 die habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum in-
 teresse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala ha-
 buisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum
 adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis propositu-

„ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον
 „δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῶν πόνοι τῷ χριζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. νῦν ὦν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτός τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τάδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἄνδρας Μήδων
 „εἶναι οὐ Φαυλοτέρους, οὔτε τάλλα, οὔτε τὰ πολέμια.
 „ὥς ὦν ἔχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

- 127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτew ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιεύμενοι ὑπὸ Μήδων
 ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἦξοι 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se res habet. Quid si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur Persae, quum iam pridem aegre tulissent Medorum imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. Astyages vero, ut intellexit moliri haec Cyrus, misso nuncio, eum ad se vocavit. Cui renunciare nuncium iussit Cyrus, *prius se adventurum, quam*

παρ' ἐκείνων ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται ἀκούσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
 καὶ στρατηγὸν αὐτίων, ὥστε Θεοβλαβῆς ἰὼν, ἀπέ-
 δεξε Ἄρπασον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργεε. ὡς δ'
 10 οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ
 μὲν τινες αὐτίων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
 σχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεί-
 στοι ἐβελκακέον τε καὶ ἔφωγον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
 Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθστο τάχιστα
 ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ· „Ἄλλ' οὐδ'
 „ὡς ὁ Κύρος γε χαίρήσει.“ Τοσαῦτα εἶπας, πρῶτον
 5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὀνειροπόλους, οἱ μιν ἀνέγνωσαν
 μετεῖναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνεσκαλόπισε. μετὰ δέ,
 ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
 νέους τε καὶ πρεσβύτεας ἀνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divinitus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum profecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum, quicumque consilii non erant participes, pugnam inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes; sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capessabant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exercitu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait: At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, primum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, iuvenes provectionesque aetate viros. Quibus eductis, praelio

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι, ἐσώθη· καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐξωγήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγει προσ-
 στας ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμει,
 καὶ ἄλλα λέγων εἰς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἰρετό μιν, πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκείνος
 σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθόνησε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιλείης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἑωυτοῦ ποιεῖται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἑωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαίο-
 „τατόν τε καὶ ἀδικώτατον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων 10
 „σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρῆντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiâ ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, *suum
 merito censerî, ait, factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 potuisset rex evadere, si quidem hae res per ipsum*

64, 100.

- „ἀλλὰ περιέθηκε τὸ κράτος· ἀδικατάτατον δὲ, ὅτι τοῦ
 „δείπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „πάντως περιθεῖναι ἄλλω τῷ τὴν βασιληίην, καὶ μὴ
 „αὐτὸν ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλεῖν
 „ταῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ἀναιτίους τούτου ὄντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „γονέκαι· Πέρσας δὲ, δούλους ὄντας τὸ πρὶν Μήδων,
 20 „νῦν γεγονέναι δεσπότας.”

Ἀστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἕτεα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἀρξάντες
 τῆς ἀνω Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἕτεα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Ὑστέρῳ μὲντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιή-

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coenam istam Medos
 in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuisset
 in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
 vero Medos, culpâ vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur Astyages, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno exutus est: Medi vero,
 propter huius acerbitem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ἐπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γεια δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἐαυτῷ ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὑστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίᾳ κατεστρέψατο, ὡς εἴρηται μοι τὸ πρό- 15 τερον. τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρεωμένους· ἀγάλ-
ματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμέ-
νους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέ-
ρουσι· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνό-
μισαν τοὺς θεοὺς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum *Cyros*, postquam regnante *Astyage* adversus *Medos* rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore *obtinuere*. *Astyagem* vero *Cyrus*, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec *Croesum*, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae *Asiae* imperavit.

(131.) *PERSAS* vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρίων
 ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
 οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
 καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοις μὲν
 10 δὴ μόνουσι θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
 Οὐρανίῃ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀρα-
 βίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
 Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
 τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἡδὲ κατέστη-
 κε. οὔτε βωμοὺς παιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλ-
 λοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκὶ αὐλῶ, οὐ
 5 στέμμασι, οὐκὶ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέ-
 λει, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτῆνος, καλεῖ τὸν
 θεόν, ἔστεφανωμένος τὸν τιᾶραν μυρσίῃ μάλιστα. ἐωυ-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
 Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
 sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
 et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
 tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
 temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
 ritu. Venerem autem Assyrii *Mylitta* nominant,
 Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitran*. (132.) Sacri-
 ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
 talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
 dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
 non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
 piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
 mam, deumque invocatur, tiaram myrto maxime cin-
 ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῶ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
 σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἀπασὶ 10
 Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπειὰν δὲ διαμιστύλας
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, εἴψῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
 ποίην ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστωὶς ἐπαιίδει θεογονίην, οἷν δὴ 15
 ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιοιδίην· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου
 οὐ ὅφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχῶν δὲ ὀλ-
 γον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρεᾶ-
 133 ται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βουὴν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed *cunctis Persis atque regi ut bene sit*, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frustra dissecuit victimam, carnesque elixavit; substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium; hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die aequum censent, copiosius epulum quam aliàs adponere: et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

- 5 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται, ὅλους ὀπτούς ἐν καμί-
νοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτά τῶν προβάτων
προτιθέαται, στίχοις δὲ ὀλίγοις χρέωνται, ἐπιφορήμασι
δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ αἰέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύσθαι,
10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον·
„εἰ δέ τι παραφέροιτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύσθαι.“
οἷω δὲ κάρτα προσκίεται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι,
οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσ-
σεται. μεθύσκομενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπου-
15 δαιέστατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ' ἂν ἄδη σφι βουλευο-
μένοις, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
χος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλευάνται. καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ
νήφουσι, χρέωνται αὐτέω· ἦν δὲ μὴ ἄδη, μετῴσκει τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae dicunt, *Graeco's, quum cibum capiunt, desinere esurire; quoniam post coenam nihil amplius, quod alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim porro adponeretur, a comedendo non esse cessaturos.* Vino largiter admodum indulgent: nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consuerunt: quod vero deliberantibus placuit, id aedium herus, apud quem habita est deliberatio, postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis idem placet, hos utuntur; sin minus, omittunt. Con-

134 δ' αὖ νήφοντες προβουλεύσονται, μεθύσκοιμενοι ἐπι-
 διαγινώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε αὖ τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, Φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἢν δὲ ἢ οὔτερος ὑποδέεστερος ὀλέγω, τὰς
 παρειὰς Φιλέονται· ἢν δὲ πολλῷ ἢ οὔτερος ἀγενέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχιστα ἐαυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γε ἐαυ-
 τοὺς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐαυτῶν ἐκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἐαυτοὺς εἶναι ἀν- 10
 θρώπων μακρῶ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχειν, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἐαυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae ieiuni sobriique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eâdem conditione sint qui sibi occur-
 runt; nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorât
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se prœxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur; minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων, καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκόν-
 των σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμούρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεῦον. Ξεινικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἐωυτῶν εἶναι καλλίαν, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας. καὶ εὐπα-
 5 θείας τε παντοδαπὰς πυθνανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυ-
 ναῖκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθίῃ δ' αὕτη ἀποδέδεται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praeest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina autem instituta*
admittunt Persae omnium hominum maxime. Etenim
 Medicam vestem, suâ esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cogni-
 ta, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) *Strenuitas et boni viri*

εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ
 τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασι-
 λεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι.
 παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι 5
 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μούνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν,
 καὶ ἀλθιβεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ
 ἀπικνέεται ἐς ὅψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυ-
 ναιξὶ δίαιταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιεῖται,
 ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσπην τῷ πατρὶ 10
 προσβάλῃ.

- 137 Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε,
 τὸ μὴ μῆς αἰτίας εἵνεκα μῆτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μη-
 δένα φονεύειν, μῆτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν
 ἐαυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μῇ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestima-
 tur, si quis multos progenuit filios: et, qui plurimos
 edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In
 multitudine enim existimant robur inesse. Puerorum
 institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesi-
 mum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti,
 et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer,
 non venit in patris conspectum, sed apud mulieres
 vitam agit: id ea fit caussâ, ne, si illa aetate obit,
 dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc
 laudo, quod propter unam simplicem culpam nec
 rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum
 Persarum quisquam unius culpaе caussâ in aliquem
 suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
 αἰδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
 χραταί. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὁκόσα ἤδη τοιαῦτα ἐγέ-
 νετο, πᾶσαν ἀνάγκην Φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
 10 ρεθῆναι ἤτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
 δὴ Φασὶ οἶκος εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τακέα ὑπὸ τοῦ
 ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν· Ἄσσα δὲ σφι ποιεῖν 138
 οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἷχιστον δὲ αὐ-
 τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν
 χρέος· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἴνεκα, μάλιστα δὲ
 5 ἀναγκαίην Φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος
 λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχη,
 ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
 esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
 irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
 occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
 quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
 esse aiunt, ut caussâ curatius cognitâ reperiantur com-
 missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
 ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
 pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
 cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
 licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
 mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
 habere; et hoc quidem quum aliis de caussis,
 tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
 habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
 civibus leprâ aut vitilagine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσησι· Φασὶ δὲ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτάντα
 τι, ταῦτα ἔχειν. Ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον
 ὑπὸ τουτέων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10
 τὰς λευκὰς περιστέρας, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες.
 Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ
 χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι,
 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμοὺς μάλιστα. Καὶ τόδε ἄλλο
 σφι ὧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς
 λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὐ. τὰ οὐνόματά σφι, ἔοντα
 ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι
 πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριεὺς μὲν Σαί κα- 5
 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις
 τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ
 140 δὲ οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem
 habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in
 Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quem-
 libet, qui tali morbo laborat, terrâ eiiciunt: et non-
 nulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas
 laborare existimantes. In fluvium neque immingunt,
 neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium
 haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt.
 (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos
 quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eo-
 rum, corporibus et maiestate similia, [alii intelligunt,
 vel corporibus vel magnificentiae ipsorum responden-
 tia] desinunt omnia in eamdem literam, quam Dores
 San, Graeci Sigma vocant. In hanc literam, si volueris
 inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non
 unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Hae-

69, 41.

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτό-
 μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
 τος· ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσαι ὁ νέκυς,
 5 πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῆναι. μάγους μὲν
 γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιεόντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
 ποιῶσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
 κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλ-
 λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων. οἱ μὲν γὰρ
 10 ἀγνεύουσι ἐμφυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι.
 οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὴ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀν-
 θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
 εῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
 τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
 15 ταύτῃ ἐχέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνεμί δὲ ἐπὶ τὸν
 πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
 rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
 satis aperte, quod ad vitā functos spectat; scilicet,
 non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
 ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
 hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
 terum cerā oblitum cadaver terrā condunt Persae.
Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
 runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
 existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
 diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
 excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
 magnum ponunt, necantes perinde et formicas et
 angues, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque
 se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacte-
 nus: redeo ad superiorem narrationem.

141. ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἐπιμποι ἀγγέλους εἰς Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐβελοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐτῶν τὰ προίσχοντο, ἔλεξε σφι λόγον, „ Ἄνδρα, Φας, 5 „ αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, δα- „ κέοντά σφας ἐξελεύσασθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι „ τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν „ τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξεύρσαι. ἰδόντα „ δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθῦς: 10 „ Πάυσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ- „ λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι. “ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαι σφας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπείθοντο. 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, Iones Aeolesque legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibicen, inquit, qui, piscibus conspectis in mari, tibiâ cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiâ canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac causâ Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πραγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι
 τάδε. Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενεχθέντων εἰς τὰς
 πόλεις, τείχεα τε περιβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο εἰς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς
 μούρους γὰρ τούτους ὄρκιον Κύρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, δεησόμενους Ἴωσι τι-
 μαρῆειν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἔστι, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία ταῦτο ποιεῖ
 5 τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

mun, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 rati. Ille igitur, irā commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis verò Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae fractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae;
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχ-
μώδεις. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλ-
λὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐ-
τέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10
Μυούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοί-
κηνται, κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι. αἰδὲ δὲ ἐν τῇ
Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλα-
ζομεναί, Φώκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον
λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφὶ δὲ 15
ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν
αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ
μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ
Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτό διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπὶ
ἑωυτῶν μῶνοι. οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες 20
γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate.
Lingua autem non utuntur eadem, sed quatuor mo-
dis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus me-
ridiem sita est; dein Myus et Priene: et hae quidem
in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eadem. Istae
vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus,
Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad ser-
monis characterem quod adtinet, cum illis, quas ante
nominavi, nihil commune habent, sed inter se con-
veniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum
duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia
in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Ery-
thraei eadem utuntur dialecto; Samii vero sua, ab
aliis diversa. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὲ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ Φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 νησιώτησι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν καὶ
 Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἑόντος τοῦ πατρὸς τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένεος, πολλῷ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰω-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰωνες κεκληθῆναι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδεκά
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο, καὶ ἱερὸν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὐνόματι ἔβεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum *Milesii* tuti a metu
 erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex
 eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam
 metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices
 Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi
 mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab
 aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*]
 non aliam ob causam, nisi quod, quum universa
 tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum om-
 nium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ioni-
 cus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum
 civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenien-
 ses nomen etiam fugiebant, nec *Iones* volebant ad-
 pellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet
 huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaude-
 bant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi

ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι 15
 Ἰώνων. οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώ-
 ρης Δωριεῖς, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλεομένης, φυλάσσονται ὦν μηδαμούς ἐσδέξασθαι τῶν
 προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφέων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκεούς τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὦν Ἀλι-
 καρνησσεύς, τῷ οὐνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· Φέρων δὲ πρὸς τὰ ἐαυτοῦ οἰκία προσε-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere;
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communione excluderunt. Nam quum inludis
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spretâ lege domum suam detulit tripodem et ex

πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τῇς
15 ἑκτῇ πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοισι μὲν νῦν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζῆμιν ἐπέθηκαν. Δυῶδεκα δέ μοι δοκέουσι 145
πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκεον, δυῶδεκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατάπερ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δυῶδεκά ἐστι μέ-
ρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δὲ,
Αἴγειρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς αἰένναός
ἐστι, ἀπ' οὗτο ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἶγιον, καὶ Ῥύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὠλένος, ἐν τῷ Πεῖρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates, Lindus, Ialyssus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum communione excluserunt: talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod autem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi videntur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habitaverant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc *Achaeorum*, qui Ionas expulerunt, duodecim regiones sunt: prima Pellene, haud procul Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab Achaeis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταῖες, οἱ
 146 μῦνοι τούτων μεσόγαιοι οἰκέουσι. Ταῦτα δώδεκα
 μέρη νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γέ Ἰώνων ἦν. του-
 τέων δὲ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δώδεκα πόλιας ἐποίη-
 σαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνες εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἰώνων, ἢ κάλλιον τι γεγόνασι, μωρὴ πολλή 5
 λέγειν· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχί-
 στη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχεται, καὶ Καδμεῖοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκῆες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοὶ, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ, καὶ Δωριεῖς Ἐπιδαύριοι, 10
 ἄλλα τε ἔθνη πολλὰ ἀναμεμίσχεται. οἱ δὲ αὐτέων,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανῆος τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναιότατοι εἶναι Ἰώνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hae
 sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim
 ibi Ionum fuerant: quâ nimirum de causâ etiam in
 Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos
 magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori qua-
 dam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stul-
 titia. Sunt enim horum quidem haud minima pars
 Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum
 nomine isto commune est: admixti porro eis sunt
 Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et
 Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt,
 et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidau-
 rii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt.
 Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt pro-
 fecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero
 uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

ἡγάγοντο εἰς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καίρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονεάς. διὰ τοῦτο δὲ τὸν Φόνον αἰ γυναικες αὗται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ὄρκους ἐπήλασαν, καὶ παρέδωσαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βᾶσαι τὸν ἐωυτῆς ἀνδρα· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς
 20 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα ποιήσαντες, αὐτῇσι συνάκειον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας· οἱ δὲ, Καύκωνας Πυλίου, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου· οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων. ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γεγόνασι, καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι.

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant. Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramento firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradiderunt, ne umquam cum maritis caperent cibum, nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore ipsas duxissent uxores. Haec Mileti facta erant. (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios, a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas Pylios, a Codro Melanthi filio: alii ex utroque genere. Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam reliqui Iones. Sint vero etiam ips maxime genuini Iones: sunt tamen *Iones* omnes, quicumque ex Attica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

ὁρτὴν. ἀγούσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μῶνοι Ἰώνων οὐκ ἀγούσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινὰ σκῆψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἰρὸς, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-
 δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη,
 πρὸς ζέφυρον ἀνεμῶν κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πολιῶν Ἴωνες, ἀγέσκον ὁρτὴν, τῇ
 ἔβεντο ὄνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὗτι μοῦναι αἱ
 Ἰώνων ὁρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 πᾶσαι ἐς τὸντὸ γράμμα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ ὀνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις 10
 149 εἰσι. Αἰδε δὲ αἱ Αἰαλίδες, Κύμη, ἡ Φρικωπὶς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιρέισσα, Πιστάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno He-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates. haec sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

73, 87.

νεια· αὐται ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
 5 γὰρ σφειων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
 καὶ αὐται δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
 λῆες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνων Ἰώνων, ὥρέων
 δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ᾧδε ἀπέβαλον 150
 Αἰολῆς. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας, καὶ
 ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
 Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
 6 ὁρτὴν ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσω, τὰς πύλας
 ἀποκλήσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάν-
 των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀπο-
 δόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
 σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδιώλοντά σφας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Gryneae:
 hac sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
 una enim eis ademta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
 enim et hac civitates duodecim, in continente om-
 nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
 solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
 perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
 vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colopho-
 nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
 rant, patriâque fuerant pulsî, intra urbem suam rece-
 perunt. Post hac iidem exsules Colophonii, obser-
 vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
 faciebant, ocllulis portis urbem tenere. Dein suc-
 currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
 ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeolensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
 Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnacos inter

- ενδεκα πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πόλιν- 10
 151 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρῶνται γὰρ αὗται.
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην
 Ἀοίσβαν ἡνδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ὄντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένησι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδίοισι, κατὰπερ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεμὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἕαδε κοινῇ Ἰωσι
 ἐπεσθαι, τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται. 10
 152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρησόμενα,) εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,

se dispertitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbum incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini.
 In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igi-
 tur et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolen-
 tes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt

73, 14.

τῷ οὐνόμα ἦν Πύθερμος. ὃ δὲ, πορφύρεόν τε εἶμα περι-
 5 βαλόμενος, ὡς αὖ πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν
 ἑαυτοῖσι χοήζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδαξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσ-
 σοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκέει, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πηγημά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι εἰς Φώκαιαν, ἔπεμ-
 πον εἰς Σάρδεις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 οὐνόμα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρέειν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περιοψομένων.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρέοντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κῶ-

civem Phocaeensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emiserunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, *Lacrinen* nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλήθος, ταῦτα ἑαυτῷ προαγορεύουσι.“ πυνθα-
 νόμενον δέ μιν, εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην 5
 „Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χώρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένος, ἐς τὸν συλλεγό-
 „μενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἢ ἐγὼ
 „ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάβεια ἔσται ἔλλεσχα, ἀλ-
 „λὰ τὰ οἰκήϊα.“ Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἑλληνας 10
 ἀπέρριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι,
 αὐτῇ τε καὶ πρῆσει χρεώνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώβασι χρῆσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ πα-
 ράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρ-
 δις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσόν, τὸν τε Κροί- 15
 σου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῷ ἀνδρὶ Λυδῷ
 κομίζειν, ἀπήλαυε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, *quinam homines essent Lacedaemonii,*
quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.
 Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatae re-
 spondit: *Numquam timui tales viros, qui in medio*
oppido locum habent designatum, in quo con-
gregati, interposito iuramento, sese invicem de-
cipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de
his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint
confabulaturi. Haec Cyrus in universos coniecit
 Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus
 emtioni et venditioni dant operam: Persae autem
 foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum
 rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodia
 Tabalo traditâ, homini Persae, et auri transferendi
 curâ, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pa-
 etyae commissâ, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἄμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἥ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέιχε τε στρατηλατέειν αὐτοὺς, ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπῆλθε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτύης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβὰς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπι-
 5 θάλασσίους ἀνθρώπους ἐπέειπε σὺν ἐωυτῷ στρατεῦεσθαι.
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργυμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γνω-
 „ μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἴασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adtinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit;
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese*, quis mihi erit ha-
 rum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur,

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἄριστον ἢ ἑξανδραποδίτασθαί σφεας. ὁμοίως γάρ 5
 „μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὥς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φείσαιοτο· ὥς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἑόντα σὲ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θαυμάζω εἴ μοι ἀπεστᾶσι; “ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ τοῦτο, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δείσας
 μὴ ἀναστατάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἴρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρῆω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης, ἀναμάρτη-
 „τον εὐῶσαν καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἐστέων. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπραξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρεόντα Παν-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens tecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse!
Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorum insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius

75, 73.

- „τῆς γὰρ ἐστὶ ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι, μήτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἄπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κιβῶνάς τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοβόρους ὑποδέσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πληύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψεαι γεγονότας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.“ Κροῖ- 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρῆθῆναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνει,
 5 οὐκ ἀναπείσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρωδέων δὲ, μὴ

tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-hac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint. Missis nunciis interdicito illis, ne arma possi-deant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gesta-re, cothurnosque pro calceis induere: denique edic-ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficiant. (156.) Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi: pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum ali-quando Lydi, si praesens periculum evasissent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοί, ἢν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑπόβῃ, καὶ ὑπὲς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἷ πεῖθεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεια ἄνδρα Μῆδον, ταῦτα οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖσος ὑπετί- 10
θετο· καὶ πρὸς, ἐξαδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάν-
τας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν
157 δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐαυτόν. Ὁ
μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπήλαυσε ἐς
ἡβέα τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι
στρατὸν ἐπ' ἐαυτὸν ἰόντα, δείσας ἄχετο Φεύγων ἐς
Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρ- 5
δεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὡς
οὐκ εὔρε ἐτι ἐόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι,
πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολάς

sciscerent a Persis seseque perditum irent. Cyrus admonitione Croesi gavisus, se ei pariturum ait: et vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum, ut, quae ipsi Croesus suaserat, illis imperaret; caeterum alios omnes, qui cum Lydis contra Sardes militassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyan utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille mandatis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit. Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et Cymen pervenit. Mazares, cum probabili parte copiarum Cyri Medos adversus Sardes ducens, ubi Pactyan non amplius Sardibus invenit, primum *Lydos* coëgit Cyri mandata exsequi: cuius mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

ἐπιτελέειν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶ-
 10 σαν δίαίταν τῆς ζῆς μετεβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τοῦτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πακτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς
 πέρι εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε πάν-
 15 τες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρεέσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησίους ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν-
 158 τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας Θεοπρόπους, εἰρω-
 τευν „περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιέοντες Θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαριεῖσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον
 5 ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ ὡς
 ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι.
 ὀρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρα-
 κλείδew, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῆ-

Lydi mufarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares;
 tradi Pactyam iubens. Cymaei vero statuerunt ea de
 re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit,
 eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab anti-
 quis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et
 Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Mile-
 siorum ditione, supra Panormum portum. (158.)
 Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaei quaesive-
 runt, *de Pactya quidnam facientes gratum maxi-*
me diis essent facturi? Et interrogantibus respondit
 oraculum, *dederent Pactyam Persis.* Quod respon-
 sum ubi ad se relatum audivere Cymaei, tradere
 illum pararunt. Quam in partem quum ferretur mul-
 tudo, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir in-
 ter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθῆως· ἐς ὃ, τὸ 10
δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἦσαν ἄλλοι θεο-
159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρησθηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτέων τάδε· „ὦ ἄναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης
„Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαίτεόνται, προῖναι Κυμαίους 5
„κελεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι,
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὸν σφί χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσησι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας
ἐποίει τάδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλω, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse
consultores. Denique alii denuo mittuntur legati,
qui de Pactye iterum consultarent, quorum in nu-
mero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas
venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum
consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit
ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens
violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi
repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos
vero, Persarum metuentes potentiam, tradere il-
lum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liqui-
do nobis, utrum facere debeamus, declaretur.* Hic
postquam ita interrogavit, rursus idem responsum
deus dedit, *tradere iubens Pactyam Persis.* Tum
Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere:

75, 31.

θούς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσευμένα ὀρνίθων γένηα ἐν
 τῷ νηῶ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωνὴν ἐκ
 15 τοῦ ἀδύτου γενέσθαι, φέρουσιν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστό-
 δικον, λέγουσιν δὲ τὰδε· „ Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „ τὰδε τολμᾷς ποιέειν; τοὺς ἐκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „ κεραΐζεις; “ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἰπεῖν· „ ὦ ναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἐκέτησι
 20 „ βοηθείης Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἐκέτην ἐκδιδόναι; “
 Τὸν δὲ αὐτὶς ἀμείψασθαι τοῖσδε· „ Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „ γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „ πὸν περὶ ἐκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον. “
 Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βα- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ’ ἑαυτοῖσι
 ἔχοντες πολιορκέεσθαι, ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρεος ἀγγε-

circa templum circummeans, passerres disturbavit
 aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-*
sime mortalium, quid est quod hic facere audes?
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristod-
 icus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubes tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocysus pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaei,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum
 emisserunt. Mytilenaei vero, quum missis nunciis
Herod. T. I. P. I.

λίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῶ 5
 ὅσω δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεσθή. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πηρυσσό-
 μενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον εἰς Λέ-
 σβον, ἐκχομίζουσι Πακτύην εἰς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ
 ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξε- 10
 θόβη· ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῶ τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χῶρος τῆς Μυσίης, Λέσβου
 ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν Φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέε-
 το θεῶν οὐδέν, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χάριος ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaei, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navī
 Lesbum missā, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chii, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molā ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 eoxit; quidquid ille progeniuit ager, id ab omnibus

ἐξέδσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ
τοὺς συμπολιορκήσαντας. Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν,
Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου ποδῖον
5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊν ποιούμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην
δὲ αἰσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσω τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἀρπαγος κατέβη διάδοχος 162
τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν δὲ
Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε,
ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιλιήν συγκατεργασάμενος. οὗτος
5 ὡς ἤνῃ τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπί-
κετο εἰς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλεις χῶμασι· ὅκωθ
γὰρ τειχέρεας ποιήσσει, τὸ ἐνθεῦτεν χῶματα χῶν πρὸς
τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Pri-
enienses quidem devictos sub corona vendidit; Maean-
dri vero campum universum incursans, itemque Mag-
nesiam, exercitum praedâ ditavit. His autem rebus
gestis, paulo post morbo vitam finiit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore
Asiâ successor *Harpagus*, natione itidem Medus; is
qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat ex-
ceptus, quique Cyro in comparando regno sociam
praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copia-
rum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida agge-
ribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae op-
pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163. Οἱ δὲ Φωκαῖέες οὗτοι ναυτιλῆσι μακροῖσι πρῶτοι
 Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρση-
 νίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τῶν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ
 καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ,
 ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησ- 5
 σὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησ-
 σίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ
 Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι
 καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖέες
 οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὡς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλι- 10
 πόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρης οἰκῆσαι ὅκου
 βούλονται· μετὰ δὲ, ὡς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φω-
 καίεας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὡς αὖ-
 ξοιτο, ἐδίδου σφι χοήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν
 πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ 15
 τεύχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοί εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus
 primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyr-
 rheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt.
 Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fue-
 runt regi Tartessorum, cui erat nomen *Arganthonius*,
 qui octoginta annos Tartessorum regno praefuit,
 vixit autem in universum annos centum et viginti.
 Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum
 quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua
 parte suae ditionis vellent, habitatum concederent:
 dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cogno-
 vit de ingruente Medorum potentiâ, pecuniam illis
 dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter
 quidem dedit: nam circuius muri haud pauca sunt

78, 91.

μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων. Τὸ μὲν δὲ τείχος 164
 τοῖσι Φωκαεῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
 γος ὡς ἐπῆλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκει αὐτούς,
 προῖσχύμενος ἔπειτα „ὡς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
 5 „Φωκαεῖς προμαχεῶνα ἓνα μῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
 „ψαι, καὶ αἶκημα ἐν κατιρῶσαι.“ αἱ δὲ Φωκαεῖς,
 περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „θέλειν βου-
 „λεύσασθαι ἡμέρην μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι.
 „ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοί, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκ-
 10 „λευν τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δὲ Ἄρπαγος
 ἔφη „εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν παίεειν, ἄμως
 „δὲ σφί παρίεναι βουλευσάσθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
 παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιὴν, οἱ Φω-
 καεῖς ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκόντερούς,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
 que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igitur
 modo perfectus erat Phocaeensium murus. *Harpagus*
 vero admoto exercitu urbem obsidens, conditionem
 proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
 Phocaeenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde re-
 sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
 labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
 pagus, probe quidem se nosse, ait, quid essent fa-
 cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
 concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
 Harpagus, Phocaeenses interim deductis actuariis
 quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

ἐσθήμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἔπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπεὶ τε σφί Χιοὶ τὰς
 νήσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνε-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληϊσθῇ τούτου εἵνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο εἰς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεσπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώ-
 νιος δὲ τηρικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες εἰς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia, eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas conscen-
 dunt, et Chium versus navigant. Phocaeam autem
 hominibus vacuam Persae tenuerunt. (165.) Consti-
 tuerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chii, metuentes ne emporium fierent hae insu-
 lae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderen-
 tur, super haec in Corsicam [*Cyrnum* Graeci vocant]
 Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant,
 cui nomen Alalia. Arganthonius vero illo tempore e
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

10 κατεφάνευσαν τῶν Περσέων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρε-
 παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δέ,
 αἷς τοῦτό σφι ἐξέφγαστο, ἐποίησαντο ἰσχυράς κατάρας
 τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν „ μὴ
 15 „ πρὶν ἐς Φωκαίην ἔξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον ταῦτον ἀνα-
 „ Φῆναι. “ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος
 τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων τῆς χώρας· ψευδόραχοι δὲ γε-
 νόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων
 ἔπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἴκεον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ’ ἕτεα πέντε,
 καὶ ἰρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περιούκους ἀπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ’ αὐτοὺς κοινῇ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat,
 interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras impre-
 cantur si quis ipsorum classem desereret. Ad haec
 ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non*
prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e
mari emersisset. Sed dum in Corsicam abire parant,
 ultra dimidium civium desiderium cepit et miseri-
 cordia urbis et consuetarum in patria terra sedium.
 Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Pho-
 caeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublatis
 ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi
 postquam in *Corsicam* peruenere, quinque annos una
 cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et tem-
 pla ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes
 incursionibus praedationibusque molestarent, bellum

λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ 5
 ἑκατέρω ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαεῖς πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἔοντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος. συμμιογόντων δὲ
 τῇ ναυμαχίῃ, Καδμεΐη τις νίκη τοῖσι Φωκαιεῦσι ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν· 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἀχρηστοί· ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτήσιν ὅσῃν οἰαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν·
 καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 15
 167 Τῶν δὲ διαφθαρευσέων νεῶν τοὺς ἀνδρας, οἳ τε Καρχη-
 δόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶν πλείους,
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 λαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χῶρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrrheni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeenses*, impletis suis navigiis, quae erant numero sexaginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare. Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam victoria obtigit Phocaeensibus: nam quadraginta ex eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, detortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhægium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus depressis vecti erant, multo maiorem numerum Carthaginenses et Tyrrheni, quam ipsi, ceperant; quos illi inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obruerunt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

5 καίῃς καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγίνετο διάστροφα καὶ
 ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπο-
 ζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι εἰς Δελφοὺς ἔπεμ-
 πον, βωλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
 σφέας ἐκέλευσε ποιέειν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι
 10 ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ
 ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστᾶσι. καὶ οὗτοι μὲν
 τῶν Φωκαίων τοιούτῳ μὶρῳ διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν
 εἰς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεύτην ὀρμεύμενοι, ἐκτῆ-
 σαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἥτις νῦν Ὑέλη
 15 καλεῖται. ἐκτίσαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδά-
 νητew μαθόντες, ὥς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε
 κτίσαι ἥρων ἑόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης
 μὲν νυν πέρι τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses facebant, praeteribat,
 (in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distor-
 tum, mutilum, aut membris captum reddebatur,
 perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos
 Agyllaei mittebant quaesituros quo pacto delictum
 possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod
 etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis
 parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymni-
 cos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocaeensium
 numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium
 se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condi-
 derunt illud, quod nunc Hyela [sive Velia] nomina-
 tur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata
 edocti iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrrnum* Heroëm
 colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de re-
 bus *Phocaeensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

δὲ τούτοις καὶ Τηίοι ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ σφῶν
 εἴλε χώματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς
 τὰ πλοῖα, οἴχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηκίης, καὶ ἐν-
 θαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀβδήρα· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ
 Θρηκίων ἐξελαθεῖς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀβδή-
 ροῖσι ὡς ἥρως ἔχει.

- 169 Οὔτοι μὲν νυν Ἰώνων μοῦνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνε-
 χόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω,
 κατὰπερ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο αἰγαβοί,
 περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἑκάστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 αἰλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἑκάστοι, καὶ τὰ ἐπιτασ-
 σόμενα ἐπετέλεον. Μιλησίοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vero, atque hi, *Teii* etiam fecerunt. Nam post-
 quam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus,
 cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque
 navigarunt. et ibi *Abderam* condiderunt coloniam:
 quam quum ante eos Clazomenius Timesius condi-
 disset, operae fructum non perceperat, sed a Thraci-
 bus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent
Teii *Abderam* habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servi-
 tutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cae-
 teri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago
 dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excessere,
 fortesque viri fuerunt, quique pro suâ patriâ pug-
 nantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria
 manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut
 pfaedictum est, cum ipso Cyro foedus pepigerant,

εἴρηται, αὐτῶ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἥσυχὴν ἄγον.
 Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὥς δὲ τοὺς ἐν
 10 τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους
 ἔχοντες Ἴωνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς
 ἔδосαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ἥσσον ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώ-
 μην Βίαντα. ἄνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησι-
 ματάτην. τῇ εἰ ἐπιύοντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονέειν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα ὃς ἐκέλευε „κοινῶ στόλῳ Ἰωνας
 „ἀερόντας πλέειν ἐς Σαρδῶ, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν
 „κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ αὐτῷ ἀπαλλαχθέντας
 „σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἀπασέων
 „μεγίστην νεμομένους, καὶ ἄρχοντας ἄλλων μένουσι
 10 „, δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐνοραῖν ἐλευθερίην ἔτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionia* iterum
in servitutem redacta est. Postquam vero Ionas con-
 tinentem incolentes subegit Harpagus, insulani Iones,
 horum exemplo perterriti, ultro se Cyro tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti Iones quum nihilo minus
 ad Panionium convenirent, *Biantem* civem Prie-
 nensem audio saluberrimam illis aperuisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant Graecorum
 omnium esse opulentissimi. Hortabatur ille, ut so-
 ciata classe Iones vela darent ventis, et in Sar-
 diniam navigarent, ibique unam Ionum omnium
 conderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
 lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
 tes, aliisque imperantes: qui si in *Ionia* manerent,
 non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
 sint recuperaturi. Haec fuit Biantis sententia, quum

„ἐδομένην,“ Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη. χρηστή δὲ καὶ πρῶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἔόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15 γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκομένους, μηδὲν ἥσσον νομίζεσθαι κατάπερ εἰ δῆμοι εἴεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιαύδε ἀπεδέξαντο.

- 171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνίην, ἐποιέετο στρατηίην ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἔόντες Μίνω τε κατήκοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5 λεγες, εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέον-

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat *Thaletis* sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, ut unam communem curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim meditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi. Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

(171.) Ioniâ subactâ *Harpagus* bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeolenses secum ducens. Cares, quos dixi, ex insulis in continentem olim advenerant. Prius enim *Minois* imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

τες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
 ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας.
 ἅτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
 10 εὐτυχεόντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
 τατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
 μακρῷ μάλιστα. καὶ σφι τριζὰ ἐξευρήματα ἐγένετο,
 τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα
 λόφους ἐπιδέσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ
 15 τὰς ἀσπίδας τὰ σημήϊα ποιέεσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
 οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων
 ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες ὅπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρεέ-
 σθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
 χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. Μετὰ
 20 δὲ, τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριεῖς τε καὶ
 Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπει-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
 pependerant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
 gebat, naves eius compleverant. Quandoquidem igi-
 tur multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et feli-
 citate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
 per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
 venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
 cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
 insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
 hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
 gestassent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
 aceis loris illos regentes, quae cervici et dextero
 humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
 pore interiecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex
 insulis sunt eieci, atque ita in continentem pervenē-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοις ἐοῦσι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεοὺς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι· ὅσοι δὲ, ἔόντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοις δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κέειν ἐμοί, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at *Cares* ipsi his non adsentiantur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quò nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen,
 priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum
 Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consan-
 guinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres
 Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eadem cum Caribus linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex
 eadem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se Creteneses esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt,
 aut *Cares* ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρῆναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ
 καὶ παισὶ. ἰδρυνθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίεσι μῦθον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι
 ἠβηδὸν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὖρων τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξειν-
 κούς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέωνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
 δων, Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνωσ, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab
 aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur
 enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem
 et amicitiam catervatim ad computationes conveniant
 viri, et mulieres, et pueri. Idem, quum prius tem-
 pla constituta habuissent peregrinorum deorum,
 deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non-
 nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes
 iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyn-
 dicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos
 eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.)
 Lycii vero antiquitus ex Cretâ erant oriundi. Cretam
 enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de
 regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et
 Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδῶν ἤρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἠνείκοντο ἄννομα, καὶ 10 νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιόικων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νέμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἐν δὲ τούτῳ ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοις συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μήτε-ρων ἑαυτούς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque asseclas eiecit. Tum hī, insulā expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

20 ἑτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑωυτὸν μητρόθεν, καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώραν οἰκέουσι. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμο-
5 νίων ἀποικοὶ Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης ἐς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλεῖται. ἀργμένης δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίας, εὐούσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλην ὀλίγης, περιρρόου· (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορρῇν ἀνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

se huius vel illius matris filium, et matris suae matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam princeps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem habet, ignobiles erunt liberi.

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito facinore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi memorabile quidquam tunc gesserunt, nec quicumque natione Graeci illam regionem incolunt. Incolunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni *Cnidii*, quorum ager mari est obversus, Triopiumque vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybassia peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

Herod. T. I. P. I.

O

γεί· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἡ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
θάλασσα·) τὸ ὧν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ
πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧ· Ἀρπαγος
τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώραν
ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
χώρα ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν 15
ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
δίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυο-
μένης τῆς πέτρης· ἐπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
ἐπερρησομένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
Κνίδιοι λέγουσι, χαρᾷ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μὴδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est.
Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
nerarentur et alia corporis membra et maxime oculi
eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
ut adpareret non sine deorum numine id fieri; mise-
runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit;
Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγματος ἐπαύσαντο· καὶ Ἀρπάγω, ἐπίοντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητί σφείας αὐτοὺς παρέδωσαν. Ἦσαν δὲ 175 Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαιαν· τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε καὶ τοῖσι περιόικοις, ἡ ἱερεΐη τῆς Ἀθηναίης πᾶν γὰρ 5 μάγαν ἴσχει. τρεῖς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μῦθοι τε ἀντίσχεον χρόνον Ἀρπάγω, καὶ πρήγματα παρέσχον πλεῖστα, ὅρος τειχίσαντες, τῷ οὐνομά ἐστι· Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176 ὁ Ἀρπαγος τὸν στρατὸν, ὑπεξιώντες, καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλούς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitute; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullâ initâ pugnâ, dediderunt. (175.) Fuere autem *Pedasenses*, mediterranea super Halicarnassum habitantes: quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit tit barbam; quae res illis tribus separatis temporibus accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Harpago aliquamdiu restitere, et plurimam illi molestiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen, muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt expugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* campum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατειληθέντες εἰς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν εἰς τὴν
 ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
 ματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑψήψαν τὴν ἀκρό-
 πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπεξελθόντες ἀπέθα-
 νον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
 μένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδῶκοντα 10
 ἰστιάων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδῶκοντα ἰστίαι αὐταὶ
 ἔτυχον τηνικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγέγοντο.
 τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
 σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοι τοὺς
 Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω. 15

177 Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα
 ἐποίηε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
 ταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παριείς. τὰ μὲν νυν αὐτέων

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxori-
 bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
 iecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris
 iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et forti-
 ter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
 rum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant,
 advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
 quae familiae tunc temporis forte domo aberant, at-
 que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo poti-
 tus Harpagus est. Simili vero ratione etiam *Cauno*
 est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
 sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
 superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos popu-
 los in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλέω παρήσομεν· τὰ δέ οἱ παρέσχε πόνον τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίη- 178
σατο, Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μὲν κου καὶ ἄλλα πόλιστα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι, Νίνου
5 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆϊα κατεστήκει, ἦν
ΒΑΒΥΛΩΝ· εὐῦσα τοιαύτη δὴ τις. πόλις κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγαθος εἰῶσα μέτωπον ἑκάστον, εἴκοσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐούσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόσμητο δὲ αἰς οὐδὲν ἄλλο
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimo cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* CYRUS adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

Θέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλὴν ὕδατος περιβέει· μετὰ δὲ,
 τείχος πεντήκοντα μὲν πηχέων βασιλῆϊον ἐὼν τὸ εὖρος;
 ὕψος δὲ, διηκοσίαν πηχέων. ὁ δὲ βασιλῆϊος πῆχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 με πρὸς τούτοισι ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀναισιμώθῃ, καὶ τὸ τείχος ὄντινα τρόπον ἔργαστο.
 ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθουσιν τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους 5
 ἱκανάς, ὥπτησαν αὐτάς ἐν καμίνοισι. μετὰ δὲ, τέλ-
 ματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 ман πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δεύτερα δὲ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10
 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκῆματα μουνόκαλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλι-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 titudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphalto calidâ utentes,
 et tricesimo cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris orâ, contiguas aedificarunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρίπῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι πέριξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι· καὶ σταβμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς οὖνομα αὐτῇ.
 ἔνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἅμα τῷ ὕδατι
 20 θρέμβους ἀσφάλτου ἀναδιδόι πολλούς· ἔνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσεα
 τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 οὖνομά ἐστι Εὐφράτης. ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 5 γας, καὶ βαθὺς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυ-
 θρὴν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τείχος ἑκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ

spatium tantum reliquerunt, ut circummagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvius simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita. *Babylon* est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen *Euphrates*. Is ex Armenia fluit
 amplus et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκίῶν τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέτμηται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὴ ὧν
 ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμὸν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσai καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θάρηξ
 ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶ τέω
 ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τεύχεος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ
 Φάρσει ἐκατέρω τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆϊα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 5. ἦεν. εἶεν unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
 Poteras et ἐν τῷ ἐνὶ suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex cœtili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctæ sunt viae ad lineam directæ, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertæ sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portæ minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hæc portæ ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur præcipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱρὸν χαλκόφυλον, καὶ ἐς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἔον, δύο σταδίων πάντη, ἔον τετράγω-
 νον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρῃς οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ ἐς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσεως, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κέεται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείμεται χρυ-
 σείη. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς

in alterâ, Iovis Beli templum aeneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaquava-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quum in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἐόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.

- 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖβι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαιέος 5 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν ἐς ὁμιλίην φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίας ἡ πρέμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὰν γένηται· οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὰν δὲ γένηται, τότε ὦν
- 183 συγκατακληιέται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσή, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεός ἐστι· καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποίηται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Patarris in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἔστι δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσεοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἔτιος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὁρτὴν ἄγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκείνον καὶ ἀνδρίας δυνάδεκα πηχέων, χρύσεος,
15 στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπερος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱεὲς ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra templum vero altare est aureum: estque praeterea alia ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae; nam ad auream illam aram non nisi lactentes mactare pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illa adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro, duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi, refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic statuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud templum erat: exstant vero in eodem complura etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλ-
 λοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι
 μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ
 τὰ ἱερά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο, ἡ μὲν πρότερον ἀρ-
 ξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ 5
 οὖνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα
 ἀνὰ τὸ πεδίον ἑόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ πο-
 185 ταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύ-
 τερον γενομένη ταύτης βασίλεια, τῇ οὖνομα ἦν Νίτω-
 κρις, (αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξά-
 σης,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγῆ-
 σομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε 5
 καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα
 αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ἅσα
 ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

- ῥέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
 10 τοῦτον, ἀνωθεν διὰρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
 σκολιὸν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινα κωμῶν τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θαύματος, μέγας καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσσε ἑλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα
 εἰκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 cepts diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussâ, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖ-
 λεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο, 25
 λίθους ἀγαγομένη, κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρωτα ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιόν,
 καὶ τὸ ὀρύγμα πᾶν ἕλος· ὥς ὃ τε ποταμὸς βραδυ-
 τερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλόοι ἕωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλώων 30
 ἐκδέκχεται περίοδος τῆς λίμνης μακρῆ. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρας τῇ αἰ τε ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάθους περιεβάλετο· τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρεν-
 δήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εἰούσης δύο Φαρσέων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior flueret flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent excendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, quā erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit : qui-
 bus tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἐτέρου Φάρσους εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖα διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεί
 τε γὰρ ὥρυσσε τὸ ἑλντρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε
 ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 περιμήκειας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ
 χωρίον ὁράοντο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὥρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπлатο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν Φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησε πλίνθισι ὀπτῆσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχει· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσην καὶ μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοις, τοὺς ἀρύξατο, οἰκοδόμει γεφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidēs caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos excindi iusse-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολίβδῳ. ἐπι-
 τείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτήν, ὅπως μὲν ἡμέρῃ γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης
 ἐγγέγονεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ῥέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἔλος
 γεγόμενον, εἰς δέον ἐδόκεε γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολὺ-
 187 τῇσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὐτῇ
 βασιλείᾳ καὶ ἀπάτῃ τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐαυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαιψε δὲ εἰς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdium quotidie tigna quadra-
 ta intendebantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, eâ caussâ, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exercebant. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aquâ fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluvijs in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regina
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

γοντα τάδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΙ ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
 ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗ ΧΡΗ-
 ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ
 ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
 10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗ. ὍΤΙ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.
 Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον πε-
 ριῆλθε ἡ βασιλῆή. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκεε εἶναι
 τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρεῖσθαι καὶ χρημάτων
 κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων,
 15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
 ἐχράτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο ὁ
 νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρήμα-
 τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τάδε·
 ἼΕΙ ΜΗ ἈΠΛΗΣΤΟΣ ΤΕ ἙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἶ-
 20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟΥΚ ἌΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
 PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
 SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
 MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
 ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
 stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
 indigna res esse videbatur, hac portâ non uti, et pe-
 cuniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
 vitaret, non auferre. Portâ hac autem non uteba-
 tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
 mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
 dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
 nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
 ET TURPI LUCRO INHANS, DEFUNCTORUM LOCULOS
Herod. T. I. P. I. P

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ τὸ ὄνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5 Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπέψῃ- μένου πολλὰ καὶ ἅρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κο- 10 μίζουσαι ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη ἂν ἐλαύ- 189 νησι ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγὰς ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥεῖ δὲ διὰ Δαρδανέων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανέων. Δαρνέων *forsan*.

NON APERUISSSES. Hæc sũnt quæ de regione hac memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynetus*, idem quod patri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa præterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimæ quadrigæ mulis iunctæ constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gyndem amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

89, 20.

ἐκδιδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὀπιν
 5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ· τοῦτον
 δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾷτο ὁ Κῦ-
 ρος, εἶντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱππῶν ἵπ-
 πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
 διαβαίνειν ἐπειρᾷτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
 10 οἰχώκεε φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
 ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπείλησε, οὕτω δὴ
 μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκάς
 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι.
 μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
 15 τευσιν, διαίρεσε τὴν στρατὴν δίχῃ. διελὼν δὲ, κατέτεινε
 σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν
 παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τῷ Γύνδεω πάν-
 τα τῷ ὅπῳ. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
 Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
 infunditur; hunc *Gyndem* fluvium, qui navibus erat
 traiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
 tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
 ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
 minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
 puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
 iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
 cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
 madefacientes, possint transire. Haec minatus, omis-
 sâ adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
 riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
 ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
 quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετό μὲν τὸ ἔργον,
 ὅμως μέντοι τὴν Θερσίην παῖσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, ~~καὶ~~ τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἑαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμε-
 νοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατεilhήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἐτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρέμιζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρέοντα, προεσά-
 ζαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορήσει
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συγχοῦ, ἀνωτέρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aetatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et Baby-
 lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt Babylonii; quò praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum Cyrum, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at Cyrus
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. Ἐῖτε δὲ ὦν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴ τε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὀπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἐτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἴδωνται γενό-
 μενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλαυνε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τὰ περ ἢ τῶν Βαβυλωνίων βασίλεια ἐποίησε κατὰ τὴν
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ἑτέρα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχιν ἐσαγα-
 γὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἕλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumacto nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universꝰ exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eâ viâ urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ρέεθρον τοῦ Εὐφρήτεω
 ποταμοῦ, ὑπονεοσθηκότες ἀνδρὶ ὥς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιϋδόντες τοὺς Πέρσας
 ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακληί-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἵμασιās ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὥς ἐν κύρτῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτου σφι
 παρῆστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος,
 ὥς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἑσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέον-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae *Cyrus* instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremae urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

90, 78.

(τυχεῖν γὰρ σφι εὐῶσαν ὁρτὴν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὰ κάττα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀφαιρήτο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
 ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
 σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
 διαραίρηται, παρέξ τοῦ Φόρου, γῇ πᾶσα ὅσης ἀρχεῖ.
 5 δυῶδεκα ὧν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσαρας
 μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτὼ
 τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τριτημορίη ἡ
 Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας· καὶ ἡ ἀρ-
 χὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήνην κα-
 10 λέουσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
 στη· ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείως

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum *capta est Babylon.*

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum eius, in certas partes est distributa. Iam quum in anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit eum· *Babylonica* terra; per octo reliquos menses, tota reliqua Asia. Ita Assyria haec terra tertiam partem possidet opum totius Asiae: et praefectura huius regionis (*Satrapias Persae* vocant) omnium praefectarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὼν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χροῖξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, πάρεξ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινομέναι, ἑξακισχίλια καὶ μύρια.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλήθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εὐῶσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προστετετάχατο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλῶ-
 193 νος ὑπῆρχε ἐόντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ἕεται μὲν
 ὀλίγω, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ αἰδρύνεται τε τὸ λήϊον,

tantaechmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicenis foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylonii impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος οὐ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
λὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήιοις ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
λωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτίη, κατατέμνεται
ἐς διωρύχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσι-
πέριτος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει
10 δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτεω, ἐς τὸν Τίγριν,
παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἴκητο. ἐστὶ δὲ χωρέων αὕτη ἀπα-
σέων μακροῦ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δῆμητρος καρ-
πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
15 τὸν δὲ τῆς Δῆμητρος καρπὸν ὥδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
ὥστε ἐπὶ δικηόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖ· ἐπεὰν δὲ
ἀρίστα αὕτη ἐαυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ
δὲ φύλλα αὐτοῦ τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ
 κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20
 ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι
 τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ
 τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκ-
 ται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων
 ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ 25
 πεδίον· οἱ πλεῖνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σι-
 τία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκέων τρόπον
 θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσενας
 Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι
 βαλανηφόροισι τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ 30
 ψῆν τὴν βάλανον ἐσθύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ
 τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ
 ἔρσενες, κατὰπερ δὴ οἱ ὀλυνθοί.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem
 habent. Ex milio et sesamo quantae magnitudinis
 arbor existat, bene equidem cognitum habens, com-
 memorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam
 terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis
 frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibituros.
 Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Pal-*
mas vero arbores habent, per totam planitiem plan-
 tatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et
 cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt
 ficuum more, quum aliis rebus, tum quod mascula-
 rum quas Graeci vocant palmarum fructum glandife-
 ris palmis circumligant, quo glandem maturet culex
 sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam cu-
 lices in suo fructu generant masculae palmae, simili-
 ter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ ἀπάντων θαῦμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύ- 194
 τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσων. τὰ
 παλῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
 εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔντα κυκλοτερέα, πάντα σκῦτινα.
 5 ἐπεὰν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατ' ὑπερθε Ἀσ-
 συρίων οἰκημένοισι, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσωνται,
 περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
 ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῶ-
 ρην συναγόντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιή-
 10 σαντες. καὶ καλάρμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦ-
 το, ἀπῖασι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
 σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικῆίου κατάγουσι οἴ-
 νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
 δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεῶτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
 15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. ποιεῖται δὲ καὶ κάρτα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione,
 post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile
 visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus
 utuntur qui secundo flumine Babylonem proficis-
 cuntur, totunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Sci-
 licet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis
 salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrin-
 secus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes,
 nec proram in angustius contrahentes, sed clypei in-
 star rotunda facientes navigia. Tale navigium, mer-
 cibus inpositis, totum stramine complent, et flumini
 permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo
 vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus
 remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit
 remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέεσσι πλεῦνες. ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαβέωνται τὸν Φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν τὰς δὲ διΦθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνα τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχους τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διΦθερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλάσσοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπον τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐτῶν 195 τοῖσί ἐστι τοιαῦτα. Ἐσθῆτι δὲ τοιῇδε χρεώνται, κιθῶνι ποδηγεκῆϊ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venundant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pellibus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio. (195.) Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa lineâ, cui aliam superinduunt

93, 64.

να ἐπενδύνει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
 5 τῇσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μήτρησι ἀνα-
 δέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἑκα-
 στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
 σκῆπτρῳ ἔπλεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
 νον, ἢ αἰετός, ἢ ἄλλο τι. ἄνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι
 10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφι ἄρτισις
 περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστήεσθαι. ὁ μὲν σοφώτα- 196
 τος ὁδὲ, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέρεην, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
 Ἐνετοῦς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κάμας ἑκάστας
 ἀπαξ τοῦ ἔτεος ἑκάστου ἐποιέετο τάδε. ὡς ἂν αἱ παρ-
 5 θένοι γυνόιατο γάμων ὠραῖαι, ταύτας ὅκως συναγά-
 γοιεν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον αἰέας· πέριξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
 circumiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boeo-
 tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
 redimiunt: toto corpore unguuntur. Annulum signato-
 rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
 in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
 vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam:
 nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
 re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi. Uno
 quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo;
 quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
 accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
 bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
 gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὄμιλος ἀνδρῶν. ἀνιστὰς δὲ κατὰ μίην
 ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδέστατην
 ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν
 χρυσίον πρῆθει, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἣ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδέστατη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστεσού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἴ-
 δεος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε 15
 καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδέστατας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἣ εἴ τις αὐτέων ἔμ-
 πηρος ἦε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
 χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικίειν αὐτῇ· ἐς ὃ τῷ τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc praeco
 singulas deinceps, quamque signatim, in medio sta-
 tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
 nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
 tio venum datâ, aliam proclamabat; quae huic ve-
 nustate formae proxima erat. Vendebantur autem
 hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
 ex Babyloniiis nuptiarum cupidis quicumque erant
 locupletiores, hi licitando quisque alterum superan-
 tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
 erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
 accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco,
 postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
 ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
 qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
 vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

ελάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέστο. τὸ δὲ αὖ χρυσίον
 ἐγένετο ἀπὸ τῶν εὐκλέων παρθένων· καὶ οὕτως αἱ εὐ-
 μορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδουσιν. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὅτι βούλοιο ἕκαστος
 25 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητῶ ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον πειράμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἢ μὴν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτως αὖ ἄγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφεράτο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέτο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλούμενον ἀνέ-
 30 σθαι. ὁ μὲν νῦν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ
 μόντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασιν
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικῶσιν αὐτὰς, μὴδ' ἐς ἐτέ-
 ρην πόλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriā
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abduceren-

- καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορνέει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σο-
 Φίη ὅδε ἄλλος σφι νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἱητροῖσι.
 προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλεύουσι περὶ
 τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλεύουσι, καὶ παραινέουσι ἅσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπείρηται ἦντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι.
 θρῆνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀνδρὶ Βαβυλωνίῳ, περὶ θυ-
 μίημα καταγιζόμενον ἔξει· ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τὰυτό τοῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur
 consulunt huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 ποιεῖ. ὄρθρου δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέρωι ἄγγεες γὰρ οὐδενὸς αἴψονται πρὶν ἂν λούσωνται. ταῦτα δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ ἀσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλῶν 199
νίοισι ὁδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰζομένην εἰς
ἱρὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
5 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσai, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
μάρησι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι. Θεραπήν δὲ
σφι ὅπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὥδε.
ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι
κεφαλῇσι ἔχουσai θώμιγγες, πολλὰι γυναῖκες· αἱ
10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινετέες
δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ὁδόν. Prorsus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
quo *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
nem habere. Multae igitur, dedignantess aliis se im-
miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
plaustris vectae in camaris stant ad templum, et in-
gens illas famularum numerus sequitur. Pleraeque
autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. ἔνθα ἐπεὶ
 ἔσται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται εἰς τὰ οἰκία,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν εἰς τὰ γούνατα, μιχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τὸσόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέου-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός
 ἐστὶ ὅσον ὦν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσεται· οὐ γὰρ οἱ θεῖμις
 ἐστὶ γίνεται γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἐπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἐπεὶ δὲ 20
 μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται εἰς τὰ
 οἰκία· καὶ τῷπὸ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις
 ὥς μιν λάμψαι. ὅσαι μὲν νυν εἰδὲός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ
 καὶ μεγάθος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορ-
 Φοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus
 transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam
 consedit mulier, non prius domum abit, quam pe-
 regrinorum quispiam, pecuniā in sinum coniectā,
 cum eā extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei pro-
 licit, is compellare eam his verbis debet: *Mylitta*
deam, ut tibi adsit, precor. *Mylitta* autem Vene-
 rem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacumque
 fuerit, nefas est mulieri eam reicere; sit enim sacra
 pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam
 proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero
 cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius
 satisfacisse, domum abit: ab eoque tempore, quan-
 tumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae
 igitur speciosā sunt formā et staturā, eae cito re-
 deunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

95, 48.

μεναι τὸν νόμον ἐκπλήσσαι· καὶ γὰρ τρίτεια καὶ τετραί-
 τεα μετεξέτεροι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστέασι. Εἰσὶ δὲ αὐτέων
 πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
 μοῦνον· τοὺς ἐπεὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον,
 5 ποιεῦσι τὰδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες
 ὑπέρουσι, σῶσι διὰ σινδόνης· καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται
 αὐτέων, ἅτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτου τρό-
 πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέρωστος, 201
 ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 οἰκημένον δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέραν τοῦ
 5 Ἀράξειω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullâ re
 aliâ, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sin-
 donem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit velutî
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*, hoc etiam subacto populo, in-
 cessit cupido *Massagetas* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστρου· ἡσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάβεια πα-
 ραπλησίας, συγχὰς Φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ῥίζας τὸ θέρους ὀρύσσοντες παν-
 τὰς· καρποὺς δὲ ἀπὸ δένδρεων ἐξευρημένους σφι ἐς
 Φαρβὴν κατατίθεσθαι ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρῆσθαι δένδρεα, καρ-
 ποὺς τοιούτους τιναὶ φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἰλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιϊζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὁσφραι- 10
 νομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ, κατὰπερ Ἕλληνας τῷ
 αἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges autem arborum, quas maturas re-
 periunt, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniiciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebrientur, perinde atque Græci vino:
 maiore vero copiâ iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

15 αἰοδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
 εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινηῶν,
 ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
 καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερέ-
 20 ῖναι τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλην ἑνός, ἐς
 ἑλέα τε καὶ τινάγεα ἐκδιδού. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατο-
 κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὤμους σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
 νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
 μάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπὴν
 θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπὴ θάλασσα, ἔστι ἐπ' ἐαυτῆς,
 25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
 ληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θά-
 λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὰ, μία
 τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπὴ, ἔστι ἐτέρῃ ἐπ' ἐαυ- 203
 τῆς· εὐῶσα μῆκος μὲν πλόου, εἰρεσιῇ χρεωμένῃ, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit
 autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes
 ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit.
 Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia,
 uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus
 in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus
 vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phoca-
 rum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo
 obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsi-
 stit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reli-
 quo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci na-
 vigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlan-
 ticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum
 sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem
 aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερέων· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 ἐωυτῆς, ὀκτῶ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάβει ὑψηλό-
 τατον. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐω-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 αἰγρῆς ζῶοντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσθε
 ἰδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἐωυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγρηάσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατὰπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχήν. μῆξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα,
 204 κατὰπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεωμένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod Caspium vocatur, *Caucasus*

97, 6.

τέλλοντα, πεδίων ἐκδέκεται, πλῆθος ἄπειρον ἐς ἄπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γὰρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τὸν μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου
 10 δεύτερα δὲ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τῶν βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνειῖσα οὐκ αὐτὴν μιν μνῶμενον,

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitiei haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate *Massagetarum* regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri *Massagetarum*, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετέων βασιλήϊν, ἀπείπατο τὴν 5
 πρόσδοτον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ δόλω οὐ προε-
 χῶριε, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξεια, ἐποιέετο ἐκ τοῦ ἐμ-
 Φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατήϊν, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὸν οἰκοδομώμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „Ὡ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελευ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασίλευε τῶν σεωποῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχου ὁρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβελήσεις ὑποθήκησι τῇσίδε χρεέσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγετέων πειρηθῆναι, Φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad *Araxem* ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 eaduceatorem, qui reginae verbis haec *Cyro* diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

- 10 „ μὲν, τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμε-
 „ ρέων ὁδὸν, διαβαίνει εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „ λαι εἰσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ τῶν
 „ τὸ τοῦτο ποιεε. “ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους· συναγέρας δὲ τούτους,
 εἰς μέσον σφί προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ἑκότερα ποιεοί. τῶν δὲ κατα τῷτὸ αἰ γινῶμαι συνεξέ-
 πιπτον, κελευόντων εἰσδέκεσθαι Τόμυρὸν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρσῶν δὲ καὶ μεμφό- 207
 μενος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς· ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ ὦ βα-
 „ σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὄρῳ σφάλμα ἐὼν οἴκῳ τῷ σῷ, κα-
 „ τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἐόν-

gendō flumini impendis, ingredere nostram terram, nōs interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: *O Rex, iam aliās tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristia, documenta mihi fuere.*

„τα ἀχάρτα, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν
 „εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δ'
 „ἐγνώκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶν 10
 „δε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπῶν ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ὦν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἔμπανιν ἢ
 „οὔτοι. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνὶ ἐσσωθείς
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω Φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δέ,
 „οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἔοντα ἀχάρτα. τὰ ἔοντα habent libri fere omnes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta, optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re propositā con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetarum non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

„ νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιε Φεύγουσι· ταῦτό γὰρ ἀν-
 „ τιθήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάῃς
 „ ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγγη-
 „ μένου, αἰσχροὺν καὶ οὐκ ἀνασχετόν, τὸν Κῦρόν γε
 25 „ τὸν Καμβύσειω γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώ-
 „ ρης. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, διαβάοντας προελθεῖν ὅσον ἀν-
 „ ἐκεῖνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τὰδε ποικύντας, πειρά-
 „ σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι,
 „ Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „ καλῶν μεγάλων ἀπαθείας. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „ σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „ καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „ νου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

*ctoria, quanta si traiecto flumine viceris Massa-
 getas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem
 priori oppono, victorem te continuo in medium
 illorum regnum ducturum exercitum. Sed, prae-
 ter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum,
 ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem
 referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo
 mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse
 quantum illi recesserint, ac deinde operam dan-
 dam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet
 quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum
 Persicorum sint insueti, et magnorum vitae com-
 modorum expertes; hisce hominibus, caesâ para-
 tâque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri
 crateribus et farinaceis omnis generis cibariis lar-
 giter adpositis, epulum parandum est nostris in*

„τα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτῖς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ αἰμάρτω, κεῖνοι ἰδομένοι ἀγα-
 „θα πολλὰ, τρέψονται τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῶν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

208 Γινώμαι μὲν αὐται συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρευσε Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ’
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἐξαναχώρει, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον εἰς τὰς χεῖρας ἐσθῆις τῷ ἑωυτοῦ 5
 παιδί Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἦν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους εἰς Πέρσας,

*castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum par-
 te, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum.
 Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bo-
 narum rerum adparatu, in has se coniciant, et
 nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum
 occasio.*

(208.) Hæc quum inter se oppositæ essent sen-
 tentiæ, Cyrus repudiâtâ priore, Croesi sen-
 tiam amplexus est, et Tomyri prædixit, ut *retro
 cederet; se enim, trajecto flumine, illi occur-
 surum*. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius
 pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in ma-
 nus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit,
 tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum
 in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in
 Massagetas minus prospere cecisset; hisce datis man-

10 αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
 Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεια, νυκτὸς ἐπελθού- 209
 σης, εἶδε ὄψιν, εὐδὼν ἐν τῶν Μασσαγετέων τῇ χώρῃ,
 τοιγόνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὁρᾶν τῶν Ὑστά-
 σπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
 5 πτέρυγας· καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
 Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος,
 ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
 1 βύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσὶ κου μάλιστα ἔτεα.
 καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε κα
 10 ἡλικίην στρατεῦεσθαι. ἐπεὶ ὦν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
 ἐδίδου λόγον ἐωυτῷ περὶ τῆς ὄψεως. ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε με-
 γάλῃ εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπο-
 λαβὼν μόνον, εἶπε· „Ὑστάσπεες, παῖς σὸς ἐπιβου-
 „λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὡς δὲ ἀτρε-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exercitu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspiciere filiorum Hystapis maximum natu, alas in humeris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem, alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio, ex Achaemenidarum familiâ, filius natu maximus Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime annorum: isque relictus erat in Perside, quippe militarem nondum habens aetatem. E somno expectatus Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius tuus depressus est mihi et meo regno insidiari:*

„κέως ταῦτα εἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον- 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα·
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροιχομένη νυκτὶ εὔδων, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγας· καὶ τούτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς οὐφιοσ 20
 „ταύτης οὐδεμίη, τὸ μὴ κείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „ταίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὁπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποίεε ὅπως ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.“

210 Kῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖόν οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τά-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων πρόφαινε, ὥς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σειν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληΐῃ αὐτοῦ περι-
 χωρεῖοι εἰς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὴ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖς-

*id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei-
 ouram gerunt dii, mihique ante significant om-
 nia quae imminet. Nunc igitur proximâ nocte
 per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum
 alas in humeris habentem, earumque alterâ Asiam
 obumbrantem, alterâ Europam. Quod quum mihi
 oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest
 quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu
 ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, post-
 quam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium
 tuum mihi sistas, ut eius caussam cognoscam.
 (210.) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias
 struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eo-
 dem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad
 Darium transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-*

- 5 δὲ „ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγωνὴς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τά-
 „χιστα· ὃς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάν-
 „των. εἰ δὲ τίς τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „νεώτερα βουλευεῖν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει.“ Ὑστάσπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβαὶς τὸν Ἀράξια,
 ἦε ἐς Πέρσας, φυλάξων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον.
 Κύρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδόν, 211
 ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξια, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀρχαίου,
 5 ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετιέων τριτημορις τοῦ στρατοῦ,

dit: *O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-*
sidias est structurus! Sin fuerit, pereat quam
primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis suis-
sent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
si vero visum aliquod tibi significat, filium meum
res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
 postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Per-
 sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
 diturus.

(211.) *Cyrus* ab Araxe unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant,
 ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειψθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευσ ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ Φορβῆς καὶ οἴνου, εὐδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες
 πολλοὺς μὲν σφειὼν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐζώγησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγόντα Μασσαγετίαν, τῷ οὖνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυθομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 πουσα κήρυκα παρὰ Κύρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπλοστε
 „ αἵματος Κύρε, μηδὲν ἐπαρβῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαινέσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπια κακὰ, τοιοῦτω
 „ Φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gestā, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' σὺ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν μευ εὖ πα-
 10 „ραϊνεούσης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδούς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπὶθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγε-
 „τέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετέων δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγὼ, καὶ ἀπληστον ἐόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐ- 213
 δένα τούτέων ἀνευχερόντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος πᾶς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὁ τε
 οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὥς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἑαυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὥς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti. Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliâ adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplebilem, san-
 guine satiaturam. (213.)* Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missâ vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simlhatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo
Herod. T. I. P. I. R

τὴν ἐαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρω. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρί-
 νω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γενόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάοντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσί τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειρίδιοσι συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλειν Φεύ- 10
 γειν· τέλος δὲ, αἱ Μασσαγέται περιεγενέατο. ἥ τε δὴ
 πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κύρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα
 αἵματος ἀνθρωπείου Τόμυρις, ἐδίξθη ἐν τοῖσι τεθνεῶσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ νε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. *Alii ἐναπῆκε.*

conflixit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interemta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum *Tomiris*,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive, in saccum de-*

101, 73.

κρῶ, ἐπέλεγε τάδε· „ Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶ-
 „ σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ·
 20 „ σέ δ' ἐγὼ, κατὰ περ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω. “
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευταίην τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυθικῇ φο- 215
 ρέουσι, καὶ διαίταν ἔχουσι. ἵππῳταί δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποί· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμὰς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστῆρας, καὶ μα-
 σχαλιστῆρας, χρυσῷ κοσμεύονται. ὡς δ' αὐτῶς τῶν ἵπ-
 πων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκίους θώρακας περὶ
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad *vitae finem Cyri* spectat, multa quidem alia diversaue narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consueverunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitibus ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῶ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
 οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
 216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
 τοιοῦσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπί-
 κονα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν,
 οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιέοντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
 γὰρ ἐπιθυμῆσαι γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν φα- 5
 ρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται
 αἰδέως. Οὖρος δὲ ἡλικίης σφι προκέεται ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς· ἐπεὶ δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές
 αἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
 ἅμα αὐτῶ· εἰψάντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. 10
 ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νενόμισται. τὸν δὲ νοῦ-
 σιν τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et
 ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla
 haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia.
 (216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem du-
 xit unusquisque; his autem in commune utuntur.
 Nam, quod Graeci aiunt a Scythis fieri, id non Scy-
 thae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque
 mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pha-
 retrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Ter-
 minum quidem aetatis nullum statutum habent: sed
 quando quis admodum aetate provectus est, conve-
 nientes propinqui mactant eum, et alias simul cum
 eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et
 haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo
 obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

τουςι, συμφορὴν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο ἐς τὸ τυθῆ-
 ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι
 25 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξειω πο-
 ταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ
 μῶνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ οὗ-
 τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
 θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α΄.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
 retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
 tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvius
 illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
 unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
 et ratio huius sacrificii haec est, deorum pernicipissi-
 mo tribuunt pernicipissimum mortalium.

FINIS LIBRI PRIMI.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλιάν Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπει θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέεσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης, 5

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Aeo-

103, 9.

Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρῷους ἔοντας ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 2 βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας ἠθέλησε εἰδέναι, οἳ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου 5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἑαυτοὺς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυθανόμενος πάρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἳ γενοῖατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾷται τοιόνδε. Παιδιά δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ- 10 φειν ἐς τὰ ποίμνια τραφῆναι· τινὰ τοιόνδε· ἐντειλάμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obtinisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quidnam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitione instituta nullum exitum huius quaestionis, quidnam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδένα ἀντίον αὐτέων μηδεμίην Φωὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐαυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπα-
 γινέειν σφι αἶγας. πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τάλ-
 λα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίεε τε καὶ ἐνετέλλετο
 ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 15
 λαχθέντων τῶν αἰσήμων κυνημάτων, ἥντινα Φωὴν ῥή-
 ξουσι πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ διέτης
 χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι
 τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδία ἀμφοτέρω προσπίπ-
 τοντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὲ 20
 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὡς δὲ πολλάκι
 φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
 οὕτω δὲ σημήνας τῷ δεσπότη, ἤγαγε τὰ παιδία κε-
 λεύσαντος ἐς ὅψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
 Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in soli-
 taria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos
 adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia
 pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus,
 cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infan-
 tum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id
 etiam factum est. Nam postquam per duos continuos
 annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ia-
 nuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* cla-
 mabant, manusque porrigebant. Quod pastor pri-
 mum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti
 puerosque curanti idem semper verbum repeteretur,
 ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in
 conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psam-
 mitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενος δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέοντας
 τὸν ἄρτον. οὕτω συνέχωρῃσαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτω
 σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
 εἶναι ἐαυτῶν. Ὡδὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαί- 3
 στου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
 μάταια πολλά, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
 Ψαμμίτιχος ἐκταμών, τὴν διαίταν οὕτως ἐποίησατο
 5 τῶν παίδων παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ
 τὴν τροφὴν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
 ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ
 Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
 λιν αὐτέων τούτων εἵνεκεν ἐτραπόμην, ἐβέλων εἰδέναι
 10 ἐ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
 Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigitarent: et
 sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
 to, *Phrygibus* concessere, *esse illos se antiquiores*.
 (3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
 bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
 multa, et in his, mulierum linguas excidissee Psam-
 mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
 nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
 mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
 Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
 dem nempe rerum causa Thebas etiam et Heliopo-
 lim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
 conveniant cum his quae Memphi narrantur. He-
 liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτέων μῶνον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτέων ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λό- 15 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρεα δασαμένους τῶν ὥρέων ἐς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῶδε σφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5 δοκέειν, ὅσα Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὥρέων εἴνεκε· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

ritissimè antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciàm mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum caussâ, intercalarem mensem coguntur adiicere; Aegyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

- 10 σφι ὁ κύκλος τῶν ὠρέων ἐς ταῦτ' ὁ περιῶν παραγί-
νεται. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἑλληνας παρὰ σφέων ἀναλα-
βεῖν. βαμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι.
15 καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεον ἔργω ἐδήλουν οὕτω γεγό-
μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρώτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεσθαι λίμνης τῆς Μοίριος ἐόντων· ἐς
20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερῶν ἐστὶ ἀνα-
τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἐδόκεον λέγειν περὶ τῆς χώ- 5
ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς

quinque dies extra numerum adiiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsa demonstrabant ita se habere. *Regnasse* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moëridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim ouilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλλήνης ναυ-
τίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοισι ἐπικτήτός τε γῆ, καὶ δῶ-
ρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατύπερθε ἐτι τῆς λίμνης 5
ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλόου, τῆς περὶ ἐκεῖνοι
αὐδὲν ἐτι τοιόνδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα
μὲν προσπλέαν, ἐτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ
γῆς, κατεῖς καταπειρητήριον, πηλὸν τε ἀνοίσεις, καὶ 10
ἐν ἑνδεκα ὀργυῖῃσι ἔσσαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δη-
6 λοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς εὐῶσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύ-
πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
νοι, κατὰ ἡμέας διαίρομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκα. *Alii ἐν δέκα, in decem orgyis.*

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est,
Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt,
adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis do-
num; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum
sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem
esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil am-
plius tale illi narraverunt.

Est enim *natura* huius regionis, quae *Aegyptus*
vocatur, huiusmodi. Primum quidem, navi eam pe-
tens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris
a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in
undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tan-
tum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius au-
tem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta
schoenorum, quatenus quidem nos Aegyptum defi-
nimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

106, 92.

5 ἦν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει· ταύτης ὧν ἀπο οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὄργυϊσι μεμετρήκασι τὴν χώραν· ὅσοι δὲ ἦσσαν γεω-
 πεῖναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὰν ἔχουσι, παρασάγγελσι·
 οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοίνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 10 ρασάγγελς τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἑὸν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴ-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἥλιου-
 πόλιος ἐς τὴν μεσόγαίαν, ἔστι εὐρέα Αἰγυπτos, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐδρος, καὶ ἰλύς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι, παραπλη-
 15 σίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῷ, τῇ ἀπὸ τῶν δωάδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐδρος. *Fors.* ἔνυδρος. *Vulgo* omnes ἀνυδρος, aquarum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur: ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui haud multum terrae possident homines, hi eam orgyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum possident, parasangis; qui valde amplam regionem, hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga* triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quae Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti longitudo* secundum mare ter mille sexcentorum fuerit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque Heliopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari Heliopolin adscendenti par fere longitudine viae ei, quae Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρὸν τι τὸ διά-
 Φoron εὐροί τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τουτέων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ εἰς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαί- 10
 δεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ εἰς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροῖ εἰς τὸν
 8 ἀριθμὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἄνω ἰόντι, στει-
 νή ἐστι Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατέταται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον εἰς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θά-
 λασσαν· ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι, αἱ εἰς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λῆ-
 γον, ἀνακάμπτει εἰς τὰ εἴρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 ἑαυτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

prii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riet, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septentrione versus meridiem et austrum excurrens,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad exstruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

- 10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβαντοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι.
 τοῦτο μὲν νυν τὸ ὅρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
 τῆς Αἰγύπτου, ὅρος ἄλλο πέτρων τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
 ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμῳ κατειλυμένον, τεταμμένον τὸν
 αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεταμ-
 15 βρίην φέροντα. Τὸ ὧν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
 πολλὸν χωρίον, ὥς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμέ-
 ρεων τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος ἐοῦσα.
 τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
 γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στεινό-
 20 τατόν ἐστι, διηκοσίων οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
 ρεος εἰς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτῆς
 εὐρέα Αἴγυπτός ἐστι. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
 οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος εἰς Θήβας, ἐστὶ ἀνά 9
 πλᾶος ἐννέα ἡμερέων· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
 tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
 tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
 alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
 exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
 atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
 dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
 patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
 tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
 Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
 montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
 minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
 amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum:
 exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
 huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
 bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίωνων ἑνὸς καὶ
 ὀγδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύ-
 πτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον 5
 δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχι-
 λίων ὅσον δὲ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαίαν μέχρι
 Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γὰρ εἰσὶ εἴκοσι καὶ
 ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλε-
 φαντίην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτα- 10
 κόσιοι εἰσὶ.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἢ πολλῇ, κα-
 τάπερ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἐδόκει δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι
 ἐπίκτητος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων
 τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξύ ἐφαίνετό
 μοι εἶναι κοτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim nu-
 merantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se
 componantur, quum latitudinem secundum mare por-
 rectam iam supra dixerim esse trium millium sexcen-
 torum stadiorum, quaenam sit longitudo a mari ver-
 sus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est
 nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. The-
 bis autem usque Elephantinen sunt mille et octingen-
 ta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurimā
 pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mi-
 hi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Ete-
 nim, quod inter praedictos montes supra Memphin
 sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus
 maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

Ἰλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου
 πεδίον· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
 λείν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
 μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστό-
 10 μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος πέρι ἄξιος συμβληθῆναι
 ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 ἐόντες μεγάλα, οἳ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ Φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου· ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἐξείεις ἐς Θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 στας ἤδη ἠπείρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέ-
 χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενὸς, ὡς ἔρχομαι Φράσων. μῆκος

sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabia,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis,
Herod. T. I. P. I. 8

μὲν πλοῦν, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλᾶσαι εἰς τὴν 5
 εὐρὴν θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμοῦνται τεσσεράκον-
 τα, εἰρεσίῃ χρεωμένῳ· εὐρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἡμισυ ἡμέρης πλοῦν. ῥηχὶς δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀμ-
 πωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορρῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίης
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δέ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρας. εἰ ὦν δὴ ἐβελήσει ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος εἰς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει
 ῥέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δισμυρίων ἐτέων;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitata, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in eâ consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arabius [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo-
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesta
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

20 ἄν. κοῦ γε δὴ, ἐν τῷ προανασιμωμένῳ χρόνῳ πρότε-
 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθεῖν κόλπος καὶ πολ-
 λῷ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείβομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάστα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης
 γῆς, κογχυλία τε Φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλμην ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέε-
 σθαι καὶ ψάμμον μῶνον Αἰγύπτου ὄρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσοῦρῳ εὐσὴ τὴν Αἴγυπτον προσεκέλην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελάγλαιόν
 τε καὶ κατερρήγνυμένην, ὥστε εὐῶσαν ἰλὺν τε καὶ πρό-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et eum solummodo montem, qui su-
 pra Memphin est, arenâ obtectum: adhaec nec finit-
 imae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybiae, nec vero etiam Syriae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἰδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μοτέραν· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδέστε-
ρην τε καὶ ὑπόπετρον εἶουσιν.

5

- 13 Ἐλεγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱεῖες, ὥς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον,
ἀρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἐνερθε Μέρμφοις. καὶ Μοίρι οὐ κα-
τῆν ἔτα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱεῶν ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἢν μὴ ἐπ' ἐκκαίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίῳ
οἱ ἐνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκόντες τὰ τε ἄλλα
χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρα αὐ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiâ a fluvio delatam:
contra, Libyae solum videmus rubicundum et areno-
siozem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

τη κατὰ λόγον ἐπιδίδωι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδοῖ ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιοι, τό κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθόμενοι
 15 γὰρ ὡς ἕεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἀρδεταί, κατὰπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν „Ἕλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς πεινήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς „εἰ μὴ ἐβελήσει σφι ἕιν ὁ θεός, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
 20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφι ἐστὶ ὕδατος οὐδεμὴ ἄλλη ἀποστροφὴ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυ- 14
 πτίοις ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὁμοῖον etc. *Suspiciatus erat* καὶ μὴ ὁ ποτα-
 μὸς τὸ ὁμοῖον etc.

colunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius, nisi simul fluvius pari ratione magis magisque augebitur;*] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum terram eorum non amplius inundare Nilus potuerit, tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse, quod ipsi aiebant Graecis aliquando passuros. Nam quum audissent, universam Graecorum terram pluvia irrigari, non fluviiis, quemadmodum Aegyptus; dixerunt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustra-
 ti, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quon-
 do ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem im-
 mittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans, recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, φράσω. εἴ σφι ἐβελήσῃ, ὡς καὶ
 πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἢ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ
 ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροισχομένου χρό- 5
 νου ἐς ἕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκέοντες
 Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μῆτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα,
 μῆτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαί-
 νειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὔτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομί-
 ζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10
 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρήγνυν-
 τες αὐλακας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε
 ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον
 ποιήσουσι· ἀλλ' ἐπεὰν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπι-
 δῶν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπῃ ὀπίσω, 15
 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἐνωτοῦ ἀρουραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam. Si accide-
 rit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin
 sita (haec est enim quae augetur) eadem ratione, qua
 praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid
 aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii re-
 gionem illam incolentes? quandoquidem nec pluvia ir-
 rigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inun-
 dare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis homi-
 nibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore
 fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos
 findendo, nec terram fodiendo molestiam habent,
 nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes
 homines circa segetem multo cum labore occupan-
 tur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva in-
 undavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque
 in arvum suum spargit, tum sues in illud immittit;

110, 31.

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπεὶ δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑστὶ τὸ σπέρμα, ἀμφοὶν τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδινήσας δὲ τῇσι ὑστὶ τὸν σῆτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ὦν βουλόμεθα γνῶναι τῇσι Ἴωναν χρᾶσθαι τὰ 15
 περὶ Αἰγύπτου, οἱ φασὶ τὸ Δέλτα μόνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσείας καλεσμένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ
 παρὰ Θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταρχηϊῶν τῶν
 5 Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖναι· τὸ δὲ
 ἀπὸ Θάλασσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τάνειν αὐτὴν
 μέχρι Κερκασσάρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος
 εἰς τε Πηλουσιον ῥέων καὶ εἰς Κανώβον· τὰ δὲ ἄλλα
 λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
 10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύομεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρᾶσ-
 μεναι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εὐῶσαν πρότερον χώραν· ἥδη γὰρ

XIV. 17. Pro ὕς μὲ ὑστὶ ex coniect. corrigunt viri docti βοῦς
 et βοῦσι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑστὶ in
 βοῦσι mutandum, arbitror.

deinde, conculcato a suibus semine, messis tempus expectat: denique, postquam per sues [*ni potius*, per boves] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt esse *Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculâ usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canohum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt; alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ
 ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφνηός. εἰ τοῦντο σφι χώρα γε μηδεμί-
 ὑπῆρχα, τί περιειργάζοντο δοκῶντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγενῆσθαι; οὐ δὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδῶν
 ἔναι, τίνα γλῶσσαν πρῶτην ἀπήσουςι. Ἄλλ' οὔτε
 Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰάνων κα-
 λεόμενῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἧξ οὗ ἀνθρώπων γένος
 ἐγένετο· προΐουσης δὲ τῆς χώρας, παλούς μὲν τοὺς 20
 υπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑπο-
 κίταβαίνοντας. τὸ δ' ὦν πάλαι αἰ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὦν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων
 γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quænam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terrā,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰωνῶν γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ
αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογί-
5 σθαι· οἱ φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην
τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην, τέταρτον γὰρ δὴ σφραγδεῖ
προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ-
ἐστι τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖ-
λος γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὄξυ
περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε
καὶ Λιβύης γίνομτ' αἶν. Καὶ τὴν μὲν Ἰωνῶν γνώμην 17
ἀπείμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυ-
πτου μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκο-
μένην, κατὰ περὶ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσ-
5 συρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρίσματος δὲ Ἀσίῃ καὶ Λι-
βύῃ οἶδαμεν οὐδὲν εἶν ὀρθῶς λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum tres esse dicant universae terrae partes, Europam, Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam adnumerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Libya disternit: sed, quum circa apicem huius Delta in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut inter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum. (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmodum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libyâ disternit, rectam si sequamur rationem, nullum alium

πρίων οὐρεὺς· εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νεομισμένῳ χρη-
 σόμεθα, νομιούμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμενην ἀπὸ
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαιρέε-
 σθαι, καὶ ἀρφοτέρων τῶν ἐπανυμμένων ἔχεισθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοὺς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἡῶν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
 νοβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰθὺς τῶν ὁδῶν τῷ
 Νεῖλῳ ἐστὶ ἡδὲ ἄνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὅξυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
 Δέλτα, ἐς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην ταῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uta-
 mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum
 universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
 phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
 pomen participare; alteram enim eius partem Afri-
 cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
 Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam
 dividens fluit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
 oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido
 tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
 tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
 occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
 est: postquam e superiore regione delatus, ad apī-
 cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

111, 87.

ὕδατος παρὰχόμενος ταύτη, αὐτὴ ἡκιστα οὐνόμαστον,
 τὸ καλεῖται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικῷ ἀπέσχω-
 25 σθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματ' αὖ-
 ται πάδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικόν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δὲ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χορηγή-
 ριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωτοῦ γνώμης ὕστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λιος καὶ Ἀπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσσυρα Λι-
 βύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίῃ, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens : quae *Sebennyticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyes existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μῆνοι θηλείων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἔπεμψαν εἰς Ἀμμωνα, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἔξῃναι γεύεσθαι.“ ὁ δὲ θεὸς σφῆας οὐκ ἔα ποίεειν ταῦτα, φᾶς „Αἰγυπτρον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφί 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἑπεὰν πληθύνῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἑκατέρωθεν ὁδόν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον.

5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις πέρι, οὗ τε τί τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, *sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.* Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, *Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant.* Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit; non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturā autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

112, 13.

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθην. πρόθυμος δὲ
 ἔα τὰδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύνων, ἀπὸ τροπέων τῶν Θερινέων ἀρξά-
 10 μενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν
 τούτέων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 εἶν, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν Θερινέων. τούτέων
 ὦν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορίαν αὐτοὺς ἥτινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαντιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ἱστο-
 ρεῶν· καὶ ὅτι αὐρὰς ἀποπνεούσας μούνος ποταμῶν πᾶν-
 των οὐ παρέχεται. Ἄλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ἐδοῦς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus de-
 scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
 vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
 dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae
 copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis
 sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inie-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ἔσαν σημήναι βουλή-
 μενος μῦνον. τῶν ἡ ἑτέρα μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, καλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαί
 μὲν οὐκὼν ἔπνευσαν, ὃ δὲ Νεῖλος τὰυτό ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἰτίοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ· καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσούτῳ, ὅσα ἐλάσσονες ἐόντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρα, ἀνεπι-
 στημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρα· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nîlo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluit*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν'ρέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικιστάτη 22
 εὔουσα, μάλιστα ἐφευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδέν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος
 ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοῖ
 5 δὲ εἰς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέει ἀν' ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμωτάτων τόπων ῥέειν εἰς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλά ἐστι ἀνδρῶν γε λογίζεσθαι τοιούτων πέρι ὅσα τε
 εἰσὶν, ὥς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμί. δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομι-
 βρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελέει εὔουσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦσα, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὑσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχρόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὰ τοῦ καύματος μέλανες εἰσιν.

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbris et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

τες. ικτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἔόντες οὐκ ἀπολεί- 15
 πουςι γέρανοι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, φοιτέωσι ἐς χειμασίνην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχθιονίζε καὶ ὄσανῶν ταύτην τὴν
 χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νεῖ-
 23 λος, ἣν αὖ τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε-
 κείκας, οὐκ ἔχει ἔλεγχον. οὐ γὰρ τινα ἔγω γε οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἔοντα. Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητέων, δοκέω τοῦνομα εὐρόντα ἐς τὴν 5
 ποίησιν ἐσενείκασθαι.

24 Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρεος. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istio
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poëtis, puto invenisse nomen, et in
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμαῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται
 τῆς γὰρ αὐτῆς ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατα
 ἦν τινα, ταύτην δικῶς διψῆν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχαῖρια ρεύματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλεονί λόγῳ δηλῶσαι, ὧδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ ἅτε διὰ παντὸς τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἐόντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 5 χωρία, καὶ ἀλεινῆς τῆς χώρης εὐούσης, οὐκ ἐόντων ἀνέ
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θεῖος ἔωθε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐωυ
 τὸν τὸ ὕδωρ ἐλκύσας δὲ, ἀπώθει ἐς τὰ ἄνω χωρία
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδνάντες, τῇ
 10 κουσί καὶ εἰσι οἰκίτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πνέον

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo
 que maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

Herod. T. I. P. I.

T

τες, ὁ τε νέτος, καὶ ὁ λίψ, ἐνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπεί-
 τειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἐαυτόν. πρηϋνομένου δὲ
 τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15
 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει
 τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμ-
 μισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρας
 καὶ κεχαρὰδραμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους,
 τῶν τε ὀμβρων ἐπιλειπόντων αὐτούς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20
 ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσὶ. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος,
 ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τοῦτον
 τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἐαυτοῦ ῥεῖ πολλῶν ὑποδέεστε-
 ρος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδά-
 των ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῶνος πῆζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium
 ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol
 ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis at-
 trahit, semper demittere, sed partem etiam circum
 se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in me-
 dium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex om-
 nibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur,
 quum multa de coelo aqua fluviiis misceatur,
 quippe imbribus perfusa terra, torrentibusque exca-
 vata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus
 imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt
 tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum im-
 bribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur,
 per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate
 enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα τούτων αἴτιον εἶναι. Αἴτιος δὲ 16
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίω τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἥλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστᾶσι, ταύτη μὲν τοῦ νέτου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐστήκει, ταύτη δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἦε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατὰπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἴστρον
 τὰπερ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὖρης δὲ πέρι, 27
 ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὡς κάθ' ἅπασι ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei causam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse.

θερμῶν χωρέων οὐκ ἕκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐρὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινοσ φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγέ-
 ρετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε
 Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λό-
 γους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν
 Σαῖ πόλι ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱερῶν χρημάτων τῆς 5
 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοὶ γε παίζειν ἐδόκει, φάμενος
 εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ᾧδὲ· „Εἶναι δύο οὖρεα ἐς
 ὅξυ τὰς κορυφὰς ἀπιγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πό-
 λιος κείμενα τῆς Θηβαΐδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνό-
 ματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, 10
 Μῶφι. τὰς ᾧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰσάσας ἀβύσ-
 σους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὖρέων ταύτέων ῥέειν· καὶ τὸ
 μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perflet: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens accurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophî, alter Mophî nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

βορέην ἄνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἡμῖς, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὄργυιέων πλεζάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὥς ἐμὲ κατανοέειν, διὰ δίνας
 τινὰς ταύτῃ εὐσας ἰσχυράς καὶ παλιρροῖν, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἰέναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δίνας. *Præpositio διὰ ex nostrâ coniect. adiecia.*

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethi-
 opiam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illiduntur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam bolidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ἱστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἄναντές 5
 ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ αὖν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 φοτέρωθεν, κατὰπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥοοῦ.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσερας πλόος·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατὰπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 λος. σχοῖνοι δὲ δυνάδεκά εἰσι οὗτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξαι εἰς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιῶρεῖ ὁ Νεῖλος· Ταχομψῷ οὖνομα αὐ-
 τῇ ἐστί. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλῶσας, εἰς τοῦ Νείλου τὸ
 ῥέεθρον ἤξει, τὸ εἰς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti accli-
 vis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti
 bove, adligatâ oportet iter facere: quod si rumpatur
 funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum.
 Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et
 tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander:
 schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo
 navigare oportet. Inde in planum pervenis campum,
 in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est
Tachompsa. Iam regionem supra Elephantinen si-
 tam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Ae-
 thioes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii.
 Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem no-
 mades incolunt Aethioes: hunc lacum ubi pernavi-
 gaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc
 lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβάς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιή-
 20 σαι ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὄξεις ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαί εἰσι, δι'
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσε-
 ράκοντα ἡμέρῃσι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβάς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσας· καὶ ἔπειτα ἵξας
 25 ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὴ. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται,
 τούτους τε μεγάλως τιμῶσι· καὶ σφι μαντήιον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφεας ὁ θεὸς οὗτος
 30 κελεύῃ διὰ θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκείσῃ.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἧσιν χρόνον ἄλλ- 30
 λω ἥξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὧσιν περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum: estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.) Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatium, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοισι οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 ταῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ αἰ- 5
 ατερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ· ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέως Φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίῃσι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὡς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Autómolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistrâ
 manu stantes*. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defecerant hac de causâ. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiâcis; rursusque aliud Mareae, adversus Li-
 byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

τις ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες, ἦσαν ἐς Αἰθιο-
πίην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδίωκε. ὡς δὲ κατέ-
20 λαβε, ἐδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφέας θεοὺς πα-
τρώους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
ἂν τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφέας αὐτοὺς τῷ Αἰθίοπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφέας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
οικεῖν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμε-
ρώτεροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ἤθεα μαθόντες Αἰγύπτια.

Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεῦμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitâ, Psammitichus illos persecutus est:
adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non defore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viamque cognitus est *Nîlus*, ultra eum cursum quem

τοσ. τοσούτοι γὰρ συμβαλλομένοι μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένοι εἰς τοὺς Αὐ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρας τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι ἔρημος γὰρ ἐστὶ ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
 32 Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 εἰς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ πως
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι εἰς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτεάρ- 5
 χον φάναι ἐλθεῖν κοτε παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vesperâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumptamen haecce
 audiavi ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dice-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miseuisse cum *Etearcho*, rege *Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se
 olim homines Nasamonas*: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,*
ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent

- 10 τεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων
 τῆς Λιβύης, Φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστῶν παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι
 πέντε ἑαυτῶν, ὀφομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων·“ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆην θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολοέντος ἁκρῆς, ἥ τελευ-
 τὰ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυν,
 καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θαλάσσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους,

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloëntem promontorium, ubi desinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Gracci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur; supra vero tractum feris refertum, arena est,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἐρῆμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἵεναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρῆμον
 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμάδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τα· καὶ σφεας προσελθόντας, ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος
 ἐπὶ τῶν δένδρεων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν
 ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφέας· Φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπεὶ ὦν. Εἴπεν ὦν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino
 deserta.) *Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis
 emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum
 terram peragrasse habitatam: eâque traiectâ, per-
 venisse in eam quae feris referta; tum ex hac trans-
 isse in desertam, iter occidentem versus facientes.
 Postquam multum terrae arenosae compluribus
 diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando
 arbores, accessisseque et fructum arborum gustas-
 se. Gustantibus vero supervenisse homines parvos,
 minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abdu-
 xissent: sermonem vero illorum non intellexisse
 Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab
 his igitur abductos esse per maximas paludes, cas-*

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι εἰς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν·
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρης αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα·
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὲ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος εἰς τοῦτό μοι δεδηλώσθαι
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαί τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ εἰς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόητας εἶναι πάντας,“ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην·
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 10 νωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μα-
 τρων ὁρμαῖται. Ἰστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturâ
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)*

Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiiciam, dixisse eum, *rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes.* Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse *Nilum*, at-
 que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyâ Nilus,
 mediam illam secans; et (ut ego conicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλείων στηλέων ὁμουρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ 10
 Ἴστρος, ἐς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστρίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἄποι-
 34 κοί. Ὁ μὲν δὴ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγῶν οὐδεὶς ἔχει λέγειν· αἰοίκητός τε γὰρ ἐστί καὶ ἐρήμος ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκ 5
 δοῖ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερῶν ἰδέϊα ὁδὸς

a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. Habitant autem Celtae extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesi-
 rum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.) Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciae, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιόδοντι εἰς θά-
 10 λασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δακέω διὰ πά-
 σης τῆς Λιβύης διεξιόντα· ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νεί-
 λου μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

ἜΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, 35
 ὅτι πλεῖστα θαυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ
 ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· ταύ-
 των εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα
 5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἰόντι ἑτεροίῳ, καὶ τῷ πο-
 ταμῷ Φύσιν ἀλλοίην παρεχρόμενῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί,
 τὰ πολλὰ πάντα ἐμπαλιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις
 ἐστήσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες
 ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
 20 ἰόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἀνω τὴν
 κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχρεα οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope
 autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita
 Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequa-
 lem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO*
 narrationem exordiens, quoniam et plures res mira-
 biles habet, et opera exhibet memorabiliora, quam
 alia quaelibet regio : qua de causâ copiosius de ea
 exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coe-
 lum diversum est, et fluvii natura longe differt ab
 aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque om-
 nibus in rebus *mores* sequuntur et *instituta* aliis ho-
 minibus contraria. Apud eos mulieres forum frequen-
 tant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam
 texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρὴν χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοισι,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὡς τὰ 15
 μὲν αἰσχρά, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχρά, ἀναφανδόν· ἱρᾶται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίῃ οὔτε ἔρσηνος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμίῃ ἀνάγκῃ, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις νόμος, ἅμα κήδεϊ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιῶσι τὰς τρίχας αὖξασθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖω, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

120, 97.

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων διαίτα ἀποκέκριται· Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ διαίτα ἐστὶ. ἀπὸ πυρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζῶουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῶ ποιευ-
 10 μένω ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλλὰ ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζεαὶς μετεξέτεροι καλέουσι. Φυράσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πηλὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα ἄλλοι μὲν ἐῶσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. ἔματα, τῶν μὲν ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη. τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔξωθεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γράφουσι καὶ λογιζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex *olyra* vero panem et alia farinacea parant, quam nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus subigunt; lutum vero manibus; manibus item sterqus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti natura sunt; nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circumcidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam. Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant, Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt, et calculis computant; Graeci a sinistrâ parte ad dextram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad sinistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere
Herod. T. I. P. I. V

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρὴν χρεώνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχρὰ, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχρὰ, ἀναφανδόν· ἱρᾶται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίῃ οὔτε ἔρσηνος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμίῃ ἀνάγκῃ, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις νόμος, ἅμα κήδεϊ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιῶσι τὰς τρίχας αὐξέσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖω, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

120, 97.

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων διαίτα ἀποκρίνεται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ διαίτα ἐστὶ. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζῶουσι· Αἰγυπτίαν δὲ τῶ ποιου-
 10 μένω ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιῶνται σιτία, τὰς ζεῖας μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πη-
 λὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναίρουνται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἕως ὡς ἐγένοντο, πλην ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. ἔμματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη.
 τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιῶντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam
 agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii
 tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui
 hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex
olyra vero panem et alia farinacea parant, quam
 nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus
 subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollant. Pudenda alii homines sinunt uti naturâ
 sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam.
 Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant,
 Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt,
 et calculis computant; Graeci a sinistrâ parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere
Herod. T. I. P. Γ.

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασὶ ἐπὶ δεξιά ποιέειν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. δι' αἰσίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱερά· τὰ δὲ, δημοτικὰ καλεῖται.

- 37 Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἔοντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοῖσδε χρέωνται. Ἐκ χαλκίων ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. ἑμάτα δὲ λίνεα φορέουσι, αἰεὶ νεόπλυτα· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. 5 τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος ἕνεκεν· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱερεῖς ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε Φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφί· θεραπεύουσι τοὺς θεοὺς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινέην 10 μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφί ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδέξια, i. e. dextre : et dein ἐπαρίστερα, sinistre.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturae*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quam sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineæ, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

- τα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
νυκτός. ἄλλας τε θρησκίας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὥς
15 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
τε τι γὰρ τῶν οἰκηίων τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
λὰ καὶ σιτία σφι ἔστι ἱερὰ πεισόμενα, καὶ κρεῶν βοείων
καὶ χηνέων πλήθος τι ἐκάστω γίνεται πολλόν, ἡμέρης
ἐκάστης· οἰδοῦναι δὲ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
20 δὲ οὐ σφι ἔξεστι πᾶσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
σπείρουσι Αἰγύπτῳ ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔψοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱερεῖς
οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
ὄσπριον. ἱεῖται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
25 πολλοί, τῶν εἰς ἔστι ἀρχιέρεως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quotidie lavantur frigida, et his unaquaque nocte. Denique alias observant caerimonias, verbo ut dicam, infinitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis. Nihil enim suarum rerum vel usu deferunt vel consumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti, et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebeatur. Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas utique serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum esse legumen existimantes. Non est autem cuique deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

- 38 τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὥδε. τρίχα ἢ καὶ μίην ἴδεται ἐπεῦσσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, 5 καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημειῶν, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἔρέω. κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. ἢν δὲ τούτων πάντων ἢ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10 περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον καὶ οὕτω ἀπάγουσι. ἀσήμενον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημίη ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρώπῳ τοιῷδε.
- 39 Θυσίῃ δὲ σφι ἡδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inliq̃â terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur víctima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo insti-

μένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν
καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱερέου ἐπι-
σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι·
5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
δὴ τοῦ κτήneos δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ κατα-
ρυσάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορὴ, καὶ Ἕλλη-
νὲς σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ δὲ φέροντες εἰς τὴν
ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλλη-
10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι εἰς τὸν ποταμὸν. καταρέονται
δὲ, τάδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι· „εἴ τι μέλλοι ἡ
σφίσι τοῖσι θύουσι, ἡ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
νέσθαι, εἰς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων, καὶ τὴν ἐπί-
15 σπεισιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοις τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustâ notâ signatus bos ad aram
adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
accendunt. Deinde super arâ vinum adversus victi-
mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
tâque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
dis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur,
eoque facto, qui forum venale habent, et quo-
rum in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiciunt. Impre-
cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!*
Quod igitur ad capita mactatarum victimarum ad-
tinet, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμψύχου κεφα-
 40 λῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαιρέσις
 τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρόν σφι κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήνται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὄρθην ἀνάγουσι, ταύτῃ ἐρχομαι ἐρέων.
 ἔπειν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην, καὶ τοὺς ὠμούς τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλάσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 * τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτη ex ms. ubi intell. τίς κατέστηκε. Vulgo alii
 ταύτην.

XL. 5 seq. ἔπειν ἀποδείρωσι etc. Vulgo sic legebatur: ἐπὶν προ-
 νηστεύσωσι τῇ Ἰσι, καὶ ἐπὶν κατεύξωνται, θύουσι τὸν βοῦν
 καὶ ἀποδείραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον,

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, armosque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

σμήνης, καὶ τῶν ἄλλων θυσιαμάτων. πλησάντες δὲ
τούτων, καταχίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
νηστεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπ-
15 τονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτί-
θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βοῦς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς 41
μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
οὐ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραὶ εἰσι τῆς Ἰσιος. τὸ γὰρ
τῆς Ἰσιος ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆϊον, βούπερών ἐστι, κα-
5 τὰπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν εἵνεκα οὗτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρα Ἕλληνα φιλήσει ἂν τῷ στό-
ματι, οὔδ' μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὔδ'
10 ὀβελοῖσι, οὔδ' λέβητι, οὔδ' κρέως καθαροῦ βοδὸς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
lant Aegyptii omnes: foeminas vero immolare nefas
est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe
maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mul-
lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
quidem bovis carnem, quae gracco cultro dissecta
fuerit, gustabit. Mortuos vero boves ho- modo sepe-

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοῦς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν Θηλέας εἰς τὸν ποταμὸν ἀπιάσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα, σημήϊον εἵνεκε. ἔπειτ' ἀνδρῶν 15 σαπῇ, καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται εἰς ἕκαστην πόλιν βάρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμμένης νήσου. ἡ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς, εἰσὶ σχοῖνοι ἑνέα. ἐν ταύτῃ ὧν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεϊσι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἱ βά- 20 ρις παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, οὐνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχis· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἅγιον ἵδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας πόλεις ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα, ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι εἰς ἓνα χώρον πάντες. κατὰ 25 ταῦτα δὲ τοῖσι βοῦσι καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι

liunt. Foeminas quidem in fluvium coniciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀποβνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενόμο-
 θέτται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὴ 42
 Διὸς Θηβαίεος ἴδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 Θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
 Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἔκتهται ἱρὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μένδησιου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων
 10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τε-
 θῆναι· „Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ἀφθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ
 τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne haec quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent Iovi Thebano sa-
 crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes *onibus* abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiā
 sunt praefecturā, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de caussa
 legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
 culem utique conspicerere Iovem, hunc autem ab
 illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδεύραντα, προέχουσαί τε τὴν κεφαλὴν ἀποτα-
 μόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἑω- 15
 τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γαλμα ποιῶσι Αἰγύπτιοι ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἄποικοι, καὶ
 Φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοί,
 καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδ’ σφι τὴν ἔπω- 20
 νυμὴν ἐποιήσαντο. Ἀμμουὶν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι
 τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσὶ
 σφι ἱερὰ διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἓνα κατακόψαντες καὶ ἀποδεύραντες,
 κατὰ ταῦτο ἐνδύουσι τῷ γαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱερὸν ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱερῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*vem: excoriatse arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc accepere
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto, vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loculo eum sepiunt.*

Ἡρακλῆος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη 43
 τῶν δωδέκα Θεῶν. τοῦ ἐτέρου δὲ περὶ Ἡρακλῆος, τὸν
 Ἕλληνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθη ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα
 5 τοῦ Ἡρακλῆος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ
 Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τούτομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήρια ἐστὶ τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ἔτι τε τοῦ Ἡρακλῆος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέρω
 10 ἦσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δῶνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματά φασι εἰδέναι,
 οὐδὲ σφί Θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις Θεοῖσι ἀποδεδέ-
 χатаι. καὶ μὴν, εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομά
 15 τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελ-

(43.) *Ad Herculem* vero quod spectat, hunc sermonem audiui, *esse eum ex duodecim deorum numero*. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graccos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,

λον μνήμην ἔξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο,
 καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαί τε καὶ
 ἐμὴ γνώμη αἰρεῖται, ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν
 θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρα- 20
 κλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρα-
 κλέης· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑτεὰ ἐστὶ ἐπτακισχίλια
 καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν
 ὀκτῶ θεῶν οἱ δώδεκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα
 44 ἓνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι
 εἰδέναι ἐξ ὧν οἷόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς
 Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος
 ἁγίον· καὶ ἴδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοις τε
 πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στήλαι δύο, 5
 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam
 tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graeco-
 rum nonnulli mare exercebant; quare existimo equi-
 dem, et non temere persuasum habeo, horum deo-
 rum nomina magis etiam, quam Hercules, ad Ae-
 gyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Ae-
 gyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, ut ipsi
 dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Ama-
 sidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo
 diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero
 Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius
 aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum*
 etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse
 ibi *Herculis templum* praecipuam religionem cultum:
 conspexique id templum, quum aliis multis donariis
 largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

ποντος τὰς νύκτας μέγας. ἐς λόγους δὲ ἔλθων τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱὸν ἰδρυταί. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλήσι συμ-
 10 φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισμένη καὶ τὸ
 ἱὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυθῆναι· εἶναι δὲ ἔτεα αἶφ' οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσιν, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱὸν Ἡρακλέος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θάσιον
 εἶναι. ἀπικόμην δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱὸν
 15 Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρύω-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi e~~st~~ eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

ἔοντα. καὶ δοκέουσι δὲ μοι οὗτοι ὀρεθότατα Ἑλλήνων 20
 ποιεῖν, οἱ διζὰ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκتهνται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπ' αὐνομίην, θύου-
 45 σι τῷ δὲ ἑτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως αἱ Ἕλληνες. εὐήθης
 δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστὶ, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
 στείψαστες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
 σοντες τῷ Διί· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ καταέρχοντο, εἰς αἰκὴν τρα-
 πόμενον, πάντας σφέας καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 οὐκ ἀκούουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων πάνπαν ἀπίρως ἔχειν αἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὅσῃ θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἴων, καὶ ἐρσέ-

XLV. 11. οἴων. *Vulgo alii ὤων, praeter sues.*

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequantur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, *quum in Aegyptum venisset, co-*
ronatum ab Aegyptiis veluti victimam fuisse, et
cum pompâ eductum, ut Iovi immolaretur: illum-
que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
bore cunos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

νων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἴωσι, καὶ
 χηνέων· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 ἔοντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ Φασι,
 15 κῶς Φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἵγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδ' εἴνεκα αὖ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενόησιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
 τούτους, προτέρους τῶν δώδεκα θεῶν Φασι γενέσθαι.
 5 γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ εἰ
 ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα, κατὰπερ' Ἑλ-
 ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
 νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι.
 ὅτευ δὲ εἴνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιόν

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in bo-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de causâ non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum Panis prorsus ut Graeci, facile caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἶγας οἱ Μεν- 10
 δῆσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσενας τῶν θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπειὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Πάν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμί-
 γητο ἀναφανδόν. τοῦτο εἰς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ἴν δὲ Αἰγύπτῳ μιὰρὸν ἡγήνται θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν υἱὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοις, ἀπ' ὧν ἔβαιψε ἑαυτὸν, βαῖς ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, εἰόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. α. αὐτοῖσι ἱματίοις) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [sive: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coëit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suam tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

δ νέες, ἐς ἱερὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μούνα
 πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει,
 οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδόαται τε οἱ συβῶ-
 ται καὶ ἀγέαται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι
 θεοῖσι θύειν ὅς οὐ δίκαιεῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διόνυσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ παν-
 σελήνῳ, τοὺς ὅς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι
 δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρθῇσι ἀπεστυγήκασι,
 ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ'
 Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὕων τῇ
 Σελήνῃ ποιεῖται· ἐπὶ αὐτῇ θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν
 σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' ὧν ἐκά-
 λυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν
 γινομένη· καὶ ἔπειτα καταγίζει πυρὶ. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis
 filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem:
 sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia incunt.
 Aliis igitur diis sues immolare nefas ducunt
 Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem tempore,
 eodem plenilunio, sues immolant, et carne eorum
 vescuntur. Cur autem aliis in festis a suis abhorreant,
 in hoc vero eas immolent, caussam huius rei adferunt
 Aegyptii; quam licet noverim, non me decet referre.
 Sacrificantur autem sues Lunae in hunc modum.
 Qui sacrum facit, is mactatâ suae extremam
 eius caudam, splenem, et omentum, in unum componit,
 omnique adipe, qui in pecudis abdomine est, obtegit,
 tum accenso igne adolet. Deinde reliquâ carne
 vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

κρέα σιτεύονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖ τὰ ἱερὰ θύ- 20
 σωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖ ἔτι γευσαίαιτο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείης βίου στατίναις πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διόνυ-
 σῳ, τῆς ὀρθῆς τῇ δαρπῇ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάζας ἕκαστος, δίδωι ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συμβατέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρθὴν τῷ Διόνυσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κάμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδίδουσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κνέει μούνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ

XLVIII. 5. *Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.*

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit,
 Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fin-
 gunt sues, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho*
 vero, vesperâ quae festum antecedit, unusquisque
 suem ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam
 vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit
 auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, chorossî
 excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci,
 Loco phallorum autem alio invento utuntur; imagini-
 bus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos
 circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo
 minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia,
 sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes.
 Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δοκέει μοι Μελάμ-49
 πους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς Θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαής,
 ἀλλ' ἔμπειρος. Ἑλλῆσι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὖνομα, καὶ τὴν θυ-
 5 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
 πάντα συλλαβὼν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμε-
 νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦφ' Φαλ-
 λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ
 01 ποιεῦσιν Ἑλλῆνες. Ἐγὼ μὲν νῦν Φημι Μελάμποδα γε-
 νόμενον ἄνδρα σοφόν, μαντικὴν τε ἑωυτῷ συστήσαι,
 καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
 γήσασθαι Ἑλλῆσι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
 αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ τυμπιπέειν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
 tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-*
lampus, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
 cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et no-
 men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-*
lampus est. Sed non totam rem recte perceptam
 aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
 patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
 circumfertur, Melampus instituit; et ab illo edocti
 faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-*
lampodem, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
 stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
 alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
 ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
 mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἕλλησι· ὁμότροπα γὰρ αὖ ἦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ
 νεωστὶ ἐσαγμένα. οὐ μὴν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον.
 πυθέσθαι δέ μοι δοκεί μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν συν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

- 50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν Θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἔκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν·
 δοκέω δ' ὦν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆλθαι. ὅτι γὰρ
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν 5
 μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
 μιους, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων Θεῶν

eidisse [*sive*: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 ceatur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματα ἔστι ἐν τῇ χώρῃ
λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ Φασι
10 θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκέουσι
ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
τον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο. οὐδαμοὶ γὰρ
ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἔκτηνται, εἰ μὴ Λίβυες
καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὧν Αἰ-
γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ Φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
νενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν
τὰ αἰδοῖα ποιῶντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων
Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ἄλλοι. Ἀθη-
ναίοισι γὰρ, ἥδη τῆνικαῦτα εἰς Ἕλληνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab
omni retro tempore in Aegypto exstiterē. Dico au-
tem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deo-
rum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur
Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius
autem dei notitia ex Libyâ ad Graecos pervenit:
nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim
nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo co-
luerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur
Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea
alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis accepe-
runt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt
erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didi-
cerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum
omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam
cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἑλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὠνὴρ οἶδε τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρήικην οἶκεον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, ταί
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρήικες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὢν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰγάλματα τοῦ Ἑρμέως, Ἀθηναῖοι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἱρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήικῃ μυστηρίοισι δεδήλωται. Ἐβουον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποίηοντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσαν κω.
 θεοὺς δὲ προσωνόμασαν σφείας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis *mysteriis Cabirorum* initiatus est, quae Samothracae celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi *Pelasgi*, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothracae mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graecorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. *Pelasgi* vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis *mysteriis* explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelasgi* deos precantes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

129, 9.

κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρησθηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νενομίσταί ἀρχαιότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρησθηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μῶνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρησθηριάζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἦκοντα“ αἰνεῖλε τὸ μαντήϊον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔβηον, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε ὁ αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τε τινες τὰ εἶδη,

labant, (θεοὺς a verbo θεῖναι, *ponere*,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
 Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, *an nomina susciperent deorum,*
a barbaris adlata? datum est responsum, *Uterentur*
illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

οὐκ ἠπιστέατο μέχρ' οὗ πρῶν τε καὶ χθές, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίῃν τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. 5 οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι Θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημήναντες. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοί γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρήϊαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

54 Χρηστηρίων δὲ πέρι, τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θηβαίου Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱρήϊας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. *Hesiodum* enim et *Homerum* quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui *Deorum generationem* Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delineaverunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli; quae vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod apud Graecos (*Dodonae*) est, tum eo quod in *Libya*, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Iovis Thebani sacerdotes, *duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoe-*

βέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυ-
 5 θέσθαι ἐς Λιβύην προθεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἕλληνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ
 μαντήια πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δέ μεν, ὁκόθεν οὕτω ἀτρικέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφέας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἱερέων ἤκουον· τάδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προ-
 μάντιες· „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίεων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰζομένην δέ μιν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδαξασθαι Φωνῇ ἀνθρωπῆϊ, ὡς χορῶν εἴη
 μαντήϊον αὐτοῖσι Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam:
hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
dictos populos primum instituissent. Quum vero
ex illis quaesissem, unde haec, quae adfirmant, tam
adcurate nossent, responderunt ad haec: magnam
curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
pertum esse id quod dixissent. (55.) Ista igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: *Duas nigras columbas*
Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
fago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos

θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφεας
ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεύσαι τοὺς 10
Λίβυας ποιεῖν. “ ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίαν
δὲ αἰ ἱρήϊαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμένεια,
τῇ δὲ μετὰ ταύτῃ, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
56 λοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἐγὼ δ’ ἔχω περὶ αὐ-
τέων γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθῶς οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον
τὰς ἱρὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνή
αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλεῖ- 5
μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρῆβῆναι ἐς Θεσπρωτούς·
ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἰδρῦσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
huius terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelas-
gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φυκυΐη Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφοπολεύουσαν ἐν
Θήβησι ἱρόν Διὸς, ἐνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλαῦσσαν. Φάναι δὲ οἱ
ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπερῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
κων, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πελειάδες δὲ μοι δο- 57
κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
κες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφί οἰοίως ὄρνισι
Φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπινήν
5 Φωνῇ αὐδάσασθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφί ἡῦδα
ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφί
Φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τέω τρόπῳ ἂν πελειάς γε ἀνθρωπινή
Φωνῇ Φθέγγεσθαι; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisse: quemadmo-
dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
Graecum addidit sermonem, oraculum ibidem in-
stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
autem *columbae* nominatae sint a Dodonaeis istae
mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
similem avibus. Post aliquod tempus autem humanā
voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

λειάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τηίη ἢ τε ἐν Θήβησι τῇσι Αἰγυπτίησι καὶ ἐν Δωδώνῃ, 10
παραπλήσιαι ἀλλήλησι τυγχάνουσι εἰῶσαι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ 5
χρόνου ποιούμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμότατα
εἰς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα εἰς Βούσιριν
πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγν-
στον Ἴσιος ἱρόν. ἴδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus* ,)
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecipuo cum studio pane-
gyrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

132, 93.

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἴσις δέ ἐστι κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δέ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἡλίῳ πέμπτα δέ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοῇ ἑκτα
 δέ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού- 6α
 βαστιν πόλιν ἐπεὶ ἀν κομίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλῆ-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρι. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόν· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδούσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὶ δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινὰ πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχερίμψαντες
 τὴν βάρην τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωβάζουσι, βοῶ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone *Demeter (Ceres)* est. Tertiam panegyryn in
 Sain oppidum agunt Minervae: quartam, Heliopolin,
 Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Lato-
 nae: sextam, Pappremin oppidum, Marti. (6o.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsant,
 viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dicteriis inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ταῖς αἰ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἐπεὰν δὲ ἀπί-
 κωνται εἰς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοί-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ εἰς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπι-
 61 χῶριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεέται. Ἐν δὲ
 Βουσίρι πόλι ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἰσί τὴν ὁρτὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὁσίον ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι
 πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσα καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tae admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et eâ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

Αἰγύπτιοι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθῶσι 62
 τῆσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολ-
 λα ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἐμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀρθῇ ὄνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούνη καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἴτεκα
 φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἡ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατὰπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιεῦσι. εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερὴς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quâdam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Helioptin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

μέν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷ γάλμα πεπονέαται· οἱ δὲ 8
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχῶλὰς ἐπιτελέοντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἔτερα αἰέες ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, εὖ ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τεραίῃ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱερόν. οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ
 τῷ γάλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἅμαξαν,
 ἄγουσαν τὸν θῆον τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐπεὶ ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἔωσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοις ἐστεῶτες, ἐσιέ-
 ναι· οἱ δὲ εὐχῶλισταί, τιμωρόντες τῷ θεῷ, παίουσι 15
 αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοις καρτερῇ γί-
 νεται· κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 ligneâ deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram aedem
 est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plaustrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedicula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in præpylæo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota suscepserunt, deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.
Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64
ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἐξαν-
δρωμένον, ἐβέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι· καὶ τοὺς προ-
5 πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὀπωπότεας αὐτὸν πρότερον,
οὐ περιορᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνδράπους, τοὺς τε προπόλους
τρηχέως περισπῆν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομι-
10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱροῖσι, μηδὲ αἰλού-
τους ἀπὸ γυναικῶν εἰς ἱρὰ εἰσέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
τοι θρησκευσάντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
negyrin hac caussâ institutam esse aiunt indigenae.
Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
dissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse:
tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
Marti sacro a se aiunt esse institutam.

Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
ut nefas ducant in templo coire eum mulieribus, aut a
concubitu intrare in templa illotum. Alii enim fere om-
nes homines, exceptis Aegyptiis et Graecis, coeunt in

ἐν ἱροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλουτοὶ ἐσέρ- 15
χονται ἐς ἱρόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι· κατὰ περ τὰ
ἄλλα κτήνεα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὀρεῖν καὶ ὀρί-
θων γένηα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
ἐν τοῖσι τεμένεσιν. εἰ ᾧν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ Φίλον,
οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιέειν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
ἐπιλέγοντες, ποιεῦσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτιοι
δὲ θρησκέουσιν περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
καὶ δὴ καὶ τὰδε.

- 65 Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ὁμοῦρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
θρηώδης ἐστί. τὰ δὲ ἔοντα σφι ἅπαντα ἱερά νενόμι-
σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνεῖται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρῆγματα, τὰ 3

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
cis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
pecudes non esse facturas. Talia illi praetexentes fa-
ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyp-
tii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
secratae sunt haec quae sacrae habentur, descenderem
ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέσθαι. τὰ δὲ καὶ εἰρηκὰ
αὐτῶν ἐπιψάυσας, ἀναγκασθεὶς καταλαμβάνόμενος εἶπον.
Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκαστῶν, καὶ ἔρσινες
10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός
ἐκδέχεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐ-
χὰς τὰςδε σφί ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
ἂν ἢ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν
κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
15 ἵστασι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν
ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ. ἢ δ' ἀντ'
αὐτοῦ τάρνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορρὴν τοῖσι θηρίοις.
τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεται. Τὸ δ' ἂν τις
τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἢν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
praebet; hoc enim eis alimenti genus adsignatum est.
Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζημίη· ἦν δὲ αἰέκων, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱερεῖς τὰ 20
 ζῶνται. ὃς δ' ἂν ἴβιν ἢ ἰσηκα ἀποκτείνῃ, ἦν τε ἐκὼν, ἦν
 66 τε αἰέκων, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἑόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶ ἂν ἔτι πλεον
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελούρους τοιαύδε.
 Ἐπεὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχου 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· Φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελούρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς
 ἔχουσι τῶν αἰελούρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καιό-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 muletam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Quī vero *ibīm* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, talī
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans proles bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μένον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβράσκοντες
 15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινώ-
 μενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβά-
 νει. ἐν ὅτεοσι δ' ἂν οἰκίοισι αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ζυρέονται τὰς ὀφρύας
 μούνας· παρ' ὅτεοσι δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
 κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
 ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβά-
 στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐωυτῶν ἕκαστοι πόλει
 θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὡς δὲ αὐτὰς τῇσι κυσὶ οἱ
 5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλὰς καὶ τοὺς ἰρῆκας
 ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἵβις, εἰούσας ἱρὰς,
 ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰούσας σπανίας,
 καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶν τέων ἔοντας ἀλωπέκων μέ-
 ζονας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι κείμενοι.

hil curantes; at feles, aut sese insinuanes per homi-
 num intervalla, aut superne transsilientes, in ignem
 insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios.
 Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes
 aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud
 quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt cor-
 pus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae fe-
 les* in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido,
 ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in
 suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt:
 et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumones*.
Mures autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum
 deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin.
Ursos autem, raros illos quidem in Aegypto, et
lupos, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi
 sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμω-
 ρωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετρά-
 πουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστὶ· τίκει μὲν γὰρ ὡὰ
 ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρί-
 βει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ·
 θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς
 δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν, τοῦτο ἐξ
 ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηνέων
 οὐ πολλῷ μέζονα τίκει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ
 ὠοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί- 10
 δεκα πήχεας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν
 εἰς, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λό-
 γον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μούνον θηρίων οὐκ ἔφυ-
 σε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάβον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μού-

(68.) *Crocodilorum* autem haec natura est. Per
 quinque menses maxime hibernos nullum cibum ca-
 piunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habi-
 tans: ova enim parit: excluditque in terrâ, et maio-
 rem diei partem in sicco versatur, noctu vero in
 fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam sere-
 num coelum et ros. Omnium vero, quae novimus,
 animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim
 haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foe-
 tus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit,
 pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem,
 et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero mag-
 nos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis.
 Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus ani-
 mantibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex
 omnibus item animantibus unum est quod superiorem

15 νον θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀρρήκτον
ἐπὶ τοῦ σώματος. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ
ὄξυδερκέστατον. ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διαίταν ποιούμε-
νον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορεῖ πᾶν μυστὸν βδελλέων.
20 τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιῆειν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος
25 ἐσθύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἡδεται, καὶ αὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χίλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱερεῖς εἰσι οἱ κροκό- 69
δειλοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολεμίους περιέπουσι.
οἱ δὲ περὶ τὴν Θήβας καὶ τὴν Μοῖριος λίμνην οἰκόντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre
vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os
intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem
aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem
pacem colit, quippe qui utilem ei operam praes-
tat: nam postquam ex aqua in terram exiit croco-
dilus, ibique ore hiantē recubat; (quod facere ille
plerumque contra zephyrum consuevit,) tum tro-
chilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat;
atque ille hac operā sibi praestitā gaudens, neuti-
quam laedit trochilum. (69.) Sunt autem *croco-*
dili aliis Aegyptiis *sacri*; aliis non item, sed hi illos
ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ κάρτα ἡγνῆται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἐκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι
 χειροῦθα· ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς
 τὰ ὦτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πύδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδόντες καὶ ἱρήϊα, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ τα-
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε- 10
 Φαντίνην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεό-
 μενοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ
 χάρμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ἀνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδε τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδεί-
 70 λοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασιῇσι. Ἄγραι δὲ σφῶν πολ-
 λαὶ κατεστέασι, καὶ παντοῖαι· ἥ δ' ἂν ἐμοί γε δοκέει
 ἀξιοτάτη ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἔπειαν νῶ-

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inaures
 ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi

137, 67.

τον υἱὸς δελεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετίει ἐς μέσον τὸν
 5 ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζῆν, ταύτην τύπτει· ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νῶτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι· ἐπεὰν δὲ ἐξελ-
 κυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῶ κατ'
 10 ὧν ἐπλάσῃ αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι
 οὐκ ἱροὶ. Φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήδε· τετράπου
 ἐστὶ, δίχηλον, ὀπλαὶ βοῶς, σιμόν, λοφὴν ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοντας Φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 θος, ὅσων τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὐ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergis, pro
 escâ hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. Cr ocodilus, auditâ voce, ad eius sonum
 adcurrit; in tergis vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius luto obli-
 nit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)
Hippopotami in Papremite praefecturâ sacri habentur;
 reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est. Quadrupes animal,
 bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubâ equinâ,
 dentibus prominentibus, caudâ et voce equinâ; mag-
 nitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τῷ δὴ τι παχύ ἐστι, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ξυστὰ ποιεέ-
 72 σθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγῆνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλεούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἔγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου φασὶ εἶναι
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὐνομα Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε φασί,
 ἐπεὶ οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 6
 ρέμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσοκά-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶν
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγαθος. Τοῦτον δὲ λέ-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpsaneres.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

137, 94.

γουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὀρμεῖόμενον, εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἥλιου κομίζειν
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν
 ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱερῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὧν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν·
 μετὰ δὲ, πειράσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλῆναντα τὸ ὦν, τὸν πατέρα εἰς αὐτὸ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὦου ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκεμμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι ταῦτά βάρους· ἐμπλάσαντα δὲ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου εἰς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱερόν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρον λέγουσι ποιεῖν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱερὸὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλύμονες· οἱ μεγάβει ἔοντες μικροὶ, δύο κέρα Φορβου-
 ρσι, πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tantū
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliā myrrhā oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant,

(74.) Sunt autem circa Thebas *sacri serpentes*,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, c summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διός· τούτου γὰρ σφεας
 75 τοῦ Θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χώρας τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτούνη πόλιν μάλιστα καὶ κείμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίων ἦλθον, πυκθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκάν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλαι, καὶ ὑποδέεστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὔτοι. ἔστι δὲ ὁ χά-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε
 τις ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στενῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ
 πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ 10
 ἐστὶ, ἅμα τῷ ἔαρι πτερωτοῦς ὄφιος ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἵβας τὰς ὄρνιθας ἀπαν-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παρίεναι
 τοὺς ὄφιος, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἵβιν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs; quem locum ipse adii, quum audissem quae de *serpentibus volucris* narrantur. Eo ut perveni, vidi ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii minores, atque minores, ingenti numero. Est autem locus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex angustis montibus introitus est in magnam planitiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare volucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpentes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

15 τὸ ἔργον τιμηῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς
 Αἰγυπτίων· ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίος τὸ- 76
 δε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ Φορέει γεράνου,
 πρόσωπον δὲ εἰς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι· (διζαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίες·) ψιλὴ τὴν κε-
 Φαλὴν, καὶ τὴν δεξιὴν πᾶσαν· λευκὴ πτεροῖσι, πλην
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα,
 10 μέλαινά ἐστι δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφε-
 ρὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή, οἷη περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ Φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibin*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii, eâ caussâ se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantâ crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
enim sunt ibium genera) hae capite et cervice totâ
 nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae extremaque cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τοσαῦτα μὲν
Θηρίων περὶ ἱερῶν εἰρηάθω.

- 77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκέουσι, μῆμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέον-
τες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ ἐς διά-
πειραν ἀπικόμεν. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέ- 5
τοισι Θηρώμενοι τὴν ὑγιεινὴν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νούσους ταῖσι
ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτῳ μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἴωκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουνσι 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι ταῖσι ἀνθρώποισι αἱ
κῶσαι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad AEGYPTIOS ipsos quod attinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. Vi-
tae autem ratione utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissimam valetudinem, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatis vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. ἌρτοΦαγέουσιν δέ, ἐκ τῶν
 ὀλურέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις ὄνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεπονημένῳ διαχρέωνται·
 οὐ γὰρ σφί ἐῖσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐθιγάντες, ὠμούς σιτέονται· τοὺς δὲ,
 ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὄρνυγας,
 καὶ τὰς ἡσσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων, ὠμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφί ἱροὶ
 ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἐφθοὺς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὶ ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῶ ξύλινον πεπονημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγαθος ὅσον τε πάντα πη-
 5 χυαῖον, ἢ δίτηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποσίων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ve-
 scuuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare
 desierunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturâ et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

λέγει· „Ἐς τοῦτον ὀρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσται
 „γὰρ ἀποθανὼν τοκοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
 πόσια ποιεῦσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
 κτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
 καὶ ἄεισμα ἓν ἐστι, Λίνος, ὅσπερ ἓν τε Φοινίκη αἰ-
 διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνεα
 οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
 νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδοῦσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα ἀποθωμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ὄντων, ἐν
 δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὀκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰεί
 ποτε τοῦτον αἰδόντες. ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
 λεύμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἓν ἐστι ex coniectura, pro ἑνέστι, quod dederant
 veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ οὔνομα addunt mss. omnes, et
 edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
 conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
 nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
 memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
 quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
 cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
 habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
 quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
 ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
 hoc mirabor, *Linum* unde acceperint: satis vero com-
 pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
 cani solitum. Nominatur autem *Linus* Aegyptiorum
 lingua *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου, παῖδα μουνογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄναρον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοιδὴν τε ταύτην πρώτην
καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τόδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἴ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτράπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρῆς
5 ὑπανιστέαται. Τόδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανατοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι ἔς γε τὰ ἱρὰ ἐσφύρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτε-
5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum:
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios: et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis: *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent: in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant: super his candida gestant amicula
lanea superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
eum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur: ne-
Herod. T. I. P. I. Z

Φικοῖσι καλεσμένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εὐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοισι εἶμασι θάφθῃναι. ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μεῖς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστὶ καὶ τῇ ἐκάστος ἡμέρη γινόμενος, ὅτέοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅκως τελευτήσῃ, καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γινόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέω σφι ἀνέυρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποισι· γενομένου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τὰ ποβαῖνον καὶ ἢν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, κατὰ τὸντο νομίζουσι ἀποβῆσεσθαι. Μαντικῇ

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, cum nefas est in laneis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haec: *mensium* et *dierum* unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae nam sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. *Prodigia* etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad *divinationem* spe-

141, 4.

δὲ αὐτοῖσι ὥδε διακέεται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκέ-
 ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρά-
 κλέος μαντήϊον αὐτοῖσι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
 μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
 τοῦς ἐν Βουτοῖ πόλει ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
 κατὰ τὸντὸ ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἡτρι- 84
 κὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται. μίης νούσου ἕκαστος ἡτρός
 ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἡτρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
 μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἡτροὶ κατεστέασι· οἱ δὲ, κεφα-
 5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
 ἀφανέων νούσων.

Θρηνοὶ δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν, εἰσὶ αἶδε. τοῖσι ἂν ἀπο- 85
 γένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ,

ctant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
 ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
 dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
 Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
 vis; denique id, quod maxime omnium in honore
 habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
 vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
 sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
 modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
 guli sint medici, nec plura morborum genera unus
 idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
 omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
 alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
 stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν
 ἐπλάσαστο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. κα-
 πειτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5
 τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
 φαίνεσθαι τοὺς μαζοὺς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
 πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
 καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα-
 86 ρίχουσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
 τέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι
 κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
 τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
 μὲν σπουδαιωτάτην αὐτέων Φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
 ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πράγματι ἐνομάζειν.
 τὴν δὲ δευτέραν δεικνύασι ὑποδεστέραν τε ταύτης καὶ
 εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
 omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
 ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
 discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
 serentes, et cum his propinquae omnes. Aliâque ex
 parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
 fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
 Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis ad-
 latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
 exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
 tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
 tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
 fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
 quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἥν τινα⁸ βούλονται
 30 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὴ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτως ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 35 ἐγχέοντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξείῃ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρήν, ἐξ ὧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικῇῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμὴμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 ης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυμάτων, πλήν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἐβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔξῃστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimā ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum trita purissima
 myrrhā et casiā aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χεύειν. ἐπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμῳ, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργνῦσι τὸν νεκρὸν· καὶ κατακληίσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἰστάντες ὀρθὸν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελεῖαν Φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἐπεὰν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωται τοῦ ἀπὸ κέδρου αἰλείφατος γνωμέ-
 νου, ἐν ᾧ ἐπλήσαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἑδρὴν ἐσηθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ἐπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi subtilis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuantes ad parietem. Hæc est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera,
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes:
 tum cohibentes illud lavacrum ne eadem viâ retro

σω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
 τελευταίῃ ἐξεῖσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσπῆ-
 καν πρότερον· ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἄρα
 10 ἐαυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηγότα ἐξά-
 γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
 πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μούνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἔπειτα
 δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν.
 οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις 88
 ἐστὶ ἥδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
 μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
 κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι.
 Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἔπειτα τελευ- 89
 τήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἀν-
 ὴσι εὐεϊδέες κάστα καὶ λόγου πλεῖνος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
 numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius
 ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
 secum et intestina et viscera prorsus commacerata
 educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
 linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
 actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
 gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
strium virorum, postquam decesserunt, non statim
condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἐπεὰν τριτῆραι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδιδῶσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι οὕτω τοῦδε 5
 εἵκεν, ἵνα μὴ σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναιξί. λαμβέσθηναι γάρ τινά Φασι μισγόμενον νεκρῶ
 90 προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμότηχον. Ὅς
 δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κρο-
 κοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνη-
 ται τεθνηὺς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶ- 5
 σα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστεί-
 λοντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱερῇσι θήκησι. οὐδὲ
 ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόν-
 των, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ
 Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζον-
 τες θάπτουσι.

10

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt ea
 caussâ, ne cum his mulieribus coeant unctores. De-
 prehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum ca-
 davere recens defunctae mulieris coeuntem, dela-
 tumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis
 vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde pere-
 grinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso
 flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum
 cadaver eius in terram fuerit eiectum, eius oppidi
 incolae necessario tenentur condiendum illud cura-
 re, et quam maximo honore adfectum in sacris con-
 ditoriis sepelire: neque alij cuiquam, nec cognato,
 nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli
 sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam ho-
 minis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι τὸ δὲ 91
σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
Φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
6 Θηβαϊκοῦ, ἐγγυὲς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι
Περσέος τοῦ Δαναῆς ἱερὸν τετραγώνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
ἔστι, κάστα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
ἑστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τού-
10 τῳ νηὸς τε ἓν, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
σέος. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσέα πολλάκι
μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὼν
τὸ μέγαθος δῖπῃ· τὸ ἐπεὰν Φανῇ, εὐθιγνέειν ἅπασαν
15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ ταῦτα Ἑλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo
ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcum-
que. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant.
Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis
praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest
Persei, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circum-
datum: propylaea templi lapidea, ingentia admo-
dum; super quibus duae collocatae sunt statuae lapi-
daeae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in
qua est *Persei* simulacrum: narrantque hi *Chemmi-*
tae, saepius in ea regione adparere *Perseum*, fre-
quenter vero intra aedem, reperiri subinde san-
daliū quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali;
quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu uni-
versam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

νικά τῷ Περσεΐ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες ἄεθλα, κτήνεα καὶ χλαῖνας καὶ δέσματα. εἰρομένου δὲ μευ ὅτι σφι μούνοισι ἔωθε ὁ Περσεύς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20
σαν „τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἐαυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ὄντας Χεμμίτας, ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελογέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. „ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἕλληνες λέ- 25
γουσι, οἴσοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφασαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes; praemioque proponunt pecudes, et laenas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lynceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas fuisse: et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant, quum ob eam causam (quam eandem Graeci memorant) Aegyptum adisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse; adisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρός· αἰῶνα δέ οἱ γυμνικόν, αὐτοῦ καλεῦσαν-
τος, ἐπιτελέειν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατύπερθε τῶν ἐλέων οἰκίσαντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν ταῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρεώνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναικὶ μὴ ἕκαστος
5 αὐτέων συνοικέει, κατὰπερ Ἕλληνες. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λέην τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπεὰν πλη-
ρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, Φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέου-
σι λωτόν· ταῦτα ἐπεὰν θρέψωσι, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον·
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκωνι
ἐὼν ἐμφερές, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ἔπτους πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἔδα-

*to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.*

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Ae-
gyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero *palu-
des incolunt*, eisdem quidem utuntur quibus reliqui
Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi
unam quisque uxorem in matrimonio habet, quem-
admodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia
haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est flu-
vius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ lilia
multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi
demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in
loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panes-
que ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti
esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

ὀμή, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μήλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοις
 ἑμφορέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 16
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ῥίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρω-
 κτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται
 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὖα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὶ ἀνασπάσῃ ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, ἐς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλονται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 26
 μούων· τοὺς ἐπεὶ λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι. 93
 οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοια-
 δε ποιεῦσι. ἐπεὰν σφεας ἐσὶν οἷστρος κυΐσκεισθαι, ἀγε-
 ληδὸν ἐκπλώουσι ἐς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρ-
 9 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
 κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυΐσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεις
 γένωνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω ἐς ἥθεα
 τὰ ἐωυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
 τοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονίη. ἡγεύμεναι
 10 δὲ ἀγεληδὸν, ποιεῦσι οἷον περ ἐποίηον οἱ ἔρσενες· τῶν
 γὰρ ὠῶν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
 δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
 οὔτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινόμενων καὶ μὴ κατα-
 πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
 15 ἂν αὐτέων ἀλῶσι ἐκπλώνοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces* in fluminibus non fere gi-
 gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
 ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
 bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
 mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
 quae illam deglutiunt, atque inde concipiunt. Post-
 quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
 suos quodque genus sedes. Tum vero non iam ma-
 res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
 dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
 fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
 turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
 ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
 glutita, existunt pisces qui deinde enutriuntur. Qui
 ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur

τετραμμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερά τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' ἀν-
 ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφεται. πά-
 σχουσι δὲ ταῦτα διὰ τόδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
 στερά καταπλύνουσι ἐς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες
 ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχαμπτόμενοι καὶ 20
 ψαύοντες ὥς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἀμάρταιεν τῆς ὁδοῦ διὰ
 τὸν ῥόον. Ἐπεὶ δὲ πληθύνεσθαι ἀρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
 τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
 ποταμὸν, πρῶτα ἀρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ
 ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25
 ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται
 πάντα. κέθεν δὲ οἶκός αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
 κατανόειν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὶ ἀπολίπη ὁ
 Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡὰ ἐς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ
 ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὶ δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiun-
 tur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus ad-
 tritum habent. Accidit hoc autem illis hac de caussâ.
 Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte
 sinistrâ: ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
 plicant, illamque adtingunt quam proxime possunt,
 ne a viâ aberrarent propter fluminis cursum. Quando
 vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et la-
 cunae fluviio vicinae primum incipiunt repleri, per-
 colante aqua ex flumine: et prout illa loca implen-
 tur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia.
 Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi
 equidem verisimillimam hanc caussam intellexisse.
 Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pi-
 sces ova in limum deposuerunt, et simul cum po-

145, 74.

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὡῶν ταύτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς αὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρῶνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
οἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
λεῦσι μὲν Αἰγύπτιω κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε. παρὰ τὰ
χεύλα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν σπεύρουσι τὰ
5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα ἄγρια
φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἐπεὰν συλλέ-
ξωνται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ Φρύξαν-
τες ἀπείψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
λύχῳ προσηνές· ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται. Πρὸς 95
δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόλους ἐόντας, τὰδε σφί ἐστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore cir-
cumacto redit aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculi
nascuntur. Et circa *piscēs* quidem ita se res habet.

(94.) *Oleo* utuntur hi ex Aegyptiis qui circa pa-
ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
vocant Aegyptii, parantque in hunc modum. Ad flu-
minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
nonnulli etiam tostum excoquunt, et quod defluit
colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
git odorem. (95.) Adversus *cutices*, quorum ma-
gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας αὐτοὶ
 πύργοι ἀφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμούνται· οἱ
 γὰρ κῶνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἰοί τε εἰς ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τὰδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστρον ἔκπτηται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθυὺς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χρᾶται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴστησι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδύς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κῶνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

- 96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιότη-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκνουσι κόμμι ἐστί. ἐκ
 ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλή-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turres, in quas
 dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur cu-
 lices altius volare. Qui vero circa paludes habitant,
 hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet
 vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu
 autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto cir-
 cumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit.
 Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus
 cubitum ivit, per haec vestimenta cum mordent; per
 rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) *Naves* illorum onerariae ex *spina arbore*
 confectae sunt, cuius species simillima loto Cyre-
 naico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spi-
 na caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in
 morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

δ χεα. πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε.
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ δι-
 πήχεα ξύλα· ἐπεὰν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσων-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν νομεῦσι δὲ οὐδὲν
 χρεώνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν
 10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ
 τῆς τρόπιος διαβύνεται· ἰστῷ δὲ ἀκανθίνῳ χρεώνται,
 ἰστιοῖσι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνά μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
 ἐπέχη, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται
 15 ὧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερράμμενη
 ῥίπτει καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μά-
 λιστά κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλῳ, ἐμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπίει ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis tigna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus byblo
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 vellis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabula sive crates oblonga est ianuae formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὀπίσθε. ἡ μὲν δὴ Θύρη, τοῦ ῥόου
 ἐμπύπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάρην 20
 (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὁ
 δὲ λίθος ὀπίσθεν ἐπὲλκόμενος, καὶ ἑὼν ἐν βυσσῶ, κα-
 τίθινει τὸν πλόον. ἔστι δέ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθεϊ
 πολλὰ, καὶ ἄγει ἕνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.
 97 Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μούναι
 φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα κη ἐμφερέες τῇσι ἐν
 τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰ-
 γύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μούναι ὑπερέ-
 χουσι. πορθμεύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι 3
 κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ
 πεδίου. ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλώνοντι,
 παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ
 οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, in-
 cidente aquae impetu, celeriter progreditur, et tra-
 hit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis
 vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit
 eursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingen-
 tem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla mul-
 ta millia talentorum. (97.) Postquam vero terram
 Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis
 eminentia, insulis Aegei maris admodum similia.
 Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, so-
 laque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per flu-
 vii alveos navigant, sed medios per campos. Nam,
 qui Naucrati Memphin proficiscitur, is praeter ipsas
 pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter,
 sed praeter apicem τοῦ Delta et iuxta Cercasorum op-

20 Κερκασῶρον πόλιν. εἰς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξει κατ' Ἀνθυλλάν
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλυμμένην. Τούτέων 98
δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὖσα λογίμη πόλις, εἰς ὑποδή-
ματα ἑξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρ-
5 σεσι ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκεῖ μοι τὸ οὔ-
νομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλέεται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχάνδρος· οὐ μέντοι γε
Αἰγύπτιον τὸ οὔνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμὴ, καὶ γνώμη, 99
καὶ ἱστορίη ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἴ-
γυπτίους ἔρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per
campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandro-
polin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo
nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa
semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex
cuius redditibus illa sibi comparet calceamenta: idque
ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus
est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archan-
dro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danaï ge-
nero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur.
Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Ae-
gyptium certe nomen non est.

(99.) ΗΛΑΤΕΝUS ea dixi, quae partim ipse vidi,
partim quae equidem sentio, partim quae sciscitan-
do cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptio-
rum historias, resque gestas*, quemadmodum nar-

σται δὲ αὐτοῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Τὸν ΜῆΝΑ,
 τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον. 5
 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ
 ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς
 Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους
 ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώ-
 σαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ πο- 10
 ταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ
 καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς
 ἀπεργμῆνος ῥέει, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, Φρασ-
 σόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσει ῥήξας ὑπερβῆ-
 ναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατα- 15
 κλυσθῆναι ἔστι. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae
 ipse meis oculis vidi, adiciam. ΜΕΝΕΝ illum, qui
 primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aie-
 bant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin
 iactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim
 enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum
 a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, cen-
 tum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod
 meridiem versus tendebat, humo adgesta complesse;
 atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui
 inter montes medius interflueret. Atque etiam nunc
 Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero
 seclusum, magna cura observant, et quotannis eum
 (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo
 muniunt; quoniam, si eo loci perumpens fluvius
 exundaret, timendum foret ne universa Memphis
 inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

νομένη βασιλεῖ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἣτις νῦν Μέμφις
 καλεῖται· ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιουῆσαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱὸν ἰδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ
 ἀξιαπηνηγρότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῶν τριηκοσίων τε καὶ τριήκον-
 τα οὐνόματα. ἐν τῷ ταύτῃσι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτω-
 καίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μὴ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶή· οἱ
 5 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνόμα ἦν
 ἡ τις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις.
 τὴν ἔλεγον τιμωρέουσιν ἀδελφεῶ, τὸν Αἰγύπτιοι βα-

Aegypti regem, aiunt; postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisset. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc me-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque caedem

σιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτως ἐκείῃ ἀπέδωσαν τὴν βασιλείην· τούτῳ τιμωρέουσιν, πολλοὺς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλῳ. ποιησαμένην γὰρ μιν οἴκημα περίμηκες, ὑπόγειον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόσφ' ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων, τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ Φόνου ἦδες, πολλοὺς ἑστίαν· δαινυμένοισι δὲ ἐπείναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶνος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλεγον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὥς τοῦτο ἐξέργαστο, ῥίψαι εἰς οἴκημα σποδοῦ πλέον, ὥκως ἀτιμώρητος γένηται.

101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔργων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἑνὸς τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορρῇν ἀνεμὸν τε-

régnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa multos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet conclave praelongum subterraneum, novum quiddam se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem. Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis maxime auctores fuisse noverat, ad coenam vocatos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero fluvium in conclave immisisse per occultum ingentem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud adiicientes, post id factum reginam se ipsam in conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindictam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Moe-rin*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

5 τραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἢ περὶ-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάλεος πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

Παραμειψάμενος ὧν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενο- 102
μένου βασιλέως, τῷ οὐνομα ἔην Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοι-
σι μακροῖσι ὀρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φειν· ἐς ὃ πλεοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ὀπίσω ἀπίκητο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν Φά-
τιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου.
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδῶν καταστρεφόμενος. ὁτέοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo extruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
fixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter breviam non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

τὴν αὐτῶν ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἑω-
 τοῦ οὐνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὡς δυνάμι τῇ ἑωτοῦ
 κατεστρέψατο σφεας. ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὔπε- 15
 τῶς παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρηϊοῖσι τῶν
 ἐθνέων γενομένοισι· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ-
 ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἶσαν ἀνάλκι-
 103 δες. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξῆιε τὴν ἡπειρον· ἐς ὃ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκύθας
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήικας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταβεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκ ἔτι. ἐνθεῦτεν
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦιε· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribebat; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐω-
 10 τοῦ στρατιῆς μόριον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώ-
 ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 ἀχθεσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ ὄντες δι' Κόλχοι Αἰγύπτιοι· νοήσας δὲ
 πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὥς δέ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
 σώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι
 10 ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μῦνοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

• ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare possum, ipse-ne rex Sesostris, designatam aliquam quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit, an milites nonnulli, itinerum errores pertaes, circa Phasin flumen remanserint. (104.) *Colchi* enim mihi videntur *Aegyptii* esse: idque dico, ut qui prius hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audiui. Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex utrisque: et magis *Colchi* recordabantur *Aegyptio-*rum, quum *Aegyptii* *Colchorum*. Ego vero coniecta-
 veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis capillis sint *Colchi*: quamquam hoc parum valet, quum et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen-
 to id collegeram, quod soli omnium hominum *Col-*chi, praeter *Aegyptios* et *Aethiopes*, ab antiquissi-

ται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ
 ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυ- 15
 πτίων μεμαθηκέναι· Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμαῶντα καὶ
 Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστυ-
 γεῖτονες ὄντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέ-
 ναι. οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι·
 καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοισι φαίνονται ποιεῦντες κατὰ τὰ αὐ-
 τά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν
 ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20
 τι φαίνεται ἔόν. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμα-
 θον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων
 ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους
 μιμνέσθαι κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων
 105 οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπαι

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoe-
 nices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur
 ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui
 circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant,
 et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se ac-
 cepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus ho-
 minibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in
 hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopi-
 bus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non pos-
 sum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos
 autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum ad-
 optasse, magnum mihi etiam documentum videtur
 hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc
 ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur
 Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circum-
 cidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσὶ. λῆ-
 von μούνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
 αὐτά. καὶ ἡ ζῶη πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι
 5 ἀλλήλοισι. λῆνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν. ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
 δονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
 νον, καλεῖται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας 106
 κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σίσωστρις,
 αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ
 Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γραμ-
 5 ματα τὰ εἰρημένα ἐνέεντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ
 δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολλημέ-
 νοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἑφεσίδος ἐς Φάκαιαν
 ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἑκατέρωθεν
 δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πέμπτῃς σπιθαμῆς,

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῶη etc. Probat
 nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ
 ἡ ζῶη etc.

his commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
 Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo:
 atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
 milis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sar-*
donium vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
 tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
 quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-*
stris, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
 vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
 praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
 etiam in Ioniâ duae imagines huius viri saxi incul-
 ptae, altera in viâ qua Epheso Phocaeam itur, al-
 tera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir excul-
 ptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χερὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον
διὰ τῶν στηθέων γράμματα ἱερὰ Αἰγύπτιας διήκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα τάδε· ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὩΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θεη-
σαμένων, Μέρμονος εἰκόνα εἰκάζουσί μιν εἶναι, πολλὴ
τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

- 107 Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρόντα,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνέων τῶν τὰς χεί-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
φὸν ἑαυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ- 5

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regionem meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis coniiciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium *Sesostrin*, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum, ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fr-

252, 75.

τον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περινηῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλη· περινηῆσαντα
 δὲ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμ-
 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 10 αὐτὸν ἅμα ἀγεσθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευῆσαι, τῶν
 παίδων ὄντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαί-
 νοντας ἐκσῶζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νουστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
 Φεόν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατέστρεψατο, τούτῳ μὲν τάδε ἐχρήσατο. τοὺς γὰρ οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
 Ἥφαιστου τὸ ἱερόν, ὄντας μεγάλῃ περιμήκειας, οὔτῃ
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διάρρυχας τὰς νῦν εὐ-

liis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos.
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenasque
 de fratre sumsit, tum vero multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapides eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὤρυσσον
 ἐποίουν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν εὐῶσαν ἱππα-
 σίμην καὶ ἀμαξευομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, εὐῶσα πεδιάς πᾶσα,
 ἀνικπτος καὶ ἀναμαζευτος γέγονε· αἵτιαι δὲ τούτων αἱ
 διώουχες γεγόνασι, εὐῶσαι πολλαὶ, καὶ παντοίους τρό-
 πους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ
 βασιλεύς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκτηντο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅπως τε
 ἀπιοὶ ὁ ποταμός, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις
 ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χρεόμενοι. τούτων
 109 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ
 τὴν χώραν Αἰγυπτίοις ἅπασι τοῦτον ἔλεγον τὸν βασι-
 λέα, κλῆρον ἴσον ἐκάστῳ τετράγωνον δίδόντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc
 in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti
 quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tem-
 pus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc
 commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus,
 tota licet plana et campestris, equis et plaustis in-
 habilis facta est: cuius rei caussa est multitudo fos-
 sarum, variis modis omnes in partes ductarum. Re-
 gionem autem ita fossis discidit rex ille hac caussa.
 Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae
 non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi,
 postquam recessit Nilus, aquae inopiā laborantes,
 salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei
 causâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc re-
 gem, aiebant, *distribuisse regionem inter omnes
 Aegyptios*, singulisque sortem aequalem dedisse
 quadratam; et ab hac sorte reditus sibi constituisse,

τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποΦε-
 ρῆν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν αὖ πρὸς αὐτόν, ἐσήμεινε
 τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ὅσω ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ὅπως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποΦορῆς τε-
 10 λείοι. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπαελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γνώμονα,
 καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦνος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίας ἤρξε. Μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
 Ἡφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἑαυτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 15 ἑόντας τέσσερας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὲ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem
 adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem prae-
 sentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor fa-
 ctus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Grae-
 cos transiisse. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim diei partes a Babyloniiis Graeci acceperunt,
 (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regi-
 bus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani tem-
 plum positas: quarum duae, triginta cubitorum quae-
 que, ipsius et uxoris referebant imagines; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἱρεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῶ Δαρεῖον
τὸν Πέρσῃν οὐ περιεῖδε ἰσάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάτα,
Φᾶς „οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰ-
γυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
σθαι ἔβνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· 10
Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκ ὦν δίκαιον
εἶναι ἰσάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυν λέ-
γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

- 111 Σεσώστριος δὲ τελευτήσας, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
Βασιληῖν τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι
μὲν οὐδεμίαν στρατιήν, συνενειχῆναι δέ οἱ τυφλὸν γε-
νέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πήχεας, ὥς ὑπερέ- 5
βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματὶς ὁ

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vul-
cani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta
qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim quum
alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores,
quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos
Darius subigere non potuisset. Quare non esse
aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat
is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium
sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitâ functo, aiebant, regnum susce-
pisse filium eius *Pherón*: eumque nullum militare
facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut
caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum
flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad
octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον αἰτα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμήν, βαλέειν ἐς μέσας
τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αἰ-
10 τὸν τοὺς ὀφθαλμούς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶ νηφάμενος τοὺς
ὀφθαλμούς, ἥτις παρὰ τὸν ἑωυτῆς ἄνδρα μοῦνον πεφοί-
15 τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἄπειρος“ καὶ τὸν πρώτης
τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι· μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπέξῃς πασέων πειρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς
τῷ οὐρῶ νηφάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίῃ πόλιν, ἢ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum, sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecisse: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-

καλέεται Ἐρυθρὸν Βαῖλος· ἐς ταύτην συναλίσαντα, ὑπο-20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ νιψάμενος
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἅλλα τε ἀνὰ τὰ ἱερὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου 25
 τὸ ἱερὸν ἀξιωθέντα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λίθινους,
 ἐξ ἐνὸς ἑόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτῶ πηχέων.

- 112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην ἔλεγον ἄνδρες
 Μερμώτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὐνο-
 μα Πρωτῆα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέρμφι
 κάττα καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστήϊον

dum congregasse, cui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremasse:
 illam vero, cuius urinâ lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravit, tum,
 quod maxime memorari prae caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, eum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 crum admodum et eximie instructum, a Vulcani

5 πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τυρίοι· καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ
 συναΐας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
 Πρωτεῖος ἱερὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλ-
 λομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρειω, καὶ
 10 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαιτήβη Ἑλένη παρὰ Πρωτεῖ,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλέεται Ἑλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστοροῦντι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ὧδε Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν ἐς τὴν ἐωυτοῦ. καὶ μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἄνεμοι ἐκβάλλουσι ἐς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου ἐς

templo austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cogno-
 men *Hospitae Veneris*: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cogno-
 men habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
 tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Spartâ rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχείας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστίν,
 Ἡρακλέος ἱερόν· εἰς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκίτης ὅτεω ἀν-
 θρώπων ἐπιβάλλεται στίγματα ἱερά, ἐαυτὸν δίδους τῷ 10
 θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἀΐσθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λέει ἐὼν ὁμοῖος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστεύεται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱερόν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτόν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρός
 τε τοὺς ἱεράς καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου Φύλακον, τῷ
 114 ὄνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην,

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξείνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
 „γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
 5 „γὰρ τοῦ ἐαυτοῦ ἑξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
 „ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ
 „ἀνέμων ἐφ' γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
 „τον ἐῷμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
 „ἦλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
 10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασ-
 „μένος ξείνον τὸν ἐαυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ'
 „ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ ὅ τι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
 ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
 τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτόν τε τοῦτον
 ἀνήγαγε εἰς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
 πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἴη,

misit, qui haec ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cine ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advexit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefaria iniuriâ adsecit, prendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonis prendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quaesivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ
 τῆς πατρὸς εἶπε τὸ οὐνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπη-
 γήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐ-
 τὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10
 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην,
 ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον
 τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαί-
 νει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ
 „ἠγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἦδη 15
 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμήν, ἐγὼ ἂν σε
 „ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτισάμην· ὅς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν,
 „ξείνιων τυχῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαιο. παρὰ τοῦ
 „σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά
 „τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀναπτερώσας αὐτήν, οἴχεται 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus
 suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit,
 et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum,
 et unde advenerit, exposuit. Deinde vero interro-
 gante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem
 in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugi-
 tivi supplices, et totam sceleris rationem regi ape-
 ruerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pro-
 nunciavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nul-
 lum hominem peregrinum occidere, qui ventorum
 vi compulsus meam terram accessisset, a te pro
 Graeco illo poenas sumturus eram, qui, ὁ homi-
 num scelestissime, hospitio benigne exceptus, faci-
 nus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis
 uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus,
 tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

156, 16.

5, ἔχων ἐκκλέψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μούνα ἤρκεσε,
 10, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκεις. νῦν ὦν,
 15, ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἤγημαι μὴ ξεινοκτορέειν, γυναῖ-
 20, κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματά οὗ τοι προήσω ἀπά-
 25, γεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ φυλάξω,
 30, ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
 35, τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
 40, προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μεταρμί-
 45, ζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπίζιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ 116
 ἄγγεες γενέσθαι. δοκεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυνθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιίην
 εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἑτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετῆκε
 5 αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. δῆ-
 λον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
 spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
 Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
 nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
 opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
 Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
 voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
 intra triduum mea e terrâ in aliam navigetis: sin
 minus, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc fuisse *Helenae apud Proteum adven-
 tum* dixere sacerdotes. Videtur autem mihi *Home-
 rus* eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλη πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπαια οὕτω 10

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοειδῆς
ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλᾶς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐῃ, ἐν τοῖσι δὲ τοῖσι ἔπεισι 15
Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
ἑσθλά, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν, Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίῃ τῇ πλεῖστα φέρει ζειδῶρος ἄρουρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἑσθλά μεμιγμένα πολλὰ
δὲ λυγρά. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait, quum per alia loca eum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phoenicia adpuhisse. Meminit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*, ubi hos posuit versus:

*Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis
Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidoniâ duxit, sulcans freta lata carinis,
quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.*

Meminit quoque in *Odysseâ*, his versibus:

*Haec habuit Iove nata perapte parata venena,
quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor
Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim
multa quidem proba, multa etiam damnosa ve-
nena.*

καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλαος λέγει·

Αἰγύπτῳ μὲν ἔτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέσσας ἑκατόμβας.

Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεισι δηλοῖ, ὅτι ἡπίστατο τὴν εἰς Αἴ-
25 γύπτου Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρρει γὰρ ἡ Συρία Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδὼν, ἐν τῇ Συρίᾳ
οἰκεῖνσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τόδε τὸ χω- 117
ρίον οὐκ ἡκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δηλὸν ὅτι οὐκ Ὀμήρου
τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ἀνδρὸς ἀπῖκετο εἰς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαεῖ
τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρὸς μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα, χαιρέτω.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit Menelaus:

*Huc etiam Aegypto dii me tenere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.*

Quibus versibus declarat poëta, cognitam sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.) Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, [quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Homerum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die Spartâ Ilium cum Helenâ pervenisse Alexandrum, secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade vero ait poëta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria carmina.

118 Εἰρομένου δέ μεν τοὺς ἱρέας, εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφασαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορήσι Φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γὰρ, μετὰ τὴν Ἑλένης αἰσπαγὴν, ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατὴν πολλήν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβᾶσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδρυσθεῖσαν τὴν στρατὴν, πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους· σὺν δὲ σφί· ἵεναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· τοὺς δ' ἐπεὶ τὸ ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαίτεειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα τὰ οἱ οἶχετο κλείψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκρούς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύοντας καὶ ἀναμωτὶ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχρην, ἃ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fictumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium gesto* narrant; responderunt mihi haecce, quae ex ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirmarunt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, excensione factâ, positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, repetiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas, et satisfactionem iniuriarum postulassent; respondisse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirmaverint iurati et non iurati, non habere se Helenam, nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in Aegypto; neque aequum esse, se earum rerum causâ

157, 76.

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
 δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπολιόρκειον, ἐς ὃ ἐξεῖ-
 λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
 ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάναντο, οὕτως
 20 δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
 τὸν Μενέλεων ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικό 119
 μένος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλώ-
 σας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθείην τῶν πρηγμά-
 των, καὶ ξενίων ἤντησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθέα
 5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἐωυτοῦ χρήματα
 πάντα. Τυχῶν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
 ἄδικος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν
 ἴσχον ἀπλοῖαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν,
 ἐπιτεχνᾷται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο παι-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
 regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
 tes, ea caussa obsedissee urbem, donec cepissent.
 Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
 constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
 Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
 Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
 nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluvio
 Memphin navigavit, ibique exposita rei veritate, in-
 signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
 illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
 rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
 cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
 cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
 sita mora, ad extremum rem adgressus est impiam
 et nefariam: duos puerulos sumsit hominum indige-

δία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἐντομά σφεα ἐποίησε. μετὰ δέ, 10
 ὡς ἐπαίσιος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ
 διωκόμενος, οἶχετο Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι,
 τὰ δέ, παρ' ἐαυτοῖσι γινόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τὰδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε Φρενοβλαβῆς 5
 ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνο-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse aie-
 bant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Ilío fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κέη. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρῶτοισι χρόνοισι ταῦτα ἐγί-
 10 νωσκον· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὅκοτε συμ-
 μίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπῴλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παί-
 δων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρῆ τι τοῖσι
 ἐποποιῶσι χροῶμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
 15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
 συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι,
 μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσε-
 σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασίλειή ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε,
 ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πηγήμα-
 20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἑκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
 νου μᾶλλον ἔων, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος
 παραλάβειν· τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ
 ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
 et aliorum Troianorum complures, quoties cum Graecis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in praelio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat redditurum, ut, quum senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector, et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agenti, quum praesertim illius caussâ gravissima mala et pri-

βαινόντων, ἰδίῃ τε καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25 λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθινήν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος, ὅπως πανωλεθρῇ ἀπολόμενοι, καταφανές τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. 30 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκέει, εἴρηται.

- 121 Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην Παμφίνι-
τον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἥφαιστείου. ἀντίους δὲ
τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἔοντας τὸ μέ-
γαλος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
πρὸς βορέῳ ἐσπεῶτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσ-

vatim ipsum, et publice Troïanos omnes premerent. Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut dicam quod sentio) factum est divino numine ita moderante, ut illi, internecione pereuntes, testatum facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt *Rampsinitum*: qui monumenta sui reliquit propylaea templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum magnitudine: quarum illam, quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii; alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

159, 33.

κυνέουσί τε, καὶ εὖ ποιέουσι· τὸν δὲ χειμῶνα καλεῦ-
 μενον, τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. Πλοῦτον δὲ τούτῳ 121
 10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
 ὕστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
 σθαι, οὐδ' ἐγγὺς ἐλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
 λήῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέεσθαι οἶκημα
 λίθινον· τοῦ τῶν τοίχων ἑνα εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας
 15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλευόντα, τάδε μηχαν-
 νᾶσθαι· τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἑνα ἑξαιρετὸν εἶναι
 ἐκ τοῦ τοίχου ῥηϊδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός.
 ὥς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
 ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιόντος, τὸν
 20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου ἔοντα, ἀνακαλέσα-
 σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο)· τούτοις δὲ ἀπη-

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
 adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
 faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
 possedisse, tantamque vim argenti, ut posteriorum
 regum nullus, non dico superare eum opibus potue-
 rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
 nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
 curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
 trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
 cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
 bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
 duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
 regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
 tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
 prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
 bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γῆσθαι, ὡς ἐκείνων προορέων ὅπως βίον ἄφθονον ἔχω-
 σι, τεχνάσαιτο οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος.
 σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν
 ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα 25
 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρη-
 μάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς
 δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχσθαι· ἐπελ-
 θόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ
 τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας, ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι, 30
 121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωμάσαι,
 ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖα τὰ ἀγγῆα οὐκ ἔχειν
 δὲ ὄν τινα ἐπαιτιάται, τῶν τε σημάντρων ἑόντων σώων,
 καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35
 τρεῖς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut
 opulentam haberent rem familiarem. Perspicue igitur
 illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et
 mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futu-
 ros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores.
 Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi
 admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, la-
 pidem in aedificio a se inventum facili operâ tractas-
 se, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum
 forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimi-
 nutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem
 culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent,
 et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio
 aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραΐζοντας,) ποιῆσαι
 μιν ταῦδε· πάγας προτάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 περὶ τὰ ἀγγήϊα, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα εἶην, στήσαι.
 40 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἀγγος
 προσῆλθε, ἰθείως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὡς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἷῳ κακῷ ἦν, ἰθείως καλέειν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δη-
 λούν αὐτῷ τὰ παρόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 45 ἐσδύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὃς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκεῖνον. τῷ δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι
 ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς ¹²¹
 50 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκημα, ⁽³⁾
 ἐκπεπλῆχθαι, ὀρέοντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πᾶ-

apoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eumdem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisseque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibi que caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praeser-

γῇ ἀνευ τῆς κεφαλῆς εἶν· τὸ δὲ οἶκημα, αἰσινές, καὶ
 οὔτε ἐσοδὸν οὔτε ἐκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπαρεύμενον δὲ
 μιν, τὰδὲ παῖσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τεί- 55
 χους κατακρεμάσαι· Φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαν-
 τα, ἐντείλασθαι σφι, τὸν ἂν ἴδωνται ἀποκλαύσαντα,
 ἢ κατοικτισάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἐωυτόν.
 ἀνακρεμαζόμενον δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δεινῶς Φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεω τρέπω δύναται, μηχανᾶσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὡς ἐλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παι-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτήν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτε- 65
 χήσασθαι τοιαῦδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspenso furis cadavere vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque;
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres impo-

αἰσκούς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὡς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπάσαντα τῶν αἰσκῶν
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύνειν ἀπαμμένους. ὡς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βεῶντα, ὡς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον
 τραύπηται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὡς ἰδεῖν πολὺν ρέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀγγήια ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδεϊ ποικυμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορεῖσθαι πᾶσι, ὄργην προσποιούμε-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνῳ
 πρηνέσθαι προσποιέσθαι, καὶ ὑπείσθαι τῆς ὀργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν. ὡς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλατα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisse; denique
 a mediâ viâ exegisse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuis-

σθαι, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκάων ἕνα· τοὺς δὲ αὐ-
 τοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι,
 καὶ ἐκείνων παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν
 μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μέναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφρόνως ἡσπά-
 ζοντο, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκάων. δαΐφ-
 λέϊ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπερμα-
 θυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐν-
 θάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὡς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλῦσαι, καὶ τῶν
 Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηί-
 δας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ἄνους, ἀπελαύνειν
 ἐκ οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὡς αὐτῷ ἀπηγγέλη τοῦ Φωρὸς ὁ 95
 (5) νέκυσ ἐκκεκλημένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντως δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos
 e vestigio discumbentes computationi animum ad-
 applicuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse,
 ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat
 consentaneum, morem gessisse, apudque illos man-
 sisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent
 hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse:
 et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos,
 ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, ob-
 dormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ,
 hunc fratris corpus solvisse, et custodum dextras ge-
 nas contumeliae caussa rasisse; denique cadavere asi-
 nis imposito, mandata matris executum, domum
 cum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei
 renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὐρεθῆναι. ὅστις κοτὲ εἶη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
 ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
 τὴν ἑαυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάν-
 100 τας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
 ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἐργασται
 αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὅς δ' ἂν ἀπηγήσθ-
 ται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγεννημένα, τοῦτον συλλαμ-
 βάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὥς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν
 105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
 τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπῇ
 τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιεῖν τάδε. νεκροῦ προσ-
 φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὧμῳ τὴν χεῖρα, ἵεναι αὐτὸν
 ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ εἰς τοῦ βα-
 110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτάμενον τάπερ καὶ οἱ
 ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὥς ἀνοσιώτατον μὲν εἶη ἐργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
 quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
 aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
 lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
 tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
 quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
 mum, in vita patraverit: quod si quis narrasset ea
 quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
 que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
 ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
 rei caussâ haec fierent, cuperetque regem superare
 versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis am-
 putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
 ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
 sicuti alii, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος ὑπὸ πάγης αἰλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν· σοφώτατον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσει τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου-¹¹⁵σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκότει προ-
τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομένη ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυ-
¹²²ρέων φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα¹²⁰
(6) ἀνενεῖχθαι, ἐκπεπλῆχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε καὶ τόλμῃ τὰνθρώπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πά-
σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἀδείαν τε δίδοντα, καὶ
μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἑαυτοῦ. τὸν
δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Παμφίνι¹²⁵
τοῦ δὲ μεγάλως θωμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis, prehendisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisse; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiâ et audaciâ hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edictò fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: Rampsiniumque, magna hominis admiratione ductum, filiam

την συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰ-
γυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκεῖνον δὲ
Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῶν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρι· καὶ τὰ μὲν,
νικᾶν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλ-
5 λιν ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμα-
κτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος,
ὡς πάλιν ἀπίκητο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφα-
σαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἐπιτελέοντας
αὐτούς· οὐ μέντοι, εἴτε δι' ἄλλο τι, εἴτε διὰ ταῦτα
10 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἐξυφῆναν-
τες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρῃ τοὺς
ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ci hanc in matrimonium dedisse, ut hominum om-
nium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis an-
tecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum
sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, de-
scendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse, et partim
victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; deni-
que rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse
mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad*
inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi
ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam
nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ
celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e
sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis con-
textum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

Φέρουσαν ἐς ἱερὸν Δήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπί-
 σω. τὸν δὲ ἱερά τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς,
 λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Δήμη- 15
 τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίου· καὶ αὐτὶς
 ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μὴ τοὺς λύκους ἐς τὸντὸ
 123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοιςι χρά-
 σθω ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάν-
 τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκά-
 στων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύ-
 πτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ 5
 τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώ-
 που ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνον-
 τος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὰν δὲ
 περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
 πετεινὰ, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει· 10

In viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum
 ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti
 oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cere-
 ris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursus-
 que eosdem lupos eum in eundem locum reducere.
 (123.) Iam utatur his, quae Aegyptii narrant, si cui
 probabilia fuerint visa; mihi per totam hanc Histo-
 riam propositum est, ut ea scribam quae de quaque
 re memorata audivi. Memorant autem Aegyptii, prin-
 cipatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum.
 Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum
 traderent, esse animam hominis immortalem; in-
 tereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso
 tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum
 absolvisset per omnia terrestria animalia et marina
 et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

163, 79.

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχilioisi ἔτισι. τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν, πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑαυτῶν ἰόντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμφινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τούτον, βασιλεύσαντά σφεων Χέο-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι, κατακληίσαντα γάρ
5 μιν πάντα τὰ ἱερά, πρῶτα μὲν σφεας θυσιῶν ἀπέ-
ξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑαυτῷ κελεύειν πάντας Αἰ-
γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτο-
μιέων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τουτέων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὸν πλοίοισι τοὺς λίθους ἐτέροισι ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absol-
vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
deinde nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius,
alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
rum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, di-
xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
eos tenentem *Cheopem* omni nequitiâ esse grassa-
tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapididinis
in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
alii imperatum, ut navigiis eis flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἴλκον τοὺς Λίθους, τὴν ἑδεμῖαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον 15 τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν (τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυαί· ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῆς ἑαυτῆς, ὀκτῶ ὀργυαί· λίθου τε ξιστοῦ καὶ ζώων ἐγγεγλυμμένων) ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὓ 20 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο Θήκας ἐωυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα ποιευμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μέτωπον ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant traherent montem. Opus autem faciebant per vices, quolibet trimestri, centena hominum millia. Tempus autem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxerunt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo inferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quinque stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; altitudo, qua est maxima, duorum et triginta cubitorum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculptis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae insumptos decem annos fuisse, simulque conficiendis in eo colle, in quo stant pyramides, cameris subterraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in insulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyramidis constructionem viginti annos esse insumptos.

- 5 στον ὀκτῶ πλέθρα, εἰούσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον
 λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσαν. Ἐποικήθη δὲ ὧδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλαίπους λί-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι· χαμά-
 θεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἶρον-
 τες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἑτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἑστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοίχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εἰοῦσαν μίην τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-

CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis politus et quam accuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnae*, alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in tertium] super alia machina; nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰ πρὸς λέγεται. Ἐξεποιήθη δ'
 ὦν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποίηεν· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. Σοσήμενται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνην
 καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμώβη τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοις· καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὃ ἐρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, κόσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἔς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοις· ὁκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τούτῳ

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt; et recte memini quae mihi dixit interpretes, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίθους ἑταίμον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν δρυγμα ἐρ-
 γάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χείρ 126
 πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμενον, τὴν θυγα-
 τέρα τὴν ἑαυτοῦ κατέσταντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι
 πρῆσσεσθαι ἀργύριον, ὁκόσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο
 5 γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
 πρῆσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημῆιον κα-
 ταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκάστου δέ-
 εσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο.
 ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
 10 μῆθῃναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἱστῆκυϊαν, ἔμπροσθε
 τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κᾶλον ἑκάστον,
 ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χείρ 127

temporis caedendis lapidibus, cisdemque promoven-
 dis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) *Εο*
autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum
 pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari ius-
 serit considerare, et pecuniae summam quantam posset
 maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc mo-
 do collegerit, non memoratur: sed hoc memorant,
 collegisse illam non modo pecuniam a patre impera-
 tam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet
 monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam
 intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus facien-
 dum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus,
 dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio
 stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque
 latus est longitudine pedum centum et quinquaginta.
 (127.) *Cheopem* hunc dixere *Aegyptii* regnasse

καὶ τούτων Αἰγύπτιοι ἔλεγον πενήκοντα ἔτια· τελευτή-
 σαντες δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην τὸν ἀδελ-
 Φεὸν αὐτοῦ ΧεΦρήνα. καὶ τούτων δὲ τῷ αὐτῷ τρέ-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἑτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα. 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνέκουσαν· ταῦ-
 τα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὕπεστι
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἦκει ἐς
 αὐτὴν, ὥσπερ ἐς τὴν ἑτέραν, ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένου
 δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κῆσθαι Χέοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς
 ἑτέρης τὸ αὐτὸ μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μῃ. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον ΧεΦρήνα ἑξ καὶ πενήκοντα ἔτια. Ταῦτα ἑξ τε

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exac-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illa minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminenti. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτη, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίωσι τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱερὰ χρόνου τασούτου
 κατακλησθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσθους οὐ
 5 καὶ ἄλλα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον
 τὸν χρόνον ἐνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῶ- 129
 νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱερὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν
 τετραμένον εἰς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνείναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῶν δικαιότα-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνεοῦσι μάλι-
 στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CCXXVIII. 6. Φιλιτίωνος. *Alii* Φιλίτιος.

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta: itaque et templa eum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulxisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis aequissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἑαυτοῦ διδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔοντι δὲ 10
 ἡπία τῷ Μυκερίῳ κατὰ τοὺς πολίτας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἀρξαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιπεπτῶκεε
 πρήγματι, καὶ βουλόμανον περισσότερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ξυλὴν κοί-
 λην. καὶ ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανούσαν θυγατέρα.
 130 Αὕτη ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ
 ἦν φανερή· ἐν Σαί μὲν πόλει εἰῶσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιλείοισι, ἐν οἰκῇματι ἡσκημένῳ· θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. αἰγ- 5

quin ex aequo iudicasse caussas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer afflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita;
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χοῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
 παλλακείων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
 Σαΐ πόλει ἱερεῖς· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί,
 εἰῶσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ ἐργασ-
 10 μέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
 λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης, 131
 καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
 σθη τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ ἀκού-
 ση. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄχρεος·
 5 ὁ δὲ μιν ἐθαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
 ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
 ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
 πεπονθυῖας τάπερ αἱ ζῶαι ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
 Φλυαριεῖντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
 10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ
 ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignae statuæ (co-
 lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
 viginti, nudis corporibus. Quenam autem illae sint,
 dicere non possum, nisi quae narrantur. (131.) Sunt
 autem qui de bove illa et de statu is istis haec narrant:
 Mycerinum amore filiae suae captum, vim ei intulisse;
 eoque facto puellam prae dolore vitam finivisse
 suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
 matrem autem famulis, quae patri filiam prodidissent,
 manus praecidisse, et nunc imaginibus illarum
 idem accidisse quod ipsae vivae passae essent. Haec
 vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum caetera,
 tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
 vjdimus, vetustate temporis decidisse illis manus,
Herod. T. I. P. I. D d

κασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτίων φαίνοντο ἐοῦσαι ἔτι καὶ ἐς
 132 ἐμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται Φοι-
 νικίῳ ἱμάτι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
 πεχρυσωμένα παχεί κάρτα χρυσῷ· μεταξὺ δὲ τῶν κε-
 ράνων, ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεστι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἑπεὶ αὖν τύπτωνται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον Θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ
 τοιούτῳ πρήγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κρινου ἀποθνήσκουσιν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν
 133 ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος,
 δεύτερα τούτῳ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ
 μαντήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτεα μοῦ-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genubus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, *non nisi sex adhuc annos victurum illur,*

167, 21.

- 5 τον βίον, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσιν. “ τὸν δὲ, θεῶν ποιη-
 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαντήϊον τῷ θεῷ ὀνειδισμα,
 ἀντιμεμφομένον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πατὴρ,
 ἀποκληίσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν αὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λα καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 10 πολλόν· αὐτὸς δ’ εὐσεβὴς εἶναι, μέλλοι ταχέως οὕτω
 τελευτήσιν. “ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα εἰλθεῖν
 λέγοντα „τούτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαι μιν τὸ χρεῶν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ’ ἔτεα πενήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας,
 15 μαθεῖν τοῦτο, κείνον δὲ οὐ. “ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερῖνον, ὡς κατακεκοιμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐ-

*septimo vitam finiturum. Tum illum, aegerrime hoc
 ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis ver-
 bis deo exprobrarent, quod pater ipsius et patruus,
 qui templa clausissent, deosque non curassent, atque
 etiam homines perdidissent, tamen seros in annos
 produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat,
 tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum
 ei responsum ab oraculo esse editum: hac ipsa caus-
 sa propere finiturum vitam, quod ea, quae in
 fatis fuissent, non fecisset. Debuisset enim Aegyptum
 malis vexari per annos centum et quinquaginta:
 et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse,
 ipsum vero non intellexisse. His auditis Mycerinum,
 quum sententiam contra se iam pronunciatam cognovisset,
 multas parari iussisse lucernas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse,*

τὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθεῖν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἔς τε τὰ ἔλαια καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεύματα. 20
ταῦτα δὲ ἐμνηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήϊον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δωῶδεκα ἔτεα ἀντὶ ἐξ ἑτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι παυόμεναι.

- 134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κᾶλον ἕκαστον τριῶν πλέθρων, εἰούσης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδάπιος ἐταίρης γυναῖκός εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. 5
οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδάπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulsisse, per ampena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater exstruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quaenam mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλῆων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λε-
 πομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηάκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 15 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἤκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεαπροπίου „ὅς βού-
 λοιτο ποιὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελεῖσθαι“ ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδῶπις δὲ ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο, Ξάνθειω τοῦ Σαμίου 135
 κομίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus constiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Amasi floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permultis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et *Aesopum* Iadmoni serviisse, quum aliunde constat, tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet poenam repetere caedis Aesopi*, nemo alius, qui illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iadmonis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: adducta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαραῶ, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφoῦς τῆς μουσποιοῦ. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5 κατέμενέ τε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κάρτα ἐπαφροδίτος γενομένη, μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ιδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ ἐς τόδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρή- 10 ματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆιον ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυον ἐωυτῆς. τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀβε- 15 λους βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συννε-

redempta est a cive Mitylenaco *Charaxo*, Seamandronymi filio, fratre Sapphūs poëtriae. Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque venusta admodum esset, magnas comparavit sibi opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talem extruere pyramidem posset. Nam, cuius opum decimam partem ad hunc usque diem conspiciere licet cuicumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Graeciā relinquare, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. Ex decimâ opum suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

169, 78.

νέεται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χῖοι ἀνέβησαν, ἀν-
τίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. Φιλέουσι δὲ καὶ ἐν τῇ Ναυ-
20 κράτι ἐπαφροδίτοι γίνεσθαι αἱ ἑταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
αὕτη, τῆς πέρι λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὲ τι κλεινὴ
ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδάπιος τὸ οὐνο-
μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν
Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσσαν δὲ
25 τῆς ἐτέρας περιλεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
Φῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδάπιος μὲν νυν πέρι
πέπαυμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλε- 136
γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχιν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
σαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔοντα πολλῶ τε κάλῃ

[*sive*, ferreos obeliscos,] eaque Delphos misit: quae
etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciun-
tur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ip-
sius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari ve-
nustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo
habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus inno-
tuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui no-
men Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus
tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata.
Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute libe-
ravit, Mitylenen reversum, multis conviciis *Sappho* in
carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide
hactenus.

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ae-
gypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad
Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λιστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάν-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκεῖνα δὲ, καὶ μακρῶ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμιξίης
 εἰσῆς πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἔτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, 10
 τὸν δίδοντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατεῖν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τῇδε ἐπεῖναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ ἑτάφῳ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη- 15
 δένι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἑαυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἑαυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes alie-
 num, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, eum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

πτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων παιή-
 20 σαντα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολαμμένα τάδε
 λέγοντά ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΥΤΟΝ, ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν
 ἄλλων θεῶν. ΚΟΝΤΩ ΓΑΡ ὕποττητον-
 25 ΤΕΣ ἔς ΛΙΜΝΗΝ, ὅ τι ΠΡΟΣΣΧΟΙΤΟ ΤΟΥ
 ΠΗΛΟΥ ΤΩ ΚΟΝΤΩ, ΤΟΤΤΟ ΣΤΑΛΕΓΟΝ-
 ΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴρυσαν, καὶ με τρο-
 ΠΩ, τοιοῦτῳ, ἔξεποιήσαν. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137
 σιος πόλιος, τῷ ὄνομα Ἄνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθιοπίας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα ἐς τὰ ἔλεια· τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἑτα πεντήκοντα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum
 lapideis pyramidibus contemnas: tanto enim illas
 antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
 to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
 to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
 que hoc modo me perfecerunt.* Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anyx oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugâ se in paludes recepisse, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὥκως τῶν τις Αἰγυπτίων
 αἰμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δὲ,
 κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπι-
 τάσσοντα χώματα χοῦν πρὸς τῇ ἐαυτῶν πόλει, ὅθεν 10
 ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις
 ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν
 ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ἐρυζάντων, ἐπὶ Σεσωστρίος βα-
 σιλέος· δεύτερα δὲ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ καὶ ἄλλα ὑψη-
 λαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν 15
 τῇ Αἰγύπτῳ πόλιων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
 βάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱόν ἐστι Βουβάστιος
 ἀξιαπληγτότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδα-
 πανώτερα ἐστι ἱρά· ἡδονῇ δὲ ιδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλ-
 λον. ἡ δὲ Βούβαστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶ 20

Aegyptio regnasse annos quinquaginta; intra quos
 annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptio-
 rum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
 capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
 pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
 ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo ad-
 gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas
 effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
 exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum om-
 nium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est
 ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia, qui-
 dem templa ampliora et sumptuosiora; sed adspectu
 nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
 rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

171, 37.

"Αρτεμις. Τὸ δὲ ἱὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσά- 138
 δου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διαώρυχες
 ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρη τῆς
 ἐσόδου τοῦ ἱοῦ ἐκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιρρέουσα,
 5 ἡ δὲ, τῇ εὐρὺς εἰῶσα ἐκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι
 κατασκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπήχεσι ἐσκευάδεται ἀξίοισι λόγου.
 ἰὸν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱὸν, κατοραῖται πάντοθεν πε-
 ριϊόντι· ἄτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου,
 10 τοῦ δ' ἱοῦ οὐ κεκινημένου, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἐσο-
 πτόν ἐστι. περιβέει δ' αὐτὸ αἵμασιῇ ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποισι. ἐστὶ δὲ ἔσωθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων, πεφυ-
 τευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῷ γαλμα ἐνι. εὐρὺς
 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱοῦ, πάντα σταδίου ἐστὶ. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum insula est: fossae enim ex Nilo circum ductae non miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab altero circumfluens: utraque centum pedes patens in latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad quadraginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in media urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum oppidi solum aggere adgesto sit exaltatum, templum autem, ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique conspectui patet. Circumductus est templo murus, figuris insculptis: est autem intus altissimarum arborum locus, circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἔσοδον, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὐρος δὲ, ὡς τεσσέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρει δ' ἐς Ἑρμῆα
 139 ἱρόν. τὸ μὲν δὴ ἱρόν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὧδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅψιν
 ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχεσθαι φεύγοντα·
 ἐδόκεε οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱρέας τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμέειν 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ
 δοκεοὶ ταύτην τοὺς θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας
 περὶ τὰ ἱρά, κακόν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ἂν ποιήσῃ ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θέναι τὸν χρόνον, ὁκόσον κεχρηῆσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugā se recepissee: visus quip-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectā
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admissio,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 taretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήια,
τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνείλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύ-
πτου βασιλεῦσαι ἔτι πενήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗ-
τος ἐξήιε, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε,
15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς 140
τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἔνθα πεν-
τήκοντα ἔτι, νῆσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἶκει.
ὅπως γὰρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἔτι
ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii* τρηκόσια, CCC. *alii* πεν-
τακόσια, quingentos annos.

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim,
quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, qui-
bus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in*
Aegypto debere quinquaginta annos. Itaque finito
hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
ex Aegypto discessit *Sabacos*. (140.) Post cuius dis-
cessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, re-
deuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insu-
lam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto
circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii,
prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope
frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum
reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc in-
sulam nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per
septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γενόμενοι βασιλῆες Ἀμυρταίου ὄνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβαί· μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίαν.

- 141 Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ ὀνόματι εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὡς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτοὺς, καὶ σφίτας ἀπελίσσας τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέρων βασιλῶν δεδοῖσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ δυνάδεκα ἀρούρας. μετὰ δέ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ὄν δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱεῖα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόν 10 τα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον,

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

172, 93.

καὶ οἱ δοῦναι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρα-
 15 τόν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψει τιμωρούς. | τούτοις δὲ μιν
 πίσυνον τοῖσι ἐνυπνίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἔπεσθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίῳ· ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἔσβολαί· ἔπεσθαι δὲ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ, καὶ χει-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. | ἐνθαῦτα ἀπικο-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖσι ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς
 ἀρουραίους, κατὰ μὲν Φαγέειν τοὺς Φαρετριῶνας αὐ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πείσειν πολλούς. | καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἔστηκε ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repsisse somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum.
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manu

μῶν, λέγων διὰ γραμμάτων ταῦδε· ἘΣ ἘΜΕ ΤΙΣ
 ὈΡΕΩΝ, ΕὔΣΕΒΗΣ ἔΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιαί τε καὶ οἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μῆν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτησι ἀρχιερεῖς 5
 καὶ βασιλεῖς ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοι
 τριηκοσίαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάταί μύρια ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεά ἐστι. μῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἐτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκόσια καὶ 10
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι αὐδὲ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disce!*

(142.) ADHUC ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 cani sacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dixe-
 runt deum nullum sub hominis formâ exstitisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν τοί-
 νυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡβέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἐνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροια-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφί γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νομούς, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ 143
 ἐν Θήβησι γενεηλογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατριὴν ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ οὐ γενεηλογήσαντι ἑμεαυτὸν.
 5 ἔσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὸν μέγα, ἐξηρίθμεον
 δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσούτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidis: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In aedem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque

ἀρχιεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτοῖσι ἴσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμέοντες ὦν, καὶ δεικνύντες οἱ
ἱεῖς ἐμοί, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον
ἔοντα, ἐκ τοῦ ἀγχίστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνης διεξιόν- 10
τες διὰ πασέων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτόν, καὶ ἀναδήσαντι
ἐς ἑκκαίδεκατον θεόν, ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθ-
μήσει, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
ἄνθρωπον. ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, Φάμενοι ἕκαστον 15
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγονέναι· ἐς ἃ
τοὺς πέντε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεόμενον, καὶ οὔτε
ἐς θεόν, οὔτε ἐς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δέ
ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαυρός. 20
144 Ἦδη ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσαν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam
ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce
imagines, incipiendo ab eo qui proximè mortuus erat,
confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
taeo vero genus suum recensenti, originemque suam
a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum ge-
nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
suerunt; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo
generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφεας πάντας ἔοντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
 νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀν-
 5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι·
 ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
 δα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον κατα-
 παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
 Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλήσει μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
 εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
 πτίοις δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν
 πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
 5 δωδέκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἱ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
 rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
 tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
 nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
 et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
 rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
 minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
 stemumque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
 rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
 Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
 ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἐτι τούτων πλέονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα· καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως Φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν τῶ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἐστὶ ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῶ Ἀλκμήνης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῶ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆς λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσῳ ἔτεά ἐστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 146 τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφότε-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἑξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se accurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmeneae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάρεστι χραῖσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοισι
 μάλλον· ἐμοὶ δ' ὦν ἡ περὶ αὐτέων γνώμη ἀποδέχεται.
 εἰ μὲν γὰρ Φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
 5 οὔτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰ περ Ἡρακλῆος ὁ ἐξ Ἀμφι-
 τρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
 καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
 τούτους ἄλλους, ἄνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
 οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
 10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν
 ἐνερράψατο Ζεὺς, καὶ ἤνεκε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
 πτου εὐῶσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανός γε περὶ οὐκ
 ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. δῆλὰ μοι ὦν γέ-
 γονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθαντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
 Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
 eā, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
 equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
 Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
 sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
 les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
 et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
 set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cognomines,]
 quum homines fuissent, nomina gessisse pris-
 corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
 adtinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
 Iove insutum esse femorī; et Nysam deportatum,
 quae supra Aegyptum est in Aethiopiā; de Pane vero,
 quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
 dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
 cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο 15
 χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν.

Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

- 147 Ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
 γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
 χώραν γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη Φράσω· προσέσται δέ τι
 αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψίας. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
 μετὰ τὸν ἱερεῖα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
 γὰρ χρόνον οἱοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διαιτᾶσθαι,)
 ἐστήσαντο δυνάδεκα βασιλέας, δυνάδεκα μοίρας
 δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
 μενοι, ἐβασίλευον, νόμοισι τοιοῖδε χρῶμενοι, μήτε κα-
 ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τὸν 10
 ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναί τε Φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
 δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περὶ-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
 quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
 vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae-
 gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
 ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto
 esse, ea exponere adgredior: inerunt autem his etiam
 nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
 regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
 pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
 constituerunt, universâ Aegypto in duodecim partes
 distributâ. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
 que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
 opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
 essentque artissimâ amicitia inter se iuncti. Leges

175, 5.

στέλλοντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκίῃ Φιάλῃ σπείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσειν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐπρήσαντο λαβυρίνθον, ὀλίγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων καλεομένην
 πόλιν μάλιστα κη κείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δα-
 πάνης φανείη ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοι
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ· ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac caussâ, quod in ipso statim initio,
 quum regnâ adgrederentur, edixerat illis oraculum:
*qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
 Vulcani templo, eum totius Aegypti regno poti-*
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet; quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graecis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίῃ· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυρα-
 μίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωδεκά μὲν εἰσι αὐλαὶ
 κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλοισι· ἐξ μὲν πρὸς βορέω,
 ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες· τοῦχος δὲ ἕξω-
 θεν ὁ αὐτὸς σφεας περιέργει. οἰκήματα δ' ἔνεστι δι- 15
 πλᾶ, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐπείνοι-
 σι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἐκά-
 τερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὄρεο-
 μεν διεξίοντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν· τὰ δὲ
 αὐτέων ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπε- 20
 στεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθε-
 λον, φάμενοι θῆκας αὐτοῖσι εἶναι τῶν τε ἀρχῆν τὸν
 λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλῆων, καὶ τῶν
 ἰσῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

rum quaelibet multis eisque magnis Graecorum ope-
 ribus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus
 nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duo-
 decim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo ob-
 versis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spe-
 ctantes, omnes inter se contiguas: unus autem mu-
 rus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt du-
 plicia, alia subterranea, alia super his in sublimi,
 numero ter mille; cuiusque generis mille et quin-
 genta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidi-
 mus et transiimus, et oculati testes de his loquimur.
 Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam
 Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea
 nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum,
 qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodi-
 lorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

25 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
 θρωπῆϊων ἔργων, αὐτοὶ ὁρέομεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
 τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλυγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἔοντες
 ποικιλώτατοι, θῶμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς
 τὰ οἰκήματα διεξιῶσι, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς πα-
 30 στάδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ
 ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὄροφῇ δὲ πάντων
 τούτων, λιθίνῃ, κατὰπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
 ἐγγεγλυμμένων πλείοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περίστυλος,
 λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
 35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
 κοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλη ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
 ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἔοντος τοιούτου, θῶμα 149
 ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλεομένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
 ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
 ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
 admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in conclav-
 ia transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
 que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
 clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
 perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
 ni. Aula quaelibet peristyllo circumdata, lapide albo
 artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
 labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
 pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
 illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
 in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς
 περιόδου εἰςὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίνων
 ἑξήκοντα ἔόντων ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θά- 5
 λασσαν· κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορρῇν τε καὶ
 νότον, εὐῶσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑωυτῆς, πεν-
 τηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτῇ, αὐ-
 τῇ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι
 δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πέντηκοντα ὀρ- 10
 γυῖας ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον
 τοσούτο· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεττι κολοσσὸς λίθινος,
 κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰςὶ ἑκατὸν
 ὀργυιέων. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαί δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξά-
 πλεθρον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης, καὶ τε- 15
 τραπήχεος· τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἔόντων.

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius
 lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim
 sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam colli-
 git universa Aegypti ora secundum mare porrecta.
 Lacus a parte boreali et australi oblongus est: alti-
 tudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas
orgyias Graeci vocant. Esse autem manu factum ef-
 fossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere
 lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque
 eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum
 est: super utraque collocatus est colossus lapideus,
 in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum
 centum: centum autem orgyiae accurate efficiunt sta-
 dium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum
 orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

τοῦ δὲ πηχέος, ἑξαπαλαίστου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἀνδρὸς γὰρ δὴ δεινῶς
 ἔστι ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νεῖλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσῆκται,
 20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἔσω ῥεῖ ἐς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
 ἔξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτῆς. καὶ ἐπεὶ μὲν ἐκρήν ἔξω, ἡ
 δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας ἐς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέρην ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων·
 ἐπεὶ δὲ εἰσὶν τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, εἴκοσι μνέας. Ἐλε- 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχάριοι καὶ ὥς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδοῖ ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μέρμοριος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ οὐρύγρατος τούτου οὐκ ὤρεον
 τὸν χοῦν σὺδαίμου ἑόντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰ-
 ρόρην τοὺς ἀγχίστα οἰκέοντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χοῦς ὁ ἐξορυχθεῖς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορήθῃ,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus redit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphin
 est. Quum vero terram ex ampla hac fossâ egestam,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
 quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἦδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ
 Ἀσσυρίων πόλει γεγνημένον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ὄντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι,
 ἐπενόησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεύοντες
 εἰς τὰ βασιλικὰ οἰκία ὀρυσσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφο- 15
 ρούμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, εἰς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρεον· εἰς
 ὃ κατεργάσαντο ὅ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον ὀρυσσοντας 20
 γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμέλλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata
 fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cogni-
 tum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe,
 factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes in-
 gentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto
 auferre constituissent nonnulli; ex suis acdibus fo-
 diendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam
 versus regiam dirigentes: humum vero effossam quo-
 tidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum prae-
 terfluit, egresserunt, donec perfecissent quoddam insti-
 tuerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto
 fossâ factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed
 interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum
 egressisse Aegyptios; quam fluvius, exceptam, diffu-
 surus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum
 narrant.

178, 93.

Τῶν δὲ δωδέκα βασιλέων δικαιοσύνην χρεωμένων, 151
 ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
 ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιερεὺς
 ἐξένεικέ σφι Φιάλας χρυσείας, τῇσί περ ἐώθεσαν σπέν-
 5. δειν, αἱμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκα, δωδέκα ἐοῦσι.
 ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὼς αὐτέων
 Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, ἐοῦσαν χαλ-
 κέην, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 * ἅπαντες ἐφόρεόν τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
 10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῶ νόῳ χρεώ-
 μενος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν Φρενὶ λαβόντες τό-
 τε ποιηθέν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέ-
 χρηστό σφι, τὸν χαλκὴν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλην,
 τοῦτον βασιλῆα ἕσεσθαι μόνον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim* quos dixi *Reges* dum regnant
 iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut,
 quum sacrificium solenne in Vulcani templo perage-
 rent, festorum dierum postremo libaturis phialas au-
 reas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent,
 aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum
 essent ipsi duodecim. Ibi tum *Psammitichus*, stans
 postremus omnium, quum phialam non haberet, ga-
 leam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit.
 Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alio-
 qui, tum eo ipso tempore, gestabant. *Psammitichus*
 igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porre-
 xerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc *Psammi-*
tichi factum advertentes, cogitantesque oraculum,
 quod ipsis editum fuisset, qui ex aeneâ phialâ libas-
 set, eum solum regem futurum totius *Aegypti*;

τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμ- 15
 μίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ αὐδεμιῆς προ-
 νοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξε σφί διώ-
 ξαι, ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὀρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
 152 Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν ἀπέκτεινε,
 τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθῃ ἐκ
 τῆς ὄψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων
 οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτεω εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον- 5
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κυνέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. Ἐπιστά-
 μενος ὦν ὡς περιβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενέεε
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
 reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
 ctum, aequum quidem non censebant ut morte plecte-
 retur; sed placuit eum in paludes relegari, maiori
 potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus
 excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
 (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Saba-
 conem Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon
 occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Ae-
 thiops nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab
 Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in pa-
 triam erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam
 regnavit, ab undecim regibus in exsilium missus
 est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste
 secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus
 cogitavit: quumque eâ causâ in Buto oppidum ad

10 πόλιν εἰς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοι-
 σί ἐστι μαντήϊον αἰψευδέστατον, ἦλθε χρησμός, ὥς τίσις
 ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκῆων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστὴ μεγάλη ὑπέκχυτο, χαλκίους οἱ
 ἄνδρας ἦξει ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
 15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας,
 κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι εἰς Αἴγυπτον·
 ἐκβάντας δὲ εἰς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
 λειτῶν τις Αἰγυπτίων εἰς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μιτίχῳ, (ὥς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἄνδρας ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὥς χάλκεοι ἄνδρες ἀπυγμένοι ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελεύμενον, Φίλα τε τοῖσι Ἴωσι καὶ Καρσί ποιεέ-
 ται καὶ σφεας, μεγάλα ὑπισχνέμενος, πείθει μετ'
 ἑαυτοῦ γενέσθαι. ὥς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latoniae oraculum misisset, quod veracissimum Aegyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam vindictam a mari, quando aenei viri sint adparituri*. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos aeneos viros opem sibi laturus; accidit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis, ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse a mari, qui praedam ex terrâ agerent*. Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἑαυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικουροῖσι, 25
καταίρει τοὺς βασιλέας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπεὰν Φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον ἐοῦσαν, καὶ τύπων πλέην 5
ἀντὶ δὲ κίωνων, ὑπεστᾶσι κολοσσοὶ δωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσάν ἐστι
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἰωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασα-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντας· τοῖσι
ὀνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ τᾶλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέ- 6

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentie-
bant, et cum his auxiliariibus, reliquos reges op-
pressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristyllo circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenum cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Eraphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operâ usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Carumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaque promissa exsolvit; pueros eisdem

179, 50.

δωκε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυ-
 πτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκιδάσκεσθαι. ἀπὸ δὲ
 τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰ-
 γύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
 10 τοὺς χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι
 αἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἐνερθε Βουβάστιος πό-
 λιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ Νεί-
 λου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις
 ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε ἐς Μέμφιν, Φυλα-
 15 κὴν ἑαυτοῦ ποιεύμενος πρὸς Αἰγυπτίων. Τούτων δὲ οἰκ-
 σθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι
 τούτοισι, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμιτί-
 χου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπι-
 στάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ-
 20 λόγλωσσοι κατοικίσθησαν. ἐξ ἧν δὲ ἐξανέστησαν χώ-
 ρων, ἐν τούτοισι δὴ οἱ τε ὀλκοὶ τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum edicerent
 sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati
 sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agros istos
 longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus
 mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium
 quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore
 Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum
 concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adver-
 sus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coepe-
 runt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res
 in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae
 deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi
 enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum inco-
 luerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος
 μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

155 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
 σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς ἀξίου εἶντος ποιή-
 σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐστὶ μὲν
 Λητοῦς ἱερόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
 Σεβεννυτικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέον- 5
 τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου
 τὸ χρηστήριόν ἐστι, Βουτῶ, ὡς καὶ πρότερον οὐνόμασταί
 μοι. ἱερόν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
 Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρη-
 στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει εἶναι μέγας, καὶ τὰ προ- 10
 πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δὲ μοι τῶν Φα-
 νεράων θῶυμα μέγιστον παρεχόμενον, φράσω. ἐστὶ ἐν

sunt, vestigia navaliū, quibus usi erant, et aedifi-
 ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
 Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto politus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
 feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
 no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
 lum*, *Latoniae* templum, in magno oppido situm, ad
 Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
 mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
 ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
 etiam Apollinis templum, et templum Dianae. Lato-
 nae vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
 magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
 torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
 ciuntur, maximā me admiratione adfecit, hoc dicam.
 Est in eodem loco sacro *aedes* *Latoniae* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἐνὸς λίθου πεποιημέ-
 νος, ἔς τε ὕψος, καὶ ἔς μῆκος· καὶ τοῖχος ἑκάστος τού-
 15 τοισι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἑκάστος ἐστί.
 τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
 θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
 νυν ὁ νηὸς τῶν Φανεράων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱερόν ἐστι
 θαυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις κα-
 λευμένη, ἐστί μὲν ἐν λίμνῃ βαθύῃ καὶ πλατῇ κειμένη
 5 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων
 εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλατὴ. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
 πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ
 νῆσος ἀληθῆως ἐστὶ πλατὴ. ἐν δὲ ὧν ταύτῃ νηὸς τε
 Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύα-
 10 ται. ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ Φοίνικες συχνοὶ, καὶ ἄλ-
 λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφροα, πολλά, λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
 quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
 et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
 impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
 reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
 circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
 admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
 sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
 alto amploque iuxta templum quod in Buto est: di-
 cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
 dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
 diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
 hac vero insulâ est Apollinis templum amplum, in
 quo tres arae erectae. Nascuntur in eadem palmae
 magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τότε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐ-
τὴν πλωτὴν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εὐύση πρότερον
πλωτῇ, Λητῶ, εὐύσα τῶν ὀκτὼ θεῶν τῶν πρώτων γε-
νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλι, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
θήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
τῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
λωνα δὲ, καὶ Ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτε-
ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὄρος·
Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἄρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίω-
νος ἤρπασε τὸ ἐγὼ Φράσω, μῦθος δὴ ποιητέων τῶν προ- 25
γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἄρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse
hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt:
Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos existi-
tissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc
oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi credi-
tum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans,
abscondisse et saluum conservasse, quum omnia per-
quirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis
filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionysø
et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum
et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo,
Orus vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex
hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex
omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorio-
nis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157
πεντήκοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπα-
λιόρκει, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασέων πο-
5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκῶς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυχι ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν Φερούση, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἔστι
5 πλόος ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρεις
δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἤκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἤκται δὲ κατύπερθε ὀλίγον Βου-
βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν·

Dianam dixerit Cereris filiam.) Eā igitur caussā insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus omnium, quae novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare* ferentem, quam deinde *Darius Persa* iterum effodit: cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: latitudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata autem paullo supra *Bubastin urbem*, iuxta *Patumon*

ἔσέχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὥρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον ὄρος, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὔρεος τούτου παρὰ τὴν ὑπωρεὴν ἤκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὔρεος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορηῆς θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίνην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὔρεος, τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσω σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλῆος ὀρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythracum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria disternat, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus: in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίων ἀπάλοντο δυάδεκα μυριάδες. Νεκάς μὲν
 25 νυν μεταξὺ οὐρύσων ἐπαύσατο, μαντηίου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβαρῷ αὐτὸν προεργάζεσθαι,“
 βαρβαρὸς δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Πανσάμενος δὲ τῆς διαόρυχος ὁ 159
 Νεκάς, ἐτράπετο πρὸς στρατηίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορείῃ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίῳ κέλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὀλκοὶ
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχράτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι πεζῇ ὁ Νεκάς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εὐῶσαν
 μεγάλην εἴλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίῳν. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδί Ψάμμι παραδούς τὴν ἀρχήν.

160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἠλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες διακαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευρεῖν. 5 ὡς δὲ ἀπικόμενοι εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἠλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἠλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιεῖν. 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἡκεῖν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων διακαιοτέρων ἐπεξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

183, 70.

τοὺς Ἡλείους εἰ σφί οἱ πολῶται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν „σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξείνον.
 20 ἀλλ' εἰδὴ βούλονται δικαίως τιθέναι, καὶ τούτου εἴνε-
 κα ἀπικοίατο εἰς Αἴγυπτον, ξένοισι ἀγωνιστῆσι ἐκέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἡλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγω-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι ὑπεβήκαντο.

Ψάμμιος δὲ ἐξ ἑτέα μούνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίν, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἐωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quaesiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi faveant, iniuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellent certamina administrare, et huius rei
 caussâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) Psammis postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit Apries. Hic post Psammitichum, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλῆων, ἐπ' ἕτεα πέντε 5
 καὶ εἴκοσι ἄρξας· ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
 σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἔδεε κακῶς
 γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
 ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
 τῷ παρεόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὁ Ἀπρίης 10
 ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
 δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
 κέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοῦς ἀποπέμψαι εἰς
 φαινόμενον κακόν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐ-
 τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχαι. 15
 ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
 καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
 162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοῦς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
 per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
 et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
 cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
 in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
 ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum*
rerum historia exponam, paucis in praesenti con-
 tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
 ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
 tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
 quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
 in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
 periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
 Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
 runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγοισι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε 5 στας, περιέβηκέ οἱ κυνέην καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῇῃ περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὐ πως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστῆότες, παροικεῖν αἶζοτο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ 10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὐνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντεννόμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑωυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἵππου κατήμενος) 15 ἐπάρας, ἀπεματαίωσε καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coërcendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus Aprien paravit. Quo cognito Apries, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc cum iussit Apriae

ἀπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπαμένου, ἵεναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὡς „ταῦτα πάλαι παρεσκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτός, καὶ ἄλλους ἄξειν.“ τὸν δὲ Πατάρβη- 20 μιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὁρέοντα, σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πησσομένα. ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως 25 ἔχοντα, περιταμεῖν προστάξαι αὐτοῦ τὰ τε ὦτα καὶ τὴν ῥῖνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἐτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἐαυτῶν οὕτω αἰσχυρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὴ χρόνον ἐπισχόντες, ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ ἐδίδοσαν σφέας 30

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ causâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensum, nullâ secum ratione initâ, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt,

184, 27.

αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
 ἔπλιξε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
 πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἀνδρας
 ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλήϊα ἐν Σαί
 5 πόλι, μεγάλα ἔοντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
 τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
 τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
 ἐγένοντο ἀμφότεροι, καὶ πειρήσεσθαι ἔμελλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
 ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
 δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνέες· οἱ δὲ,
 κυβερνήται. γένη μὲν Αἰγυπτίων τσαῦτά ἐστι· οὐνό-
 5 ματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι
 αὐτέων καλέονται μὲν Καλασίριές τε καὶ Ἑρμοτύβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et
 adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Ca-
 rum et Ionum auxilium triginta millia: regia au-
 tem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu
 dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus
 est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis ad-
 versus regis auxiliares: quumque ambo circa Momem-
 phin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen
 experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera.
 Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii
 bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes,
 alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum ge-
 nera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab
 artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii *Calasi-
 ries* nominantur, alii *Hermotybies*: qui ex hisce sunt

ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτος ἅπαντα διαραίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οἶδε
 εἰσὶ νομοὶ Βουσιρίτης, Σαίτης, Χεμμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἥμι-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γενό-
 μενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίατο, ἑκκαίδεκα μυριά- 5
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 ἀνέονται ἐς τὸ μάχιμον. Καλασιρίων δὲ οἶδε ἄλλος
 νομοὶ εἰσὶ Ὀθηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 της, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαιθί-
 της, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκείει, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἐξέστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίην, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [*nomos* Graeci
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybium nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bies; numero (quandò maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tari unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbaethites, Thmui-
 tes, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρός
 ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
 μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι
 ὀρέων καὶ Θρηίκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λη-
 δούς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμοτέ-
 5 ρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας
 μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
 λαγμένους τῶν χειρωναξίων, γενναίους νομιζομένους
 εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. με-
 μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
 10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς
 χειροτέχνας. Γέρεα δέ σφι ἦν τὰδε ἐξαραισθημένα μού- 168
 νοισι Αἰγυπτίων, παρέξ τῶν ἰρέων ἄρourke ἐξαίρετοι
 δυνάδεκα ἐκάστῳ ἀτελείς. ἡ δὲ ἄρourke ἐκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lacedaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacerdotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, vectigalis immunita. Habet au-

ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντα. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν 5
ἐξαραισμένα. τὰς δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο, καὶ οὐδαμᾶ ὧντοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τοῖσι δ' ὧν τὰς παρέξ τῶν αἰουρέων ἄλλα ἐδίδοτο ἐπ' ἡμέρῃ ἕκαστῃ, ὅπτοῦ σίτου σταθμὸς πέντε μνᾶς ἐκά- 10
στω, κρεῶν βοῶν δύο μνᾶς, οἴνου τέσσερες αἰουστῆρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδοτο.

169. Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὅ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπικοντο εἰς Μάμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῷ ἐλάσσονες ἐόντες, κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. Ἀπρίῳ δὲ λέγεται εἶναι 5

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum : estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant : praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur : cocti cibi farinacci definitum pondus, quinque librae cuique ; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphim oppidum pervenire, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini ; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriac*

186, 84.

ἥδε ἡ διάνοια, μὴδ' ἂν θεὸν μιν μηδένα δύνασθαι παύ-
σαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλέως ἑαυτῷ ἰδρυῖσθαι
ἐδόκει. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσσώθη καὶ ζωγρηθεὶς,
ἀπήχθη εἰς Σαῖν πόλιν, εἰς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία πρότερον
10 ἑόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλεῖα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλείοις, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιοῖ
δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑαυτῷ ἔχθιστον, οὗ-
τω δὲ παραδιδῶν τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοις. οἱ δὲ
15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔβαψαν ἐν τῇσι πατράσσι
ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτά-
τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῇ χειρὶ. ἔβαψαν δὲ
Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
σιλέας ἕσω ἐν τῷ ἱρῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
20 μα, ἐκαστέρῳ μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίου

hanc stetit sententiam, ne Deum quidem ullum
regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
nutritus est, et bene eum habuit Amasis: ad extre-
mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos
ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

Herod. T. I. P. I.

G g

καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθίνη μεγάλη, καὶ ἡσκημένη στύλοισι τε Φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι, καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὰ θυρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. 25

170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τειούτῳ πρῆγματι ἐξαγορεύειν τὸννομα, ἐν Σαΐ, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελοὶ ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχομένη, λιθίνη κρη- 5 πιδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέγαθος, ὥς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχαιο- 171 δῆς καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικνύμενα τῶν παθέων αὐτοῦ νυκτὲς ποιεῦσι, τὰ καλέουσι μυστήρια

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imitantibus alioque sumptu. Intra thalamum, repositorium est binis foribus clausum, atqui inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae contiguum. Et in area templi stant obelisei ingentes lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea erepidine ornatus et circumcirea pulchre elaboratus, eadem (ut mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur. (171.) In hoc laeu exhibent noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo] acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii: de qui-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδότε μοι ἐπὶ πλέον
ὥς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὐστομα κείσθω. καὶ τῆς Δῆ-
5 μητρος τελετῆς περὶ, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
λέουσι, καὶ ταύτης εἰδότε μοι περὶ εὐστομα κείσθω,
πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσὶν ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγού-
σαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
10 μετὰ δὲ, ἐξανάστασης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
ριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειθθέντες Πε-
λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, διέσωζον
αὐτὴν μοῦνοι.

Ἀπρίεω δὲ ὥδε καταραιρεμένου, ἐβασίλευσε Ἀμα- 172
σις, νομοῦ μὲν Σαίτεω ἐὼν· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
ὀνομαζομένη Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατόνοντο
τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίρῃ μεγάλην
5 ἤγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν εἶναι, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Graeci vocant,
silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
tulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
regnavit, ex Saitanâ praefecturâ oriundus, et quidem
ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
verunt Aegyptii Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοῦς ὁ Ἀμασις, οὐκ ἀγνωμοσύτῃ προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτός τε ὁ Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονίζεατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας, 10 ἀγάλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἰδρύσε τῆς πόλιος ὅκου ἦν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Φοιτέοντες πρὸς τὸ ἀγάλμα, ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφη· Φὰς „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 γάλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμῆν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἤδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπρηγέναι· εἰ γὰρ πρότερον

habere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringi, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magnâ religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, *factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomuisent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur* (sic loqui pergebat) *suam sortem simillimam huic pelluvio*

187, 42.

20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς.“ καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε. τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσει πρη- 173 γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ἔτου πληθώρας ἀγορῆς, προθύμως ἔπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἔπινε τε καὶ κατέσκωπτε τοὺς 5 συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτηον αὐτὸν, τοιαύδε λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ „προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν Φαῦλον προάγων σεαυτόν. „σέ γὰρ χοῆν ἐν θρόνῳ σεμνῶ σεμνὸν θωκέοντα, δι' 10 „ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτια „τ' ἂν ἐπιστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἀρχόνται.

esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in praesentiā esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque obferebantur: ab illo vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum compotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes: Non e dignitate tua, Rex, te ipse moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-

„καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιέεις οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτούς· „Τὰ τόξα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐνταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγεῖν ἂν ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὴ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδᾶσθαι αἰεὶ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάβοι ἂν
 „ἤτοι μανείς, ἢ ὄγε ἀπόπληκτος γινόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἄμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ιδιώτης, ὡς Φιλοπότης ἐὼν καὶ Φιλοσκώμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλεί-
 πτοι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεα, κλέπτε-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt:
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eundem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc compotationes cavilla-
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgentem defecissent necessaria, circumivisse et*

188, 70.

5 σκε ἂν περιῶν. οἱ δ' ἂν μιν Φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
 ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον ἔκου
 ἐκάστοισι εἴη· πολλὰ μὲν δὴ καὶ αἰλόσκετο ὑπὸ τῶν
 μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκα. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
 ἐβασίλευσε, ἐποίεε τοιαύδε' ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
 10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε
 ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς-ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
 τέων ἔθυε, ὥς οὐδενὸς εἰοῦσι ἀξίοισι, ψεύδεά τε μαντήϊα
 κεκτημένοισι. ὅσοι δέ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
 των δὲ ὥς ἀληθῆς θεῶν ἐόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
 15 παρεχόμενων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαίῃ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θαν- 175
 μάσιά οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
 τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλει, ὅσων τε τὸ μέγας λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui affirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti eum arguerant, horum prae- cipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et ora- cula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

θων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσούς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους 5
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγαθος ἐκόμι-
 σε. ἡγάγετο δὲ τουτέων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μέμ-
 Φιν ἐουσέων λιθοτομιέων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάθεις, ἐξ
 Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλὸν καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτέων, ἀλλὰ 10
 μάλιστα θαυμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μουνόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἕτα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προσετετάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ
 στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἔξωθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ 15
 εἴκοσι πῆχες· εὖρος δὲ, τεσσσερεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μου-
 νολίθου ἐστὶ. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapacidina, quae adversus Mem-
 phin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, *aedes*
 est *ex uno lapide*, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annos occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hique omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

189, 99.

χέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δωδέκα πηχέων· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται πα-
 ρὰ τὴν ἑσοδον. ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶνε-
 κα οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
 τῆς στέγης, ἀναστενάξαι, οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος
 πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ ἔαν' ἔτι προσωτέρω ἐλκύ-
 σαι. ἤδη δὲ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
 αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
 ἐσελκυσθήναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοισι ἱεροῖσι 176
 ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος
 ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτιον κείμενον κο-
 λοσσόν, τοῦ Ἡφαιστείου ἔμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
 3 καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsicus lon-
 gitudinis octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac caussa non fuisse pertra-
 ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
 vectibus promoveri aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea caussa non infus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his Memphi *colossus* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

Θρω ἐστᾶσι, Αἰθιοπικοῦ ἐντος λίθου, δύο καλοσσοί, εἴκοσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἐὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἐνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαῖ, καίμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδο- 10 μήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοβητότατον.

- 177 Ἐπ' Ἀμάσιος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μάλιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας τότε δισμυρίας τὰς οἰκούμενας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι 5 τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἕτεος ἐκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVI. 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schæf. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant statuae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera ab unâ aedis sacrae parte, altera ab alterâ: [*sive, quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.*] omnia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem etiam in Sai urbe similis *colossus* lapideus, eodem habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante *Amasi* dicunt Aegyptum prosperitate maxime floruisse, tum quod ad commoda spectat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae e terra homines percipiunt: et oppida habitata in cā tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem illam Aegyptiis constituit, ut *Aegyptiorum quisque quotannis apud nomini sui praefectum profiteretur,*

190, 26.

ται· μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίῃ
 ζῶν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
 10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίωσι ἔθετο· τῷ ἐκαῶ
 νοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ. Φιλέλλην 178
 δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετε
 ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
 Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
 5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ
 νοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδύσασθαι βωμοὺς καὶ τέμενα
 θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ αὐτο
 μαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλεούμενον δὲ Ἑλ
 λήνιον, αἶδε πόλις εἰσὶ αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν,
 10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δω
 ρεῶν δὲ, Ρόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσοί, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut le
 gitimum victum non declararet, is morte plecte
 retur. Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
 acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun
 tur. (178.) Graecorum amicus quum esset Amasis,
 et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
 eis, qui in Aegyptum venirent, Naucratin urbem ha
 bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
 nollent, tantum mercandi caussa in eam navigarent,
 his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
 Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
 maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina
 tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi
 tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Glazome
 nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
 et Phaselis; ex Aeolibus, sola Mitylenaeorum civi*

Φάσηλιν· Αἰολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἔστι τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστατάς τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὐταὶ αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφί μετεὸν μεταποιεῦν- 15
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγινῆται ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος
 Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἡρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπό-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπίκοιτο, χρῆν ὁμόσαι „μὴ μὲν
 ἐκόντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὰ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀν- 5
 τίους πλέειν, τὰ Φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βαρίσι περὶ
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπίκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάν-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, scor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

191, 57.

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἑόντα νηὸν τρηκosiών ταλάν-
των ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἐὼν αὐτόθι, αὐτομά-
τως κατεκρή· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημό-
5 ριον τοῦ μισθώματος παρασχέειν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελ-
φοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο,
οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνείκοντο. Ἀμασις μὲν γάρ
σφι ἔδωκε χίλια στυπηθείης τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύ-
πτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις Φιλότῃτά τε καὶ συμ- 181
μαχίῃν συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν,
εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικός, εἴτε καὶ ἄλλως
Φιλότῃτος Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ' ὧν, οἱ μὲν λέ-
5 γουσι Βάττειω, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κρι-
τοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὐνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talen-
tis elocassent aedificandum, cuius summae quartam
partem Delphenses pro sua portione tenebantur con-
ferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona cor-
rogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Ama-
sis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci
vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam ami-
citiā societatemque contraxit. Constituitque etiam
uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Grae-
cam habere uxorem desideraret, sive omnino amici-
tiae caussā, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igi-
tur spectati inter populares suos viri (quem Battum
alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum di-
cunt) filiam, nomine *Ladice*. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπὶ τε συγκλήνοιο ὁ Ἀμασις, μίσγε-
σθαι οὐκ αἶός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναῖξι ἐχρᾶ-
το. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις
πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· „ὦ γυναῖ, κα- 10
„τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμία μηχανὴ μὴ
„οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικείων πασέων.“ Ἡ δὲ
Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρῆύτερος ὁ
Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ’
ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα- 15
κοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην.
μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ
τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἐκότε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο· καὶ
κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε
τὴν εὐχὴν τῇ θεῇ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ- 20
πεμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

CLXXXI. 14. νόῳ. *Alii ἐν τῷ νῳ, in templo.*

concupisceret Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladice Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes; quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuam se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

192, 87.

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδίκην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύθετο αὐτῇς ἢ τις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα εἰς Κυρήνην. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις εἰς τὴν Ἑλλάδα· τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης, καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ, τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥρῃ εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλῖνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρις ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν Θυρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυτοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκειος· εἰς δὲ Λίνδον, ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Λίνδῳ τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spectans. Eamdem Ladice Cambyzes, Aegypto potitus, postquam ex ea, quanam esset, cognosset, illaesam Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit *Amasis* dona etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Minervae statuam misit inauratam, et sui imaginem picturâ adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur, duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu dignum; denique Iunoni Samiae binas sui imagines ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam usque aetatem steterunt post fores. Et Samum quidem dona haec miserat hospitii caussâ, quod ei cum Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero, nullius quidem hospitii caussâ, sed quoniam Minervae templum Lindi cstructum esse perhibetur a Danaï filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

480 HERODOTI HISTOR. II.

ιδρῦσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδουσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν αἰέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἶλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν.

15

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β΄.

fugerent Aegypti filios. Hæc sunt donaria, quæ Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

AUCTORIS consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem. coll. cap. 5.*) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iús, Europae, Medae, Helenae.* (*Cap. 1-5.*) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heracidae*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius: quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmerios ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) Thrasybuli amicus Periander Corinthius, cuius aetate *Arion*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

CROESUS, Alyattae filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) *OLON* Sardes venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a Croeso, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, Croesi filium invitus occidit. (36-45.) Medis a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I.

H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiaräum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelasgicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid.*) *Pelasgi* barbara lingua usu. *Attica* gens ex *Pelasgis* ad *Hellenas* transit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelasgi* minus. (58.) *Pisistratus*, Croesi aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) bis eiectus, bis denuo imperium recuperavit: (60-63.) Naxum insulam armis subegit; Delum expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, reperiunt *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his Croeso missus, intercipitur a Samiis. (70.)

Sapiens vir Lydus *Croeso* frustra dissuadet bellum adversus Persas. (71.) *Cappadoces*, a Graecis *Syrii* dicti, prius Medis, nunc Cyro parebant: inter eos et Lydiam *Halys* fluvijs terminus erat. (72.) *Cappadociam* Cyro eripere cogitat *Croesus*, et ulcisci *Astyagem* Medum, ad finem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob Scythas transfugas gestum: quo bello inciderat *solis defectus*, a *Thaete* praedictus: (*cf. cap. 103.*) Pacem conciliaverat *Labynetius*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Halys* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) Sardes redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod Sardibus incidit, consuluntur *Telmissenses* aruspices. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatui hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persâ* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbre, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyrrheno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*.

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deioces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatania* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) Deioces, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit, et per ordines partitus est: idem qui Lydis bellum fecit. (103. coll. c. 74.)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap.* 103. coll. I. 15. et IV. 10 seq.) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammitichus* rex, eisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque morbo muliebri adficiuntur. (105. cf. IV. 67.) Post annos 28 Scythae Asia eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captâ *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandanem* filiam, ob somnium sibi oblâum, homini *Persae*, cui *Cambyssi* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eumdem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) Cynares, deliberatione cum Magis instituta, impletum somnii fatum credens, saluum puerum ad parentes in Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice illius cane. (122. coll. c. 110.)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis. (123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido invento *Cyrus* ad defectionem a Medis inpellit. (125. 126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero praelio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita *Cyrus* et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.) *Mores*: diem natalem festum agunt: quo victu vivant: vino indulgent: eorum verecundia: compotantes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutantium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se ipsi habeant opinionem, (134.) Externos mores facillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patribus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Immunitas a poena capitali ob unum solum delictum. Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Mendacium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt: lepra adfectis aut vitiligine quid faciant. Fluminum cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam S. (139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Aegyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et Aeolensium legatis, Sardes missis, *Cyrus* fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo metu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fecerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt. (141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi *Ionum* nomine (quod respuunt alii populi eiusdem stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Panionium* nomen, conveniunt, communeque festum *Panionia* celebrant. (142. 143. coll. c. 148.) Similiter *quinque Dorienses civitates* (olim sex, priusquam excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Iidem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus Asiam incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in Asiam migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii *Ionibus* auxilium negant; sed tamen *Cyros*, ne Graecos vexet, denunciant. (152.) *Cyrus* contemtim respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, *Ionibus* per legatos, facturus. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyrus*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permulent. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chii* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum, *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaecorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibus potito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Biantis* olim consilium *Ionibus* datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Cares, olim insulani, Minoi paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car*. (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (Assyriam et Babyloniam) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi exstruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labyntum*, Babyloniac regem, profiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Choaspe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi *Cyrus* iubet. (189.) *Babylonios*, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia Babylonem venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud *Babylonios*. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lex turpissima de cultu *Myiittae*, Veneris Assyriae. (199.) Tres *Babyloniorum* tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvijs: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, *Araxem* traicere *Cyrus* parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, *Araxem* traicit; filium vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provectos mactant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMBYSES, *Cyri* filius, expeditionem in *Aegyptum* suscipit. (Cap. 1.) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas res *Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba facturus. (3.) *Primi Aegyptii annum* invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) *Mensurae terrarum*: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli* *Thebas*, et *Thebis* *Elephantinen*. (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili altitudo*, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate. Famis periculum metuendum *Graecis*, ni pluât; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nifus* non poterit inundare terram,

cuius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) *De causa incrementi annui Nili* sententiae tres, Herodoto improbatæ: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret Nilus. (27.) *De Nili fontibus fabula*. (28.) Nili cursus ultra Elephantinen; *Tachompeo* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidiarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fuit *Nilus*. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) *Hercules Tyrius*, et *Thasius*. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de Hercule fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47-48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos Graeci partim ab Aegyptiis, partim a Pelagis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afriis. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Dô-

donaei. (54-57.) *Pompae sacrae*, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Dianae* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *lucernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latonae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuarum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champsas* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibus et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrium *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis linea; item lanca, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentunt *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latonae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.) Aegyptiorum loca palustria incolentium victus e *loto*, et *byblos*. (92.) *Pisces gregales* in mare enantant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *kiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.)
Anthylla urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti historia*. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107-110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113-115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat *Herodotus*. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hiemem. Regium thesaurum exspoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* aleâ lusisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam pyramidem posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam *pyramidem* struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi lignae* inclusit, splendide ornatae. (129-132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) Pyramidem reliquit, quae falso *Rhodopidis* esse creditur. (134.) *Rhodopis* metretix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis la-
tericia. (136.)

Anysis rex caecua regno exiit: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula red-
dux, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem mili-
tarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum ad-
gressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 an-
nos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi
nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit.
Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.)
Hecataeum, genus suum a deo repetentem, rident
sacerdotes Thebani. Colossi cccxlv, totidem sacer-
dotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.)
Ante homines, in Aegypto *dii* regnaverant; quorum
postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* op-
pressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.)
Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deo-
rum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae,
Bacchus: omnes quidem longe antiquiores Graeco-
rum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei ali-
cuius notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum
perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in to-
tidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum
mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc
mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psam-
mitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum
solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epa-
phus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Ca-
ribus* tribuit: quorum lingua instituti pueri Aegy-
ptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Ab-
hinc *Aegypti historia certior*. (154.) *Latonae* ora-
culum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide cae-
sa*, et lacus in quo Chemmis insula natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoenicibus prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161. - 165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calasyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomi et numerus. (164. - 166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a Danai filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans; ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque exstruxit. (176.) Eius aetate vicies mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegyptiemporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod Lindi est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)
